Σοσιαλισμός
από τα κάτω

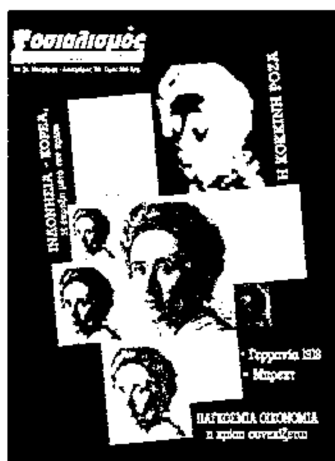
Νο 29. Νοέμβρης - Δεκέμβρης '98. Τιμή: 500 δρχ.

ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ - ΚΟΡΕΑ,
Η έκρηξη μετά την κρίση

Η ΚΟΚΚΙΝΗ ΡΟΖΑ

- Γερμανία 1918
- Μπρεχτ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
η κρίση συνεχίζεται

Ο "Σοσιαλισμός από τα Κάτω" είναι το διμηνιαίο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ιδιοκτήτης: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΓΑΤ.ΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Διακίνηση: Κατερινα Πατρικίου
Εκτύπωση: ΛΙΘΟΤΥΠ ΑΕ
Γραφεία Περιοδικού: Αναξαγορα 14Α, Ομόνοια ΑΘΗΝΑ 105 52 τηλ. 52.41.001. Fax 52.27.177
Για συνδρομές και γράμματα: Περιοδικό "Σοσιαλισμος από τα Κάτω" Τ.Θ. 8161 - 100 10 Αθήνα
Κεντρική διάθεση: ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ. Αναξανόρα 14Α. Ομόνοια. Τηλ. 52.47.584

Διαδήλωση απεργών του ΗΛΠΑΠ και ΗΣΑΠ στις 24 Σεπτέμβρη

Το τέλος της ευφορίας

Με τον μερικό ανασχηματισμό της κυβέρνησής του και την ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή, ο Σημίτης προσπάθησε να βάλει τέλος στην αυξανόμενη αμφισβήτησή του, που λίγο έλλειψε να πάρει διαστάσεις ανοιχτής πολιτικής κρίσης. Τελικά, οι έντεκα βουλευτές του ΠΑΣΟΚ που ψήφισαν "ναι μεν, αλλά" αναγκάστηκαν να πάρουν πίσω την επιστολή που είχαν καταθέσει στον Πρόεδρο της Βουλής.

Αυτή η "επιτυχία" του Σημίτη δεν αναιρεί την εικόνα ότι φτάσαμε στο παραπέντε του να έχουμε και στην Ελλάδα τα φαινόμενα της μετατροπής της οικονομικής κρίσης σε πολιτική.

Εστω κι αν τα πράγματα δεν έχουν φτάσει σ' αυτό το σημείο, είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι το "εκσυγχρονιστικό νέο ΠΑΣΟΚ" συμμερίζεται την τεράστια ιδεολογική κρίση των απολογητών της ελεύθερης αγοράς. Ο Σημίτης είχε στηρίξει την ανάδειξή του στην ηγεσία της κυβέρνησης και του ΠΑΣΟΚ πάνω σε μια εκστρατεία ιδεολογικής προσαρμογής στην κυριαρχία του "παγκοσμιοποιημένου" καπιταλισμού. Το εκβιαστικό δίλημμα που συνεχώς έβαζε ήταν ότι οι διεθνείς αγορές δεν αφήνουν καμιά άλλη επιλογή: ή προσαρμοζόμαστε ή μας αφήνουν στο περιθώριο. Είτε υιοθετούμε τις λύσεις της αγοράς, είτε θα γίνουμε σαν την Αλβανία.

Το κραχ στην Ρωσία και ο πανικός που συγκλόνισε το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα τους περασμένους μήνες, έχει ανοίξει μια τεράστια τρύπα σ' αυτήν την ιδεολογική τρομοκρατία. Οι ιδέες και οι λύσεις της αγοράς όχι μόνο δεν είναι μονόδρομος, αλλά οδηγούν σε παταγώδεις αποτυχίες.

Στη Μόσχα, στο Τόκυο, στην ίδια τη Νέα Υόρκη οι θιασώτες της αγοράς αναγκάστηκαν πανικόβλητοι να ομολογήσουν τα αδιέξοδά τους και να αναζητήσουν λύσεις στην παρέμβαση του κράτους μέσα σε έκτακτες συνθήκες.

Το γεγονός ότι το αμερικανικό αμοιβαίο κεφάλαιο LTCM, που κόντεψε να συμπαρασύρει όλο το τραπεζικό σύστημα σε χρεωκοπία, είχε σαν συμβούλους του δυο οικονομολόγους με βραβείο Νόμπελ για θεωρίες "διαχείρισης κινδύνων στην ελεύθερη αγορά" υπογράμμισε συμβολικά την ιδεολογική χρεωκοπία. Το περιοδικό Εκόνομιστ παραδέχθηκε ότι αρχίζει να δυναμώνει μια επικίνδυνη, κατά τη γνώμη του, άποψη ότι ο καπιταλισμός της ελεύθερης αγοράς δεν δουλεύει.

Αυτές οι εξελίξεις είναι χαστούκια για τον Σημίτη και τα "εκσυγχρονιστικά κηρύγματά του". Αλλά δεν είναι τα μόνα. Μια κυβέρνηση που διαχειρίζεται τους κρατικούς μηχανισμούς σε περίοδο κρίσης χρεώνεται και όλα τα φαινόμενα σήψης που τους συνοδεύουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Αστυνομία. Σφαγή στην οδό Νιόβης, δολοφονία του Σορίν Ματέϊ, δολοφονία ενός μαθητή από την Σερβία στη Θεσσαλονίκη, κύμα αποκαλύψεων για μεγάλης έκτασης διαφθορά με κυκλώματα πορνείας κλπ, κλπ. Η κρίση του καπιταλισμού δεν είναι ποτέ "μόνο" οικονομική. Ο Σημίτης και οι υπουργοί του με τις επιλογές τους βρίσκονται εκτεθειμένοι σαν πολιτικοί προϊστάμενοι όλης αυτής της σαπίλας.

Τα αποτελέσματα των δημοτικών και νομαρχιακών εκλογών έδειξαν την έκταση της αγανάκτησης που συσσωρεύεται μέσα στους εργαζόμενους ενάντια στην κυβέρνηση. Οσες προσπάθειες εξωραϊσμού των αποτελε-

σμάτων και αν έγιναν, δεν μπορούν να κρύψουν ότι στην Αθήνα, παραδείγματος χάρη, η Δαμανάκη σαν προσωπική επιλογή του Σημίτη πήρε μόνο το ένα τρίτο από τους ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ και του Συνασπισμού.

Οι εκλογές αυτές ήταν μια ήττα για τον Σημίτη. Αλλά έδειξαν επίσης καθαρά τις αδυναμίες της κοινοβουλευτικής Αριστεράς και πως χαραμίζει το θυμό των εργατών. Οι ηγεσίες του ΣΥΝ, του ΚΚΕ και του ΔΗΚΚΙ με τους χειρισμούς τους κατάφεραν να χαρίσουν νίκες στη ΝΔ σε μια σειρά δήμους και νομαρχίες, ενώ οι διαθέσεις των εργαζόμενων που αγανακτούν με τον Σημίτη κάθε άλλο παρά δεξιόστροφες είναι.

Πολύ πριν εκφραστεί στις κάλπες, ο θυμός των εργατών φάνηκε στις απεργίες ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις. Ολόκληρο το 1998 σημαδεύτηκε από τις κινητοποιήσεις των συνδικάτων ενάντια στη βίαιη προσαρμογή του δημόσιου τομέα στις πιέσεις της αγοράς: όλες οι ΔΕΚΟ μαζί, η Ολυμπιακή, οι συγκοινωνίες, η Ιονική, οι εκπαιδευτικοί, οι νοσοκομειακοί. Ολες αυτές ήταν απεργίες με μεγάλη συμπάθεια από την υπόλοιπη εργατική τάξη. Μεσα σε συνθήκες κρίσης, η ταξική πόλωση γίνεται πιο έντονη καθώς οι εργαζόμενοι βλέπουν τις δουλειές, τα ωράρια, τις συνθήκες τους να χειροτερεύουν ενώ ο πλούτος στην άλλη μεριά ρέει προκλητικά.

Η Νέα Δημοκρατία, βλέπει αυτές τις διαθέσεις και οπορτουνιστικά ακολουθεί τακτικές που υπεκφεύγουν την πόλωση. Η Αριστερά, όμως, δεν έχει κανένα λόγο να ακολουθήσει τέτοια τακτική. Κι όμως, οι ηγεσίες ΚΚΕ, ΣΥΝ, ΔΗΚΚΙ εφάρμοσαν πολιτική εκλογικών συνεργασιών και ανοιχτών επικοινωνιών με τη δεξιά. Ανοιξαν έτσι μόνες τους τα παράθυρα για δεξιούς δημαγωγούς να εμφανίζονται σαν εναλλακτική λύση απέναντι στον Σημίτη.

Οι εκλογικές επιτυχίες της δεξιάς δεν αποτελούν "τιμωρία" για τον Σημίτη. Μόνο σύγχυση, χαμένες ευκαιρίες και εμπόδια μπορούν να φέρουν για τους αγώνες των εργατών ενάντια στο νέο γύρο ιδιωτικοποιήσεων και περικοπών που προωθεί η άρχουσα τάξη στην τελική ευθεία προς την ΟΝΕ.

Η πόλωση δεν είναι κάποιο "πολιτικό τέχνασμα που ευνοεί το ΠΑΣΟΚ να λεηλατεί τις ψήφους της αριστεράς", όπως λένε όλες οι κοινοβουλευτικές ηγεσίες. Η πολιτική πόλωση είναι δύναμη για την Αριστερά μέσα σε συνθήκες ταξικής πόλωσης. Αλλά αυτό προϋποθέτει μια Αριστερά επαναστατική, που στηρίζει και στηρίζεται στη συλλογική δύναμη της εργατικής τάξης και όχι στις ρεφορμιστικές αυταπάτες του κοινοβουλευτικού δρόμου.

Είμαστε αγανακτισμένοι ενάντια στην κυβέρνηση του Σημίτη γιατί παίρνει το μέρος των καπιταλιστών σε βάρος των εργατών. Και η εναλλακτική λύση που προβάλουμε είναι ότι οι εργάτες έχουν τη δύναμη να παρακάμψουν τον Σημίτη και να βάλουν χέρι στα προνόμια των πλούσιων. Η καμπάνια "Φορολογήστε τους πλούσιους", που υποστηρίζει το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα, είναι ένα χειροπιαστό παράδειγμα των πρωτοβουλιών που θα έπρεπε να παίρνει η Αριστερά αντί να συνεργάζεται με δεξιούς πολιτικάντηδες. Μέσα από τέτοιες πρωτοβουλίες μπορούμε να δείχνουμε ότι υπάρχει και ένα άμεσο Πρόγραμμα Δράσης για την υπεράσπιση των εργατικών συμφερόντων, αλλά και ένας συγκεκριμένος δρόμος για την συνολική αλλαγή της κοινωνίας.

Η συζήτηση γι' αυτή τη μεγάλη αλλαγή είναι πιο επίκαιρη από ποτέ, μέσα στη σημερινή ιδεολογική χρεωκοπία των απολογητών της αγοράς. Ετσι μπορούμε να δυναμώσουμε την επαναστατική Αριστερά που τόσο χρειαζόμαστε.

Παγκόσμια Οικονομία
Η κρίση συνεχίζεται

Η συζήτηση για τις οικονομικές προοπτικές έχει αρχίσει να χρωματίζεται ξανά με το ροζ της αισιοδοξίας από τους εκπροσώπους της άρχουσας τάξης. Οι ίδιες εφημερίδες που τον Σεπτέμβρη πρόβαλαν τις πανικόβλητες δηλώσεις του Τζορτζ Σόρος ότι "ο καπιταλισμός έχει αρχίσει να ξηλώνεται", τώρα προβάλουν την "επιστροφή της εμπιστοσύνης των επενδυτών" και τις προβλέψεις ότι η ελληνική οικονομία θα πετύχει τους στόχους του προγράμματος σύγκλισης.

Η Καθημερινή τις δυο πρώτες Κυριακές του Νοέμβρη έδωσε πρωτοσέλιδη προβολή στο "όνειρο του Παπαντωνίου", ο οποίος με την υποστήριξη του ΟΟΣΑ, προβλέπει γρήγορη πτώση του πληθωρισμού συνδυασμένη με ρυθμό ανάπτυξης 3,5% και μείωση των επιτοκίων, έτσι ώστε η Ελλάδα να καλύπτει του χρόνου όλα τα κριτήρια για τη συμμετοχή στο Ευρώ.

Ο Σημίτης στη συζήτηση για την ψήφο εμπιστοσύνης στη Βουλή χρησιμοποίησε αυτές τις προβλέψεις για να ζωγραφίσει ένα ακόμα πιο ρόδινο μέλλον: η πτώση των επιτοκίων θα γίνει ακόμη μεγαλύτερη με την ένταξη στην ΟΝΕ και θα οδηγήσει στη δραματική μείωση των δαπανών του προϋπολογισμού για τόκους για το δημόσιο χρέος. Ετσι, όχι μόνο η κρίση θα ξεπεραστεί, αλλά θα αποδεσμευτούν πόροι για κοινωνική πολιτική μετά το 2001.

Πρόκειται για μια απεγνωσμένη προσπάθεια να καλλιεργηθεί ξανά το κλίμα ευφορίας που επικρατούσε πριν ένα χρόνο, όταν με την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και την απογείωση του Χρηματιστηρίου, ο ελληνικός καπιταλισμός έμοιαζε να πιάνει την ουρά των "οικονομικών θαυμάτων". Λες και τα όσα μεσολάβησαν τους τελευταίους 12 μήνες ήταν απλά και μόνο μια κακιά παρένθεση.

Αρκεί όμως μια μικρή μείωση των επιτοκίων από τις ΗΠΑ, τη Βρετανία και τις μικρότερες χώρες της ΕΕ για να ξεχαστεί η κατάρρευση της Ινδονησίας και της Κορέας, η υποτίμηση της δραχμής, το ρούβλι και η αδυναμία της Ρωσίας να πληρώσει τα χρέη της, ο πανικός των τραπεζών και των Χρηματιστηρίων, η παραλίγο χρεωκοπία της Long Term Capital Management (LTCM); Η απάντηση είναι βέβαια όχι.

Μόνο στρουθοκάμηλοι που κρύβουν το κεφάλι τους στην άμμο μπορούν να αγνοήσουν το πόσο δραματικά κοντά έφτασε το διεθνές τραπεζικό σύστημα να τιναχτεί στον αέρα. Την νύχτα της 23 Σεπτεμβρίου όταν η LTCM απειλούσε να σκάσει "κανόνι" που θα άφηνε πίσω του "φέσια" 900 δις δολαρίων, η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ συγκαλούσε έκτακτη σύσκεψη, όπου οι μεγαλύτεροι τραπεζίτες της Νέας Υόρκης κινητοποιούσαν τους ομολόγους τους και στις δυο όχθες του Ατλαντικού για να οργανώσουν το επείγον "πακέτο" διάσωσης. Σύμφωνα με την αγγλική εφημερίδα Γκάρντιαν, ο τραπεζίτης που συντόνιζε αυτή την επιχείρηση από τη μεριά του Λονδίνου έμεινε άγρυπνος για 48 ώρες μέχρι να οριστικοποιηθεί το κλείσιμο της τρύπας και να αποτραπεί ο κίνδυνος αλυσιδωτής κατάρρευσης.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο κίνδυνος αποτράπηκε στο παραπέντε. Αλλά αυτό δεν είναι απόδειξη ότι η κρίση βρίσκεται πίσω μας. Αντίθετα είναι δείγμα της έκτασης που έχει πάρει η αστάθεια στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ενα νέο σοκ θα είναι πιο δύσκολο να σταματήσει στο παραπέντε, και οι προβλεπόμενες εστίες αναταραχής είναι πολλές.

Είναι πρώτα απ' όλα η Βραζιλία, που συνεχίζει να βρίσκεται στην κόψη του ξυραφιού. Η νίκη του Προέδρου Καρντόζο στις εκλογές και οι υποσχέσεις του Κλίντον για στήριξη από τις ΗΠΑ του δανείου διάσωσης από το ΔΝΤ, σταμάτησαν προσωρινά τον κατήφορο. Αλλά το παραμικρό επεισόδιο θα μπορούσε να πυροδοτήσει ξανά τον πανικό της φυγής κεφαλαίων που ενεργοποιεί κολοσσιαία ποσά.

Μέσα στο καλοκαίρι φυγαδεύτηκαν ξαφνικά περισσότερα κεφάλαια απ' όσα είχε προσελκύσει το τεράστιο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων του Καρντόζο, που πούλησε π.χ. τον βραζιλιάνικο ΟΤΕ. Αν η Βραζιλία φτάσει στο σημείο που έφτασε η Ρωσία τον Αύγουστο, τότε ακόμα και το γνωστό περιοδικό Εκονόμιστ παραδέχεται ότι ούτε η παρέμβαση της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ δεν θα μπορεί να σταματήσει το "λιώσιμο" των αμερικάνικων τραπεζών.

Ανάλογες είναι οι ανησυχίες για την Κίνα, για την οποία κανένας οργανισμός δεν μπορεί να εκτιμήσει με ακρίβεια το μέγεθος των δανείων που έχουν μετατραπεί σε "παγωμένες πιστώσεις" και απειλούν το τραπεζικό της σύστημα και τις διεθνείς υποχρεώσεις του. Ο κίνδυνος να πάρει η Κίνα το δρόμο της Ρωσίας, με πτώση του νομίσματος της και αδυναμία πληρωμής των χρεών της προς τις διεθνείς τράπεζες είναι περισσότερο από υπαρκτός.

Ούτε περιορίζονται τέτοιοι κίνδυνοι αυτή τη στιγμή στην "περιφέρεια". Η Ιαπωνία είναι αναμφισβήτητα κομμάτι του κέντρου του συστήματος. Κι όμως, η έκταση των προβλημάτων της φαίνεται από το γεγονός ότι στην τραπεζική αγορά του Λονδίνου οι καταθέσεις σε Γιεν έχουν πλέον αρνητικό επιτόκιο! Σύμφωνα με τους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς *"οι καταθέτες (δηλαδή οι καπιταλιστές που διαθέτουν*

κεφάλαια σε γιεν) είναι πρόθυμοι να αποδεχθούν αρνητικά επιτόκια, επειδή δεν υπάρχουν άλλες τοποθετήσεις για τα χρήματά τους. Ολες οι εναλλακτικές μορφές επένδυσης -το γιαπωνέζικο χρηματιστήριο, τα κρατικά ομόλογα της Ιαπωνίας ή οι καταθέσεις σε γιαπωνέζικες τράπεζες- εμφανίζουν είτε χαμηλότερη απόδοση είτε μεγαλύτερο ρίσκο". (Φ.Τ., 6/11/98). Ενας τραπεζίτης που δεν έδωσε το όνομά του σχολίασε ότι "πρόκειται για τρομακτική ένδειξη της κατάστασης στην οποία βρίσκεται η γιαπωνέζικη οικονομία".

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο όλη η φιλολογία για "ξεπέρασμα της κρίσης" στέκεται στον αέρα. Ακόμα κι αν δεν υπάρξει καμιά νέα αποσταθεροποιητική έκρηξη πανικού στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, η πορεία προς την ύφεση της πραγματικής οικονομίας θα συνεχιστεί. Πίσω από τα προβλήματα των τραπεζών βρίσκονται τα βαθύτερα προβλήματα του παραλογισμού της "ελεύθερης αγοράς". Οι τυφλές επιλογές της ανταγωνιστικής συσσώρευσης που είναι το χαρακτηριστικό του καπιταλισμού μετατρέπουν σε "προβληματικούς" ολόκληρους τομείς που πριν λίγο θεωρούνταν κλάδοι αιχμής.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα η βιομηχανία ηλεκτρονικών, που από πρωταγωνιστής της εξαγωγικής ανάπτυξης στη Ν.Α. Ασία μετατράπηκε σε πρωτοπορία των "υπερχρεωμένων" επιχειρήσεων. Τώρα αρχίζουν να παραπονιούνται για "πλεονάζουσα παραγωγική δυνατότητα" οι αντίστοιχες επιχειρήσεις στη Δύση. Η Φίλιπς ανακοίνωσε ότι σχεδιάζει να κλείσει το ένα τρίτο των εργοστασίων της παγκοσμίως, μειώνοντας τα από 244 σε 160-170 μέχρι το 2002.

Η Ζημενς ανακοίνωσε, επίσης την πρώτη βδομάδα του Νοέμβρη, ότι θέλει να απαλλαγεί από εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρονικών ημιαγωγών αξίας 10 δις δολαρίων, στα οποία εργάζονται 60.000 άνθρωποι. Τα θεωρεί ζημιογόνα.

Χιλιάδες σχολεία δεν διαθέτουν ηλεκτρονικούς υπολογιστές στις τάξεις τους για να κάνουν μάθημα οι μαθητές τους. Στα νοσοκομεία υπάρχουν απέραντες ανάγκες για κομπιούτερ που να διευκολύνουν γιατρούς και νοσηλευτές στην παρακολούθηση των ασθενών τους. Κι όμως οι εταιρείες θεωρούν ότι υπάρχουν "πλεονάζοντα εργοστάσια".

Εργατικό συλλαλητήριο έξω από το Συνέδριο του Εργατικού Κόμματος στο Μπλάκπουλ της Βρετανίας στις 27/9

Το κριτήριο του κέρδους λειτουργεί σαν μια ασφυκτική θηλιά στο λαιμό της παγκόσμιας οικονομίας και είναι ο πραγματικός λόγος που την οδηγεί προς την ύφεση. Οι δραστικές περικοπές στο πρόγραμμα επενδύσεων και στο προσωπικό που ανακοινώνουν οι γιγάντιες πολυεθνικές όπως η Φίλιπς και η Ζίμενς (αλλά και η Σελλ, η Τεξάκο κλπ) μεταφράζονται σε χτυπήματα στη ζήτηση και της βαριάς βιομηχανίας και της βιομηχανίας καταναλωτικών προϊόντων. Χωρίς παραγγελίες για νέα μηχανήματα και με περισσότερους εργάτες να περιορίζουν την κατανάλωσή τους γιατί απολύονται ή φοβούνται για τις δουλειές τους, οι αγορές στενεύουν και όλο και περισσότερες επιχειρήσεις αναθεωρούν τις προβλέψεις τους προς τα κάτω. Μπροστά σ' αυτόν τον φαύλο κύκλο βρίσκεται αυτή τη στιγμή και η Ευρώπη και οι ΗΠΑ.

Στις ΗΠΑ, ο ρυθμός των απολύσεων του Οκτώβρη έφτασε ήδη στα επίπεδα της προηγούμενης ύφεσης του 1990-91. Στη Γερμανία, σύμφωνα με τους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς της 11 Νοέμβρη, ο πληθωρισμός του Οκτώβρη έπεσε κάτω από το μηδέν, δηλαδή οι τιμές μειώνονται αντί να ανεβαίνουν για πρώτη φορά εδώ και δεκαετίες και οι οικονομικοί αναλυτές συμφωνούν ότι αυτό είναι δείγμα επερχόμενης ύφεσης.

Πίσω, λοιπόν, από την επίπλαστη αισιοδοξία για το "ξεπέρασμα της κρίσης" υπάρχουν, τα σημάδια της πορείας προς την ύφεση και το πραγματικό ερώτημα είναι πόσο βαθιά θα είναι η βουτιά! Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα όπως και στο ερώτημα τι μπορούν να κάνουν για να την περιορίσουν, διχάζει τις άρχουσες τάξεις παντού.

Στις ΗΠΑ η Κεντρική Τράπεζα αρνιόταν να μειώσει τα επιτόκια όλους τους προηγούμενους μήνες και μόνο μετά τον πανικό της παραλίγο κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος άρχισε να ρίχνει

τα επιτόκια βήμα - βήμα. Οι καπιταλιστές της Αμερικής ανησύχησαν ότι ο πανικός στις τράπεζες μπορούσε να οδηγήσει στο πάγωμα της δανειοδότησης των επιχειρήσεων και έτσι να επιταχύνει την πορεία προς την ύφεση. Γι' αυτό έκαναν στροφή προς το "φθηνό χρήμα". Αλλά προς το παρόν, το μόνο που έχει πετύχει η μείωση των επιτοκίων είναι να δώσει μια τονωτική ένεση στην κερδοσκοπία στο Χρηματιστήριο. Λίγοι πια πιστεύουν ότι αυτό θα φτάσει στην πραγματική οικονομία. Οι περισσότεροι ανησυχούν ότι έτσι απλά προετοιμάζεται μια νέα πιο απότομη προσγείωση του φουσκωμένου Χρηματιστήριου στην πραγματικότητα της ύφεσης που έρχεται.

Στην Ευρώπη η διαμάχη για την πολιτική των επιτοκίων είναι ακόμα πιο μπερδεμένη λόγω του νέου νομίσματος, του Ευρώ. Ο υπουργός Οικονομικών της νέας σοσιαλδημοκρατικής κυβέρνησης στη Γερμανία, ο Οσκαρ Λαφοντέν, ζήτησε από την Κεντρική Τράπεζα της Γερμανίας και την νέα Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να προχωρήσουν κι αυτές στην πολιτική της μείωσης των επιτοκίων. Το κάλεσμα αυτό υιοθετήθηκε και από τον υπουργό Οικονομικών της Γαλλίας Ντομινίκ Στρος-Καν και της Ιταλίας Κάρλο Αζέλιο Τσιάμπι.

Φτηνότερο χρήμα για τις επιχειρήσεις, λιγότερο σκληρό νόμισμα για να διευκολυνθούν οι εξαγωγές, πιο εύκολη χρηματοδότηση των κρατικών προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων για έργα υποδομής, όλα αυτά μπορεί να τονώσουν την ζήτηση και να αποτρέψουν την ύφεση. Αυτή είναι η συλλογιστική των σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων που θυμήθηκαν λίγο τον Κέυνς και προσπαθούν να διαφοροποιηθούν διστακτικά από τους όρκους πίστεως στην ελεύθερη αγορά.

Ομως οι Ευρωπαίοι τραπεζίτες αρνούνται να κάνουν ακόμα κι αυτή την περιορισμένη στροφή. Φοβούνται ότι μια μείωση επιτοκίων στη Γαλλία και τη Γερμανία θα βάλει σε κίνδυνο τη δημιουργία του Ευρώ. Ενας οικονομικός αναλυτής της τράπεζας επενδύσεων Γκόλντμαν Ζακς έκανε την εξής παρομοίωση για να εξηγήσει το δίλημμα των τραπεζιτών: *"Η Γαλλία και η Γερμανία μοιάζουν με ένα αεροπλανοφόρο που κρατάει σταθερή πορεία περιμένοντας τα αεροπλάνα του να προσγειωθούν. Το τελευταίο πράγμα που θα ήθελαν είναι να κάνουν "διορθωτικές κινήσεις" που μπορεί να δυσκολέψουν τις προσγειώσεις, έστω κι αν βλέπουν μια θύελλα να έρχεται απέναντί τους".*

Τα επιτόκια της Γαλλίας και της Γερμανίας είναι το επίπεδο στο οποίο πρέπει να πέσουν τα επιτόκια όλων των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ενωσης, για να "συγκλίνουν" για το Ευρώ. Λίγους μήνες πριν ξεκινήσει το κοινό νόμισμα, η ψαλίδα των επιτοκίων της Ιταλίας, της Ισπανίας και ακόμα περισσότερο της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας ήταν μεγάλη και με την αναταραχή του Σεπτέμβρη - Οκτώβρη έγινε μεγαλύτερη. Μέσα στον πανικό των Χρηματιστηρίων και των τραπεζών, οι καπιταλιστές φυγάδευσαν κεφάλαια από την περιφέρεια της ΕΕ προς το κέντρο της. Τώρα οι Κεντρικές Τράπεζες τρέχουν να μειώσουν την ψαλίδα για να ξεκινήσει το Ευρώ. Μια μείωση των επιτοκίων της Γερμανίας μπορεί να κάνει όλη αυτή την επιχείριση ακόμα πιο δύσκολη. Και βέβαια ένα νέο σοκ στα χρηματιστήρια και τις τράπεζες, μπορεί να κάνει το "αεροπλανοφόρο" να χάσει τον μπούσουλα.

Ο Σημίτης και ο Παπαντωνίου κρύβουν αυτή την εικόνα της οικονομικής αστάθειας και παριστάνουν ότι η μπόρα πέρασε και ότι οι παλιές καλές συνταγές της προσαρμογής στην αγορά θα φέρουν "νέες επιτυχίες". Εχουν μείνει παρέα με τον Τόνι Μπλερ να είναι οι τελευταίοι κολλημένοι θιασώτες της αγοράς, όταν όλοι οι άλλοι σοσιαλδημοκράτες βλέπουν με ανησυχία τις οικονομικές προοπτικές και προσπαθούν να στρίψουν.

Παντού η δραματική πτώση του πληθωρισμού θεωρείται σήμα κινδύνου για επερχόμενη ύφεση, αλλά η κυβέρνηση Σημίτη επιμένει ότι η μείωση του πληθωρισμού είναι πρώτη προτεραιότητά της και γι' αυτό η εισοδηματική πολιτική χτυπάει ξανά τα μεροκάματα. Στη Γερμανία η αγορά τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών μπαίνει σε κρίση, η Ντόιτσε Τέλεκομ αναγκάζεται να ρίξει τις τιμές και να μειώσει την πρόβλεψη για τα κέρδη της. Στην Ελλάδα, ο Παπαντωνίου επιταχύνει την ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ και δίνει το πράσινο φως να ανοιχτεί ο ΟΤΕ στην εξαγορά του Ρουμάνικου οργανισμού τηλεπικοινωνιών, λεηλατώντας τον ασφαλιστικό φορέα των εργαζόμενων για να στηρίξει αυτές τις επιλογές.

Σε όλο τον κόσμο η αυτοκινητοβιομηχανίες δηλώνουν "πλεονάζον δυναμικό" και καταστρέφουν θέσεις εργασίας, ενώ αρνούνται να ρίξουν τις τιμές τους. Στην Ελλάδα ο Θεοχαράκης έχει κλείσει την Τεοκάρ και έχει ρίξει τα λεφτά του στην κερδοσκοπία με τις εξαγορές τραπεζών όπως η Εγνατία και η Κεντρικής Ελλάδας. Κι όμως ο Παπαντωνίου επιδοτεί αυτό το κύκλωμα με 70 δις από τον προϋπολογισμό, τα οποία κόβει από τις εφημερίες των γιατρών στα νοσοκομεία και το προσωπικό των δημοσίων συγκοινωνιών.

Η ψεύτικη φιλολογία για "ξεπέρασμα της κρίσης" είναι ένα αντιδραστικό προκάλυμα για όλες αυτές τις πολιτικές που ρίχνουν τα βάρη στους εργαζόμενους και προσπαθούν να τονώσουν τα κέρδη των καπιταλιστών. Η εμπειρία της δεκαετίας του '30 απέδειξε ότι κυβερνήσεις που μένουν πιστές στην ορθοδοξία της ελεύθερης αγοράς και ελπίζουν ότι θα ξεπεράσουν την κρίση κόβοντας τα μεροκάματα και τις όποιες κοινωνικές παροχές, το μόνο που πετυχαίνουν είναι να επιταχύνουν τη χειροτέρευσή της. Αυτή ήταν η πολιτική του Προέδρου Χούβερ στις ΗΠΑ πριν από το Νιου Ντηλ του Ρούζβελτ, αυτή ήταν η πολιτική της "Οικουμενικής κυβέρνησης" στην Αγγλία που δεν ήθελε να ακούσει τον Κέυνς, αυτή ήταν η πολιτική του Βενιζέλου στην Ελλάδα που επέμενε ως το τέλος στη διατήρηση της δραχμής στον "κανόνα χρυσού". Ο Σημίτης και ο Παπαντωνίου κυνηγώντας την απατηλή "σταθερότητα" της ΟΝΕ προετοιμάζουν το ίδιο πατατράκ, όσες φορές και αν διακηρύξουν την "αισιοδοξία" τους.

Πρέπει να διδαχτούμε από την ιστορική εμπειρία που έδειξε ότι όταν ο καπιταλισμός φτάνει σ' αυτό το σημείο της κρίσης, όχι μόνο η επιμονή στις συνταγές της αγοράς είναι καταστροφική, αλλά ούτε η στροφή προς τον κρατικό παρεμβατισμό δεν σώζει την κατάσταση. Οι σοσιαλδημοκράτες που θυμούνται τον Κέυνς κάνουν ένα βήμα μπροστά, αλλά είναι πολύ λίγο για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της κρίσης. Χρειάζεται μια πολύ πιο ριζική αντιμετώπιση, χρειάζεται η μαρξιστική πολιτική της απόσπασης του ελέγχου από τα χέρια των καπιταλιστών για να περάσει στη μόνη δύναμη που μπορεί να τερματίσει τον παραλογισμό της κρίσης: στην εργατική τάξη.

Πάνος Γκαργκάνας

Πρόγραμμα δράσης

Φορολογήστε τους πλούσιους

Είναι πρόκληση.

Μόνο αυτή η λέξη ταιριάζει στην πολιτική της κυβέρνησης που ζητάει ξανά θυσίες απ τους εργαζόμενους, ενώ τα κέρδη πετάνε στα ύψη.

Οι έμποροι αυτοκινήτων σπαταλάνε 27 δισεκατομμύρια για διαφημίσεις κάθε χρόνο και βάζουν στην τσέπη 22 δις καθαρά κέρδη. Αυτά τα 50 δις φτάνουν για να αγοραστούν όλα τα καινούργια λεωφορεία που χρειάζεται η ΕΘΕΛ. Κι όμως ο Παπαντωνίου κόβει την επιχορήγηση των συγκοινωνιών και δίνει ουσιαστικά επιχορήγηση στους εισαγωγείς αυτοκινήτων.

Η κυβέρνηση αρνείται να συζητήσει το 35ωρο γιατί λέει ότι η οικονομία δεν αντέχει. Είναι παραμύθι. Το 35ωρο θα δημιουργούσε 130 χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας και θα υποχρέωνε τους εργοδότες να πληρώσουν 400 δις επιπλέον για μισθούς. Μόνο τα κέρδη των 11 μεγαλύτερων τραπεζών φτάνουν και ξεπερνούν αυτό το ποσό το 1997 ήταν 466 δις.

Δεν υπάρχει κανένας λόγος να γίνει ούτε μια δραχμή περικοπή στις δαπάνες για την υγεία, για την παιδεία, για τις συγκοινωνίες. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να ξεπουληθεί με ιδιωτικοποίηση ούτε ένας δημόσιος οργανισμός σαν τα Σχολικά Κτίρια, τα Λιμάνια, τον ΟΤΕ, την Ιονική, την Ολυμπιακή. Τα λεφτά υπάρχουν για να εφαρμοστεί αμέσως το 35ωρο με πραγματικές αυξήσεις στους μισθούς, τσακίζοντας την ανεργία και την φτώχεια. Η κυβέρνηση ούτε θέλει ούτε τολμάει να τα ακουμπήσει. Γι' αυτό πρέπει να ζητήσουμε από τα συνδικάτα να απαιτήσουν: φορολογήστε τους πλούσιους.

Αύτα τα αιτήματα -Όχι περικοπές, όχι ιδιωτικοποιήσεις - 35ωρο και αυξήσεις - Φορολογία στους πλούσιους - μπορούν να βελτιώσουν άμεσα τις συνθήκες χιλιάδων εργατών και να λειτουργήσουν σαν ασπίδα ενάντια στην κρίση και το χάος της αγοράς. αλλά είναι και κάτι παραπάνω. Είναι ένα άμεσο πρόγραμμα δράσης που με τη συλλογική δύναμη των εργατών μπορεί να λυγίσει την αντίδραση των αφεντικών και ν'ανοίξει δρόμο για τη συνολική αλλαγή της κοινωνίας. Για τη σοσιαλιστική εναλλακτική λύση, ενάντια στην υποταγή στην αγορά που κηρύσει ο Σημίτης και η δεξιά.

Το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα έχει πάρει την πρωτοβουλία για να κάνουμε αυτό το πρόγραμμα δράσης υπόθεση της βάσης σε όλους τους εργατικούς χώρους. Μαζεύοντας υπογραφές, εγκρίνοντας ψηφίσματα σε γενικές συνελεύσεις και Δ.Σ. συνδικάτων, διαδηλώνοντας έξω από το συνέδριο της ΑΔΕΔΥ, που γίνεται στην Αθήνα στις 23-26 Νοέμβρη στο ξενοδοχείο Νοβοτέλ. Στηρίξτε αυτή την εκστρατεία. Με κάθε χώρο που προσθέτει την υπογραφή του δυναμώνει η φωνή της βάσης παντού, μεγαλώνει η δύναμη της τάξης μας κόντρα στους κερδοσκόπους και το σύστημά τους.

ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ

● Πενταμελής Επιτροπή ΕΙΝΑΠ Κρατικού Νίκαιας, ● Τριμελής Επιτροπή ΕΙΝΑΠ Νοσοκομείου Ερυθρού Σταυρού, ● Μπούμης Μιχάλης Μέλος Δ.Σ. Συλ. Εργαζομένων νοσ. Μεταξά, ● Καραβάς Αντώνης Μέλος Τριμελούς Επιτ. ΕΙΝΑΠ Ερ. Σταυρού, ● Αγγελίδου Σταυρούλα Μέλος Δ.Σ. Συλ. Εργαζομένων Νοσ. Ερ. Σταυρού, ● Κατσίκα Ειρήνη Μέλος Απεργιακής Επιτροπής Κρατικού Νοσοκομείου Αθήνας, ● Ορφανός Κρίτων Αντιπρόεδρος Δ.Σ Συλλόγου Εργαζομένων ΠΙΚΠΑ, ● Γενική Συνέλευση Πανελλήνιας Ενωσης Αδιορίστων Εκπαιδευτικών, ● Γενική Συνέλευση Β'ΕΛΜΕ Δυτικής Αττικής, ● Γενική Συνέλευση Ε'ΕΛΜΕ Αθήνας, ● Γενική Συνέλευση ΕΛΜΕ Μαγνησίας, ● Σύλλογος Αδιορίστων Εκπαιδευτικών Μαγνησίας, ● Γενική Συνέλευση και Διοικητικό Συμβούλιο Πανελλήνιου Σύλλογου Καθηγητών Ξένων Γλωσσών "Ο Βύρωνας", ● Κωσταράκος Δημήτρης, πρώην Οργανωτικός Γραμματέας ΟΛΜΕ,● Κοτσυφάκης Θέμης, πρόεδρος Α'-Γ' ΕΛΜΕ Αν. Αττικής● Μιχάλης Βερβέρης Μέλος Δ.Σ. Πανελλήνιας Ενωσης Αδιορίστων Εκπαιδευτικών ΠΕΑΕ, ● Τόλη Ελένη Μέλος Δ.Σ Συλλόγου Καθηγητών Ξένων Γλωσσών "Ο Βύρωνας", ● Λοϊζος Ηλίας Μέλος Δ.Σ Συλλόγου Εργαζομένων Δήμου Ν.Ηρακλείου,● Κουτσούνης Δημήτρης Αντιπρόεδρος ΔΣ Συλλόγου Εργαζομένων Δήμου Ν.Σμύρνης, ● Παντούλας Π. Γραμματέας Σωματείου Εργαζομένων ΟΔΔΥ, ● Χρονόπουλος Γ. Μέλος ΔΣ Σωματείου Εργαζομένων ΟΔΔΥ, ● Θεοδώρου Π. Ταμίας Σωματείου Εργαζομένων ΟΔΔΥ,● Νταβανέλλου Ντίνα Επιτροπή Βάσης ΙΚΑ Διεύθυνση Συντάξεων, ●Κατσαντώνης Μπάμπης Μέλος ΔΣ Σωματείου Τεχνικών ΗΛΠΑΠ,● Ελαιοτριβάρης Γιάννης ΔΣ Τεχνικών ΟΑΣΑ, ● Ασημακόπουλος Γ. Μέλος Δ.Σ ΕΙΣΦ, ● Γιαννόπουλος Σ. Μέλος ΔΣ ΕΙΣΦ, ● Κωτσοπούλου Αφροδίτη Μέλος Επιτροπής Εκτάκτων Επαγγελματικής Ενωσης Αέρος ● Παπάς Σπύρος Αντιπρόεδρος Σωματείου Εργαζομένων Μετάλλου Ιωαννίνων, ● Αυθίνος Παντελής Μέλος Δ.Σ Σωματείου Εργαζομένων ΚΗΥΚΥ, ● Λυκούργος Αποστόλης Μέλος Προσωρινού Δ.Σ. Συλλόγου Υπαλλήλων Βιβλίου και Χάρτου, ● Πατριαρχέας Κυριάκος Πρόεδρος Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Επιστημονικών Συλλόγων Πληροφορικής, ● Μπεζαϊτης Γ. Δημοτικός Σύμβουλος Ιλιου, ● Αντωνοπούλου Γ. Δημ. Σύμβουλος Ιλιου, ● Νικολακάκης Νίκος πρώην Ταμίας Συλλόγου Εργαζομένων Ιονικής Τράπεζας, ● Μαρκάκης Γιάννης πρώην Πρόεδρος Συλλόγου Εργαζομένων Ιονικής Τράπεζας. ● Το Διοικητικό Συμβούλιο Γ'ΕΛΜΕ Δυτικής Αττικής

Μαζικές διαδηλώσεις φοιτητών και εργατών πλημμύρισαν τους δρόμους της Τζακάρτα

σή τους, που είχε επιβάλλει από το 1965. Ο αριθμός των απεργιών αυξήθηκε σταθερά, φτάνοντας τις 365 το 1995 και τις 901 το 1996, γύρω στις τρείς την ημέρα. Το 1992 είχε δημιουργηθεί ένα ανεξάρτητο πανεθνικό συνδικάτο (το SBSI) που απόκτησε αρκετά μεγάλη επιρροή έτσι ώστε το 1994 να καλεί πανεθνικές απεργίες με σοβαρή επιτυχία. Το 1995 δημιουργήθηκε άλλο ένα ανεξάρτητο συνδικάτο (το PPBI). Εννοείται ότι οι ηγέτες αυτών των συνδικάτων φυλακίστηκαν από τη δικτατορία.

Παρ' όλο που οι απεργίες αυτές έμεναν περιορισμένες σε οικονομικά αιτήματα και η πολιτικοποίησή τους ήταν αρκετά χαμηλή, η εντεινόμενη κίνηση των εργατών άρχισε να μεταδίδεται και στις μεσαίες τάξεις, στη νεολαία, στους φτωχούς των πόλεων και σε κομμάτια της άρχουσας τάξης που ένιωθαν ριγμένα από το Σουχάρτο.

Το 1996 και ως τα μέσα του 1997 έγιναν ξανά και ξανά μαζικές διαδηλώσεις που έφταναν το 1 εκατομμύριο ανθρώπους τη φορά, με συγκρούσεις με την αστυνομία και το στρατό και την ανοιχτή εμφάνιση αντικυβερνητικών συνθημάτων. Από τον Απρίλιο του 1997 ξέσπασε ένα νέο κύμα απεργιών που απλώθηκε σ'όλες τις μεγάλες πόλεις με διαδηλώσεις εργατών και αυξημένη καταστολή από την αστυνομία, που όμως δεν μπορούσε πλέον να ελέγξει την κατάσταση. Μέσα σ' αυτό το κλίμα ξέσπασε η οικονομική κρίση.

Το "οικονομικό θαύμα" που είχε κάνει την Ινδονησία την 23η μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου είχε βασιστεί στα χαμηλά μεροκάματα, στις εξαγωγές και στα φτηνά δάνεια. Ο κορεσμός των αγορών και η εμφάνιση χωρών με ακόμα χαμηλότερα μεροκάματα σήμαινε ότι τα ινδονησιακά προϊόντα δεν μπορούσαν πλέον να πουληθούν και τα δάνεια να ξεπληρωθούν. Σε μερικούς μήνες η οικονομία της Ινδονησίας κατέρρευσε, το νόμισμα έχασε το 80% της αξίας του, από το Γενάρη του 1998 απολύονταν 2 εκατομμύρια εργάτες το μήνα και η ξηρασία προκαλούσε λιμό σε μεγάλες περιοχές της χώρας. Οι απεργίες, οι διαδηλώσεις και οι ταραχές συνέβαλαν όλες μαζί στη δημιουργία μιας επαναστατικής κατάστασης.

Το Γενάρη του 1998 στην εξέγερση κατά του καθεστώτος κυριαρχούσαν οι απεργίες. Τον Φεβρουάριο επικράτησαν οι διαδηλώσεις. Από τον Μάρτιο και μετά οι φοιτητικές διαμαρτυρίες πήραν την πρώτη θέση. Η κυβέρνηση προσπαθούσε να στρέψει το θυμό του κόσμου ενάντια στην κινέζικη μειονότητα υποκινώντας ρατσιστικές επιθέσεις. Ομως παρά το ότι υπήρξε μία σειρά από πογκρόμ, ο κύριος όγκος του πληθυσμού, ιδιαίτερα εκεί που η εργατική τάξη είχε ισχυρή παρουσία, δεν αποπροσανατολίσθηκε και συνέχισε ασταμάτητα την πίεση πάνω στην κυβέρνηση.

Τα συνθήματα που κυριαρχούσαν ήταν από τη μία μεριά το αίτημα για την παραίτηση του Σουχάρτο και από την άλλη *"Μειώστε τις τιμές, τσακίστε το κέντρο της εξουσίας"*, *"Διώχτε τους διεφθαρμένους και αυξήστε τους μισθούς κατά 200%"*, *"Τα αφεντικά απολαμβάνουν ζωή χαρισάμενη,οι εργάτες ζούν στην αθλιότητα"*. Οι διαδηλωτές χτυπούσαν τα σύμβολα της κλίκας της άρχουσας τάξης καίγοντας και λεηλατώντας τα μαγαζιά με είδη πολυτελείας, τις τράπεζες που ανήκαν στον Σουχάρτο, τις επαύλεις των πλουσίων. Η αστυνομία και ο στρατός χτυπούσαν ξανά και ξανά στο ψαχνό, σκοτώνοντας κάποιους διαδηλωτές, συλλαμβάνοντας και βασανίζοντας άλλους. Απο τις 10 Μαρτίου τα μαθήματα στις σχολές σταμάτησαν καθώς από εκείνη την μέρα, καθημερινά

Επανάσταση στην Ινδονησία

Η ανατροπή του Σουχάρτο δεν σήμανε το τέλος των διαδηλώσεων. Ο νέος πρόεδρος -ο Χαμπίμπι- αισθάνεται την καρέκλα του να τρίζει. Ο *Χρήστος Πετράκος* περιγράφει μια φανταστική περίοδο που βρίσκεται σε εξέλιξη όχι μόνο στην Ινδονησία αλλά και στη Ν. Κορέα.

Τους τελευταίους μήνες, από τον Αύγουστο και μετά η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει κυριαρχήσει στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων, στις ειδήσεις στην τηλεόραση κ.λ.π. Μας την παρουσιάζουν σαν μια ανεξήγητη καταστρεπτική δύναμη που πρέπει να την υποστούμε με μόνη πιθανή ελπίδα μας τα μαζέματα των κυβερνήσεων, των καπιταλιστών, των "ειδικών" του Δ.Ν.Τ. και της Παγκόσμιας Τράπεζας που αναμένεται με ταχυδακτυλουργικό τρόπο να βγάλουν μια λύση από το μανίκι τους. Ομως, ακριβώς στις χώρες όπου ξεκίνησε η κρίση από το 1997, στην Ινδονησία, στη Ν. Κορέα και στις υπόλοιπες χώρες της Ανατολικής Ασίας ο κόσμος δεν στέκεται απαθής να περιμένει τη λύση από κάποιους φωτισμένους ηγέτες από τα πάνω. Αντίθετα οι φτωχοί των πόλεων, οι φοιτητές, οι αγρότες και κύρια οι εργάτες έχουν μπεί μαζικά σε κίνηση και συγκρούονται με όλες τις προσπάθειες να τους φορτώσουν τα βάρη της κρίσης. Εκεί όπου ξεκίνησε η κρίση εμφανίζεται και η δύναμη που μπορεί να δώσει τη λύση προς το συμφέρον της πλειοψηφίας των ανθρώπων και όχι της μειοψηφίας που δημιουργεί τις κρίσεις και πλουτίζει απ'αυτές.

Από το 1965 ως τις 21 Μαΐου του 1998 η Ινδονησία κυβερνήθηκε από τη δικτατορία του στρατηγού Σουχάρτο. Είχε ανέβει στην εξουσία μ'ένα στρατιωτικό πραξικόπημα που σκότωσε μεταξύ 500.000 και 1.000.000 ανθρώπους. Κυβέρνησε επί 32 χρόνια με μια πολιτική "σιδερένιας γροθιάς" απαγορεύοντας κάθε αντιπολιτευτική πολιτική δραστηριότητα, φυλακίζοντας, βασανίζοντας και πολλές φορές δολοφονώντας τους διαφωνούντες, είτε αυτοί ήταν συνδικαλιστές είτε διαμαρτύρονταν για την καταστολή ή για την εισβολή και την κατάληψη του Ανατολικού Τιμόρ.

Ο Σουχάρτο συσσώρευσε αμύθητο πλούτο ο ίδιος. Ολη του η οικογένεια έχει περιουσία αξίας 46 δις δολλάρια, μετοχές σε πάνω από 1200 εταιρίες και τον έλεγχο τριών από τα μεγαλύτερα καρτέλ της χώρας. Τα χρόνια της κυριαρχίας του ήταν μια περίοδος "οικονομικού θαύματος" με μια ετήσια άνοδο του ΑΕΠ κατά 6% στη δεκαετία του 80 και 7,6% μεταξύ του 1990-95. Αλλά στο τέλος όλης αυτής της ανάπτυξης το 15% του πληθυσμού δεν επιζούσε μέχρι την ηλικία των 41, το 38% δεν είχε πρόσβαση σε καθαρό νερό, το 15% των ανθρώπων ζούσε με λιγότερο από ένα δολλάριο την ημέρα και το 1995, μισό εκατομμύριο παιδιά πέθαναν πριν φτάσουν στα πρώτα τους γενέθλια.

Η ανάπτυξη αυτή σήμανε τη δημιουργία μιας νέας και μαζικής εργατικής τάξης που στα 1997 έφτανε στα 86 εκατομμύρια ανθρώπους. Μιας εργατικής τάξης που δεν κουβάλαγε τα βαρίδια της ήττας και της παράδοσης του σταλινικού Κομμουνιστικού Κόμματος Ινδονησίας που είχε οδηγήσει σ' αυτή την ήττα. Στην περίοδο πριν το πραξικόπημα του 1965, το ΚΚΙ είχε καταφέρει να έχει 3 εκατομμύρια μέλη, νεολαιίστικες, γυναικείες και αγροτικές οργανώσεις των 10 εκατομμυρίων μελών, δεκάδες έδρες στη Βουλή, αλλά η πολιτική του υποτάσσονταν στην συμμαχία με την "εθνική" αστική τάξη. Αυτό σήμαινε τη στήριξη του αντικομμουνιστή αλλά κινεζόφιλου τότε προέδρου Σουκάρνο, την αποδοχή της απαγόρευσης των απεργιών, την καλλιέργεια εμπιστοσύνης στους "δημοκρατικούς" στρατηγούς του ινδονησιακού στρατού κλπ. Το αποτέλεσμα είναι ότι τα μέλη του οδηγήθηκαν ανυπεράσπιστα στη σφαγή το 1965.

Ομως, ήδη από το 1974, όταν έγιναν στη Τζακάρτα μαζικές διαδηλώσεις με πάνω από ένα εκατομμύριο άτομα, άρχιζε να υπάρχει μια ανάκαμψη του κινήματος μετά την ήττα του 1965. Στη δεκαετία του 80 απλώθηκαν οι παράνομες απεργίες και η δικτατορία υποχρεώθηκε το 1990 να εγκαταλείψει την απαγόρευ-

το πανεπιστήμιο γινόταν πεδίο μάχης, με τους φοιτητές να συγκρούονται με την αστυνομία και να ζητούν την παραίτηση του Σουχάρτο.

Δέκα μέρες που συγκλόνισαν την Ινδονησία

Τον Μάη ήρθε το τέλος. Οι εργάτες ξεκίνησαν ένα νέο κύμα απεργιών που έβαζαν πια και πολιτικά αιτήματα όπως το να πέσει η χούντα. Σε όλες τις μεγάλες πόλεις γίνονταν διαδηλώσεις και ταραχές. Οταν στις 12 Μάη η αστυνομία δολοφόνησε 6 φοιτητές, ένα τεράστιο κύμα διαδηλώσεων, λεηλασιών, καταστροφών κτιρίων και συγκρούσεων κάλυψε την Τζακάρτα (την πρωτεύουσα) επί μέρες. Υπήρχαν πάνω από 500 νεκροί, καταστράφηκαν πάνω από 5000 κτίρια και οι στρατιώτες σε πολλά σημεία συναδελφώνονταν με το πλήθος.

Στο βιομηχανικό κέντρο της Σουραμπάγια, εργάτες και φοιτητές κατέλαβαν το ραδιοφωνικό σταθμό και άρχισαν να μεταδίδουν συνθήματα. Το ίδιο έγινε και στην πρωτεύουσα της Κεντρικής Ιάβας, στο Σεμαράγκ. Η κυβέρνηση προσπάθησε να ανακαταλάβει τη Σουραμπάγια με τις ειδικές δυνάμεις, που περιφέρονταν στους δρόμους της πόλης πυροβολώντας αδιακρίτως αλλά το μόνο που πέτυχαν ήταν να εντείνουν τις διαδηλώσεις. Στις 19 Μάη γύρω στους 30.000 φοιτητές είχαν καταλάβει το κτίριο του κοινοβουλίου και 13 υπουργοί της κυβέρνησης παραιτήθηκαν.

Ο Σουχάρτο προσπάθησε να ελιχθεί αλλά πλέον η ίδια η άρχουσα τάξη και η ηγεσία του στρατού τον πίεζαν να παραιτηθεί για να εξευμενιστεί ο εξεγερμένος κόσμος. Το μόνο που εκείνη τη στιγμή εμπόδιζε μια τελική έφοδο των εξεγερμένων ενάντια στο καθεστώς ήταν τα κόμματα της "επιτρεπόμενης αντιπολίτευσης", τα αστικά κόμματα που προσπαθούσαν να αποφύγουν μια ανεξέλεγκτη απ' αυτούς κίνηση του κόσμου. Στις 21 Μάη ο Σουχάρτο παραιτήθηκε.

Η εξέγερση είχε πετύχει. Ο δικτάτορας έπεσε αλλά η εξουσία παρέμενε στα χέρια της άρχουσας τάξης και η κυβέρνηση στα χέρια του πολιτικού της εκπροσώπου, του αντιπροέδρου του Σουχάρτο, Μπ. Τζ. Χαμπίμπι. Ο Χαμπίμπι ήταν ένας φανατικός υποστηρικτής του Σουχάρτο, ήταν ανακατεμένος σε όλα τα αίσχη του καθεστώτος και είχε κάτω από τον έλεγχό του γύρω στις 80 εταιρείες. Η πολιτική αδυναμία του κινήματος έπαιξε εδώ έναν σημαντικό ρόλο. Η άγρια καταστολή της δικτατορίας εμπόδισε την εμφάνιση οποιουδήποτε άλλου κόμματος εκτός από τα "επιτρεπόμενα" (του Ινδονησιακού Δημοκρατικού Κόμματος (PDI), και του μουσουλμανικού κινήματος Μουχαμαντίγια). Η έκρηξη ενάντια στο Σουχάρτο επέτρεψε σ' αυτά τα κόμματα, επειδή δεν υπήρχε καμιά άλλη οργανωμένη πολιτική δύναμη, να παίξουν ένα ρόλο εκφραστή του κινήματος.

Η εξέγερση, τουλάχιστον σ' αυτή τη μαζική κλίμακα, μπορεί να σταμάτησε προσωρινά, αλλά όχι και η οικονομική κρίση. Τα πράγματα χειροτέρευσαν: η κατάρρευση παίρνει πλέον βιβλικά χαρακτηριστικά και το Δ.Ν.Τ. και οι τράπεζες βάζουν ως όρους στήριξης της ινδονησιακής οικονομίας ένα πρόγραμμα σκληρής λιτότητας.

Στις αρχές του Ιούνη οι διαδηλώσεις των εργατών επέβαλαν τη νομιμοποίηση των ανεξάρτητων συνδικάτων και ο Χαμπίμπι αναγκάστηκε να αποκηρύξει την παρέμβαση του στρατού στις απεργίες. Η κυβέρνηση υποχρεώθηκε να απελευθερώσει πολλούς πολιτικούς κρατούμενους ανάμεσα στους οποίους ήταν και οι φυλακισμένες ηγεσίες των συνδικάτων και άμεσα ξέσπασε ένα νέο κύμα απεργιών. Παράλληλα άρχισαν να δημιουργούνται νέα κόμματα όπως το Ινδονησιακό Εργατικό Κόμμα, το Ινδονησιακό Κόμμα Γυναικών από φεμινίστριες, ενώ ο πληθυσμός του υπό κατοχή ανατολικού Τιμόρ ενθαρρύνθηκε και πιο έντονα ζήταγε ανεξαρτησία.

Στα τέλη του Ιούνη, σε μια διαδήλωση του συνδικάτου SBSI στη Τζακάρτα, μπήκε το αίτημα της παραίτησης του Χαμπίμπι. Η κυβέρνηση απέναντι στους συνεχιζόμενους αγώνες παρέπαιε. Δεν μπορούσε να βρει μια στρατηγική: άλλοτε χτυπούσε με την αστυνομία και άλλοτε υποσχόταν μεταρρυθμίσεις. Στην οικονομική πολιτική, καθώς η κρίση χειροτέρευε, η κυβέρνηση και η άρχουσα τάξη δεν ήταν καθόλου σίγουροι ότι θα άντεχαν το νέο κύμα εξεγέρσεων που θα σήμαινε η εφαρμογή των συνταγών του Δ.Ν.Τ.

Η κατάσταση στην Ινδονησία δεν έχει ομαλοποιηθεί. Αντίθετα, η οικονομική κρίση και η αντίδραση του πληθυσμού σ' αυτήν εξασφαλίζουν ότι όλα τα ενδεχόμενα μένουν ανοιχτά. Η μετατροπή της σημερινής αντιδικτατορικής εξέγερσης και της μεταπολίτευσης σε επανάσταση βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη. Ομως για να γίνει αυτό χρειάζεται να υπάρξει μαρξιστική επαναστατική πολιτική. Η εργατική τάξη έπαιξε μεν σημαντικό ρόλο στην ανατροπή του Σουχάρτο, αλλά δεν κατάφερε να κυριαρχήσει πάνω στην εξέγερση. Αντίθετα οι κύριοι πολιτικοί εκφραστές του κινήματος έγιναν οι φοιτητές, ενώ τα κόμματα της αστικής "αντιπολίτευσης" επωφελήθηκαν πολιτικά χάρη στο κενό που δημιούργησε η καταστολή κατά της αριστεράς και των εργατών.

Αυτή τη στιγμή στην Ινδονησία η πιο ριζοσπαστική οργάνωση είναι το Λαϊκό Δημοκρατικό Κόμμα, ένας αριστερός ρεφορμιστικός σχηματισμός μέσα στον οποίο υπάρχουν και σοσιαλιστές. Στόχος του είναι "λαϊκή κυβέρνηση συνασπισμού" και όχι σοσιαλιστική επανάσταση.

Παρόλες αυτές τις αδυναμίες η εργατική τάξη της Ινδονησίας έχει τη δυνατότητα να κερδηθεί στις επαναστατικές ιδέες. Ενα παράδειγμα είναι το φετεινό μήνυμα στην Διεθνή Ημέρα Γυναικών, στις 8 Μάρτη από την συνδικαλίστρια Ντίτα Σάρι:

"Κλίνουμε το κεφάλι μας για όλους τους αγωνιστές που έπεσαν αντιστεκόμενοι στο διεθνές σύστημα που καταπιέζει τους λαούς, ιδιαίτερα τις γυναίκες. Ο αγώνας μας δεν θα έχει τελειώσει εώς ότου οι γυναίκες γίνουν ίσες με τους άντρες, ως μέλη μιας εργατικής τάξης που θα κυβερνά ένα δίκαιο και ευημερούντα κόσμο. Στους τελευταίους μήνες, σχεδόν όλες οι γυναίκες της Ινδονησίας... χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν μια οικονομία στραγγαλισμένη από τη χρεωκοπημένη δικτατορία της Νέας Τάξης. Τα παιδιά τους υποσιτίζονται, οι τιμές του γάλακτος ανέβηκαν στα ύψη, το κόστος της εκπαίδευσης έγινε αστρονομικό και είχαμε μαζικές απολύσεις και εκατομμύρια ανέργους... Ο αγώνας μας δεν διαχωρίζεται από τις επιθυμίες και τους αγώνες των διεθνών συντρόφων μας, είμαστε ένα".

Ισχυρά και βαθιά ριζωμένα ρεφορμιστικά κόμματα δεν υπάρχουν και η πίεση της κρίσης είναι πολύ μεγάλη για να μπορεί να καλυφθεί με ημίμετρα και ρεφορμιστικές αοριστολογίες. Σε τέτοιες συνθήκες ακόμα και μια μικρή ομάδα σοσιαλιστών με ξεκάθαρες ιδέες μπορεί γρήγορα να αποκτήσει μαζική απήχηση.

Αγώνες που φέρνουν ελπίδα

"Τα προβλήματα είναι τόσο πολύπλοκα, ώστε δεν ξέρω τι να κάνω", έλεγε ο υπουργός Οικονομικών της Νοτιοκορεάτικης κυβέρνησης το 1997. Ομως αυτό που σίγουρα ήξερε να κάνει ήταν να προσπαθήσει να περάσει γρήγορα-γρήγορα ένα νόμο που θα επέτρεπε τις μαζικές απολύσεις. Αυτή η απόφαση οδήγησε σ' ένα κύμα μαζικών απεργιών ενάντια στο νόμο και η κυβέρνηση αναγκάστηκε να υποχωρήσει σε πολλά σημεία. Η ταπείνωση της κυβέρνησης έδωσε αυτοπεποίθηση σε πολλά κομάτια εργατών να κατέβουν σε απεργία με οικονομικά αιτήματα ενώ οι φοιτητές διαδήλωναν ζητώντας την παραίτηση του προέδρου.

Αυτές οι συγκρούσεις δεν ήταν παρά η αρχή της αναμέτρησης στην "εποχή του Δ.Ν.Τ.", όπως ονομάζουν οι κορεάτες την περίοδο αυτή. Αυτό που κρίνεται είναι το ποιος θα πληρώσει για την κρίση: οι καπιταλιστές ή οι εργάτες.

Η Νότια Κορέα ήταν ένα από τα πρότυπα μοντέλα ανάπτυξης για τους καπιταλιστές και τις κυβερνήσεις τα τελευταία 20 χρόνια. Κατάφερε μέσα στις δεκαετίες του 1960-70 με μοχλό το κράτος, να εκβιομηχανιστεί και να φτάσει να είναι η 11η οικονομία του κόσμου. Για να διαλύσει κάθε εργατική αντίσταση στηρίχτηκε στην συνεχή και ανηλεή καταστολή από το στρατό και την αστυνομία. Ομως η καπιταλιστική ανάπτυξη δημιούργησε μια εργατική τάξη αρκετά ισχυρή και συμπαγή ώστε από τη δεκαετία του 1970 ν' αρχίσει να δίνει επικές μάχες με τους εργοδότες και το κράτος. Στη δεκαετία του '70 το κέντρο ήταν ο τομέας της υφαντουργίας όπου έγινε μια ολόκληρη προσπάθεια δημιουργίας ανεξάρτητων συνδικάτων. Το 1980 οι ανθρακωρύχοι κατέλαβαν την πόλη και τα ορυχεία του Σουμπούκ, στη διάρκεια της λεγόμενης "εξέγερσης του Σουμπούκ". Το 1987 μια μαζική εξέγερση εργατών και φοιτητών επέβαλε το τέλος της στρατιωτικής διακυβέρνησης.

Κατάληψη του δρόμου από εργάτες της Νταεβού

Από το 1987 ως το 1990 πάνω από 7.100 απεργίες ξέσπασαν σ' όλη τη Νότια Κορέα. Ο αριθμός των συνδικάτων υπερδιπλασιάστηκε ανεβαίνοντας από 2.725 τον Ιούνη του 1987, σε 7.358 στο τέλος του 1989. Εγιναν φοβερές συγκρούσεις, με αποκορύφωμα την περίφημη "αναμέτρηση της Χιουντάι" το 1988-89 που κράτησε 109 μέρες κι έληξε με την εισβολή 14.000 ανδρών των ειδικών δυνάμεων της αστυνομίας στα ναυπηγεία της Χιουντάι και τη σύλληψη εκατοντάδων εργατών.

Η κυβέρνηση το 1990 κήρυξε παράνομη την ρεφορμιστική Κορεάτικη Ομοσπονδία Συνδικάτων και συνέλαβε εκατοντάδες συνδικαλιστές. Ετσι, συγκράτησε μεν τη μεγάλη εργατική έκρηξη του 1987-90 αλλά δεν μπόρεσε να ξαναγυρίσει τα πράγματα στο σημείο που ήταν πριν το 1987.

Η καταστολή βοηθήθηκε από την πελώρια κρίση που άνοιξε μέσα στην σταλινική και ρεφορμιστική αριστερά μετά την κατάρρευση των κρατικοκαπιταλιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης και της ΕΣΣΔ. Κρίση, που στη Νότια Κορέα ήταν ακόμα πιο έντονη, επειδή επί δεκαετίες οι αριστεροί είχαν μαζικά για πρότυπό τους τη σταλινική Βόρεια Κορέα με πάγιο αίτημα την ένωση μαζί της.

Εστω και σε χαμηλότερους τόνους όμως οι αγώνες και οι συγκρούσεις των εργατών και των φοιτητών συνεχίστηκαν σ' όλη τη δεκαετία του 1990, με την αστυνομία ν' αντιδρά με καταστολή και συλλήψεις. Αυτό έγινε το 1993 και ξανά το 1994-5 με τις συλλήψεις μελών της οργάνωσης των Διεθνών Σοσιαλιστών γιατί προπαγάνδιζαν "ανατρεπτικές ιδέες". Επίσης, με τις μαζικές συλλήψεις μελών της Κορεάτικης Ομοσπονδίας των Φοιτητικών Συλλόγων τον Αύγουστο και Σεπτέμβρη του 1996 και από τον Ιούνη ως το Νοέμβρη του 1997.

Το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης όξυνε όλες τις υπάρχουσες αντιθέσεις και σήμανε μια νέα άνοδο του εργατικού κινήματος με πρώτο σταθμό τις μαζικές απεργίες του Γενάρη του 1997 ενάντια στο νόμο για τις μαζικές απολύσεις. Ταυτόχρονα όμως άνοιξαν πολιτικά ζητήματα πολύ πιο βαθιά μέσα στο

εργατικό κίνημα. Σε αντίθεση με το 1987 όπου έμπαιναν μια σειρά "απλών" ζητημάτων εκδημοκρατισμού, τέλους της Χούντας κλπ., η τωρινή κρίση του κορεάτικου καπιταλισμού σήμαινε ότι έπρεπε να απαντηθεί πολιτικά το ζήτημα αν οι εργάτες χρειαζόταν να κάνουν θυσίες για να βοηθήσουν την "εθνική οικονομία", μέχρι πόσο μακριά μπορούσαν να τραβήξουν τις διεκδικήσεις τους κλπ.

Οταν στα μέσα Ιούλη του 1997, μέσα σ' ένα κύμα αγώνων με κύριο αίτημα την εξασφάλιση των θέσεων εργασίας, χρεωκόπησε η ΚΙΑ Μότορς, οι συνδικαλιστές ηγέτες (κύρια της απαγορευμένης Κορεάτικης Ομοσπονδίας Συνδικάτων) άρχισαν να μιλούν για τη σωτηρία της ΚΙΑ από την κατάρρευση. Αυτό κατέληξε να σημαίνει ότι τα αφεντικά της εταιρείας μπορούσαν να απολύουν μη συνδικαλισμένους εργάτες με την άτυπη κάλυψη των συνδικάτων, για να ελαφρύνει το βάρος της ΚΙΑ. Η έμφαση που έδιναν οι συνδικαλιστές ήταν να διασωθεί η ΚΙΑ ως εταιρεία, εφόσον θεωρούσαν ότι τα συμφέροντα της επιχείρησης και των εργατών ήταν ταυτόσημα. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε τελικά να εθνικοποιήσει την ΚΙΑ για να την σώσει, αλλά ανάλογες καταστάσεις εμφανίζονταν παντού.

Αυτό σήμαινε ένα τρομερό θυμό μέσα στους εργάτες που εκφράστηκε με την υποψηφιότητα του ηγέτη της Κορεάτικης Ομοσπονδίας Συνδικάτων στις προεδρικές εκλογές. Κέρδισε ο αντικαθεστωτικός Κιμ Ντάε Γιουνγκ έτσι ώστε για πρώτη φορά από το 1963 η προεδρία της χώρας να περάσει σε κόμμα που δεν προερχόταν από τη Χούντα. Ο Κιμ Ντάε Γιουνγκ εκλέχτηκε στη βάση υποσχέσεων να αντιταχθεί στο πρόγραμμα λιτότητας και απολύσεων του ΔΝΤ, αλλά αμέσως μόλις ορκίστηκε πρόεδρος, έβαλε την υπογραφή του στο πρόγραμμα του ΔΝΤ.

Η άρχουσα τάξη για να περάσει τη λιτότητα και τις μαζικές απολύσεις χρειάζεται τη συνεργασία της συνδικαλιστικής ηγεσίας. Παρόλο που οι ηγεσίες είναι πρόθυμες να συμμετέχουν σ' ένα τριμερή διάλογο συνδικάτων - εργοδοσίας - κυβέρνησης, οι εργάτες στη βάση δεν συμφωνούν καθόλου. Η κυβέρνηση καταλάβαινε τη διάθεση στη βάση των συνδικάτων και κατά συνέπεια τον κίνδυνο να υπερφαλαγγιστούν οι ηγεσίες τους από τα αριστερά.

Μια δύναμη που, παρά το μικρό της μέγεθος, μπόρεσε να συνδεθεί με τους εργατικούς αγώνες και να προτείνει σοσιαλιστική διέξοδο είναι οι Διεθνείς Σοσιαλιστές στη Νότια Κορέα. Οι συλλήψεις 26 μελών των Διεθνών Σοσιαλιστών φέτος τον Μάη και οι δίκες και καταδίκες που ακολούθησαν είχαν σκοπό να αποκεφαλίσουν αυτή την απειλή από τα αριστερά και δείχνουν το πόσο η νοτιοκορεάτικη κυβέρνηση καταλαβαίνει την αδυναμία της θέσης της.

Μια μικρή οργάνωση με επαναστατικές ιδέες χωρίς καμμιά ταύτιση με τα χρεωκοπημένα σταλινικά μοντέλα και ιδίαιτερα ξεκάθαρη για τη φύση του βορειοκορεάτικου καθεστώτος μπορεί πολύ γρήγορα να συνδεθεί με τους εργάτες στη βάση.

Διαδήλωση εργατών της Χιουντάι

Το πόσο η κυβέρνηση είχε δίκιο να ανησυχεί φάνηκε με τις γενικές απεργίες που τα συνδικάτα υποχρεώθηκαν να καλέσουν στις αρχές Ιούλη του 1998, όπως και η αποχώρησή τους από το διάλογο. Η κυβέρνηση συνέλαβε πολλούς συνδικαλιστές, κήρυξε τις απεργίες παράνομες, αλλά αυτά τα μέτρα δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα.

Φέτος το καλοκαίρι δόθηκε ξανά μια φοβερή μάχη στη Χιουντάι. Η προσπάθεια της διεύθυνσης να απολύσει προσωπικό προκάλεσε καταρχήν απεργία, σε απάντηση ένα λοκ άουτ από την εργοδοσία και μετά την κατάληψη των εργοστασίων από τους εργάτες και τις οικογένειες τους. Η κατάληψη κράτησε πάνω από ένα μήνα, η κυβέρνηση την κήρυξε παράνομη, είχε περικυκλώσει το εργοστάσιο με πάνω από 15.000 αστυνομικούς και απειλούσε να επιτεθεί. Τελικά κατέληξε στο συμβιβασμό με τη βοήθεια των συνδικάτων.

Στα τέλη Αυγούστου η αστυνομία με μια πραγματική στρατιωτική επιχείρηση ανακατέλαβε τα εργοστάσια της ΜΜC που ήταν υπό κατάληψη για 17 μέρες. Ομως, ακόμα και αυτή η "νίκη" της κυβέρνησης εξαρτιόταν από τον προηγούμενο συμβιβασμό που είχε πετύχει με τα συνδικάτα στη Χιουντάι.

Αυτή τη στιγμή η κορεάτικη άρχουσα τάξη δεν είναι αρκετά ισχυρή για να περάσει το πρόγραμμά της χωρίς τη συνεργασία των συνδικαλιστικών ηγεσιών. Ταυτόχρονα, όμως πιέζεται τόσο πολύ από την κρίση ώστε δεν μπορεί να κάνει τις παραχωρήσεις που θα επέτρεπαν στους συνδικαλιστές να πείσουν τη βάση τους. Ετσι ταλαντεύεται μεταξύ του "κοινωνικού διαλόγου" και της καταστολής, όπως φάνηκε με την πρόσφατη σύλληψη του ηγέτη του συνδικάτου μετάλλου.

Η παρουσία δυνάμεων που πολιτικά μπορούν να δώσουν στους εργάτες τη δυνατότητα να ξεπεράσουν τις ηγεσίες τους είναι τόσο καθοριστική. Οι διωγμοί της αστυνομίας ενάντια στους Διεθνείς Σοσιαλιστές αυτό το νόημα έχουν. Ως τώρα δεν έχουν κατεφέρει να τσακίσουν την οργάνωση, η οποία παρά τις διώξεις, παραμένει δραστήρια, μέσα στους αγώνες και δίνει τη μάχη για να δημιουργήσει ένα επαναστατικό κόμμα στη Νότια Κορέα.

Η Επανάσταση που σταμάτησε τον πόλεμο

Σε όλες τις χώρες της Ευρώπης ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος τελειώνει με εξεγέρσεις. Στη Γερμανία τον Νοέμβρη του 1918 δημιουργούνται τα πρώτα συμβούλια φαντάρων και εργατών. Η *Δήμητρα Κυρίλλου* δίνει την εικόνα και περιγράφει τις πολιτικές μάχες

"Το καθεστώς του Κάιζερ Αλεξάνδρου είχε δώσει τη θέση του στην επανάσταση. Στρατιώτες ξεχύνονταν από τις πύλες των στρατοπέδων, αδελφωμένοι με το πλήθος που ζητωκραύγαζε. Αντρες τους έσφιγγαν θερμά τα χέρια, γυναίκες και κορίτσια τους αγκάλιαζαν και τους καρφίτσωναν λουλούδια στις στολές, ξήλωναν τα γαλόνια και τα χρυσά σειρίτια από τις στολές των αξιωματικών".

"Καθωσπρέπει κύριος ή ευκατάστατη κυρία δεν τολμούσε να εμφανιστεί στους δρόμους. Ηταν σαν να είχαν χαθεί οι αστοί από το πρόσωπο της γης. Παντού εργάτες-μισθωτοί σκλάβοι. Μόνο που ήταν οπλισμένοι".

Οι επαναστάσεις που καταλήγουν στην ήττα σύντομα ξεχνιούνται. Γίνονται υποσημειώσεις με μικρά γράμματα σε χοντρά βιβλία ιστορίας για να τις προσπεράσουν όλοι εκτός από μια χούφτα ειδικών ενδιαφερομένων. Οι παραπάνω μαρτυρίες προέρχονται από τον ημερήσιο τύπο της Γερμανίας την περίοδο 1918-1920. Περιγράφουν πολύ γλαφυρά την τεράστια επαναστατική κρίση που σάρωσε τη Γερμανία με τη λήξη του Α' Παγκόσμιου Πολέμου. Η επανάσταση αυτή δεν είναι ψιλά γράμματα. Μπορούσε να έχει αλλάξει το ρου της ιστορίας.

Ολα άρχισαν τον Οκτώβρη του 1918. Η Γερμανία, μετά από τέσσερα χρόνια πολέμου είχε ουσιαστικά ηττηθεί. Το 1914, όταν ξεσπούσε ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος, παρουσιαζόταν σαν δίκαιος και αναγκαίος, ακόμη και για το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας (SPD). Ο κόσμος αποχαιρετούσε με περηφάνεια τους φαντάρους που έφευγαν για το μέτωπο και εύκολα παρασυρόταν σε "κυνήγι κατασκόπων". Οι αντιμιλιταριστές επαναστάτες (η Ρόζα Λούξεμπουργκ, ο Καρλ Λιμπκνεχτ και οι σύντροφοί τους) βρέθηκαν τελείως απομονωμένοι. Το 1918 όλα έχουν αντιστραφεί. Οι αυταπάτες ότι ο Γερμανικός ιμπεριαλισμός θα έβγαινε σύντομα νικητής από τον πόλεμο και τον οικονομικό ανταγωνισμό που τον οδήγησε σ' αυτόν, έχουν διαλυθεί. Οι θυσίες, οι στερήσεις, οι αυταρχικές απαιτήσεις της στρατιωτικής μηχανής έχουν εξαφανίσει κάθε ενθουσιασμό και αισιοδοξία. Ο κόσμος δεν ψάχνει πια για κατασκόπους, αλλά για τρόφιμα.

Δεν είναι όμως μόνο οι κακουχίες του πολέμου. Από τη γειτονική Ρωσία έρχεται το μήνυμα της νικηφόρας επανάστασης των Μπολσεβίκων και η διάθεση αλλάζει. Ετσι όταν η Γερμανική κυβέρνηση αποφασίζει να στείλει στο μέτωπο -σε βέβαιη σφαγή- τη ναυτική μονάδα που βρίσκεται στο λιμάνι Βίλελμσχάφεν, οι ναύτες στασιάζουν. Συλλαμβάνονται αμέσως, αλλά είναι αργά. Πέντε μέρες αργότερα στο Κίελο χιλιάδες ναύτες διαμαρτύρονται για τις συλλήψεις διαδηλώνοντας στους δρόμους και οι ναυτεργάτες ενώνονται μαζί τους. Η επίθεση της αστυνομίας αφήνει εννιά νεκρούς. Οι διαδηλωτές εξοπλίζονται και καταδιώκουν τα οχήματα της αστυνομίας έξω από την πόλη ! Η επανάσταση έχει ξεσπάσει. Το ίδιο βράδυ, 20.000 ναύτες συγκροτούν ένα σοβιέτ ναυτών. Στις επόμενες μέρες γενικές απεργίες ξεσπούν στα γειτονικά λιμάνια. Ακολουθεί το Αμβούργο. Παντού εκλέγονται συμβούλια. Μια ομάδα στρατιωτών καταλαμβάνει τα γραφεία της εφημερίδας "Φωνή του Αμβούργου" και προχωρεί στην έκδοση της εφημερίδας των συμβουλίων, την "Κόκκινη Σημαία".

Μέσα στις επόμενες μέρες η επανάσταση εξαπλώνεται σ' όλη τη Γερμανία και τελικά και στο Βερολίνο. Η Γερμανική αυτοκρατορία καταρρέει. Σε μια ύστατη προσπάθεια να σώσει την κατάσταση, ο πρωθυπουργός Μαξ Φον Μπάντεν παραδίδει την πρωθυπουργία στον ηγέτη του SPD Εμπερτ. Η επανάσταση έμοιαζε να έχει νικήσει. Η αριστοκρατία είχε καταρρεύσει. Το ίδιο φαινόταν να έχουν πάθει και οι θεσμοί που τη στήριζαν. Ο στρατός είχε στασιάσει, η αστυνομία είχε διαλυθεί. Το αρχηγείο της αστυνομίας στο Βερολίνο είχε καταληφθεί από τους διαδηλωτές, που εγκατέστησαν τον Αϊχορν, έναν ανεξάρτητο αριστερό στη θέση του αρχηγού της επαναστατικής αστυνομίας !

Η εξουσία βρισκόταν στα χέρια των συμβουλίων, τα οποία συνεδρίαζαν, προγραμμάτιζαν και ψήφιζαν διάφορα σοσιαλιστικά μέτρα.

Στην Κολωνία ένα συμβούλιο, αποτελούμενο από αντιπροσώπους εργατών και στρατιωτών οργάνωσε επιτροπές υπεύθυνες για την ασφάλεια, τη σίτιση και κατοικία, την αποστρατιωτικοποίηση, τον τύπο, την υγιεινή και τις μεταφορές. Και όχι μόνο στην πρωτοβάθμια διοίκηση: Μέλη του συμβουλίου τοποθετήθηκαν για να επιβλέπουν το Δημοτικό Συμβούλιο, τους σιδηρόδρομους, τα ταχυδρομεία και τον τηλέγραφο, την αστυνομία, τη δικαιοσύνη, την εθνική τράπεζα και το στρατό.

Σε διάφορες περιοχές όπου τα εργατικά συμβούλια σχημάτισαν τοπική κυβέρνηση, με δυσκολία αναγνώριζαν την ομοσπονδιακή κυβέρνηση του Εμπερτ που έδρευε στο Βερολίνο. Στη Σαξονία, η συνάντηση των συμβουλίων εργατών και στρατιωτών από τη Δρέσδη, τη Λειψία και το Σεμνιτζ, ανακήρυξε την *"κατάληψη της εξουσίας από το προλεταριάτο με σκοπό την κατάργηση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης"* !! Τα συμ-

βούλια δεν συζητούσαν μόνο για καθημερινά πρακτικά ζητήματα, αλλά και για το πώς θα οργάνωναν την κοινωνία συνολικά διαφορετικά. Το ζητούμενο ήταν πώς θα γινόταν αυτό το προχώρημα.

"Όλη η εξουσία στα Εργατικά Συμβούλια" γράφει το πλακάτ των διαδηλωτών στους δρόμους του Βερολίνου

Τα πολιτικά κόμματα

Από τα πολιτικά κόμματα που πρωταγωνίστησαν στη γερμανική επανάσταση, το SPD, το Σοσιαλιστικό Κόμμα, ήταν το μεγαλύτερο και αριθμητικά και σε επιρροή μέσα στους εργάτες. Αυτό οφειλόταν τόσο στην παράδοσή του (ήταν το κόμμα του Ενγκελς και όλων των μεγάλων ηγετών της σοσιαλιστικής διεθνούς) όσο και στους δεσμούς που είχε από χρόνια κτίσει μέσα στην εργατική τάξη: ένα εκατομμύριο μέλη, 4,5 εκατομμύρια ψηφοφόροι, 90 καθημερινές εφημερίδες, συνδικαλιστικές και συνεταιριστικές οργανώσεις, αθλητικά σωματεία και μουσικοί όμιλοι, οργανώσεις νεολαίας και γυναικών.

Το SPD έλεγχε την κυβέρνηση και είχε πλειοψηφία στα περισσότερα εργατικά συμβούλια. Θα μπορούσε επομένως, αν είχε τη βούληση, να οργανώσει και να καθοδηγήσει τη δυναμική των συμβουλίων στην κατεύθυνση της ανατροπής του γερμανικού καπιταλισμού, να απαλλοτριώσει τους αστούς και να τσακίσει τους μηχανισμούς τους, βάζοντας τα θεμέλια για να γίνει πραγματικότητα το αίτημα των επαναστατών εργατών για εργατική εξουσία.

Το SPD όμως, είχε πάψει από χρόνια να πιστεύει στην επανάσταση. Ο τρόπος που αναπτύχθηκε και λειτούργησε μέσα στην εργατική τάξη όλο το προηγούμενο διάστημα, το είχαν οδηγήσει στη ρεφορμιστική πολιτική της διαχείρισης του συστήματος. Αντιμετώπιζε την εργατική τάξη σαν εφαλτήριο για να δυναμώσει τη θέση του μέσα στους αστικούς θεσμούς, πιστεύοντας ότι μπορεί να τους μεταρρυθμίσει, και όχι σαν επαναστατικό υποκείμενο που με την αυτενέργειά της μπορεί να χτίσει μια καινούργια κοινωνία. Αυτό εξηγεί και τον τρόπο που λειτούργησε μέσα στην επανάσταση. Φραστικά υπερθεμάτιζε για τον "γνήσιο" σοσιαλιστικό χαρακτήρα της κυβέρνησης και το ρόλο των συμβουλίων αλλά στην πράξη έκανε το παν για να τα υπονομεύσει. Εξαρχής είχε δηλώσει στην αστική τάξη την αφοσίωσή του και την πρόθεσή του να επαναφέρει την τάξη. "Μισώ την επανάσταση σαν την πανούκλα" είχε καθησυχάσει ο Εμπερτ τους ανθρώπους του Κάιζερ όταν αναλάμβανε την κυβέρνηση.

Στα αριστερά του SPD υπήρχε κατ' αρχήν το USPD (Ανεξάρτητο Σοσιαλιστικό Κόμμα), μια μαζική οργάνωση που είχε διαγραφεί από το SPD, όταν αυτό μέσα στη δεξιά τροχιά του προχώρησε στην ανοιχτή υποστήριξη της συμμετοχής στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Το USPD είχε σαφώς πιο ριζοσπαστικές θέσεις και πρακτικές και στήριξε την επανάσταση και τα συμβούλια. Συμμετείχε στην κυβέρνηση Εμπερτ και είχε σημαντική παρουσία στα εργατικά συμβούλια και στις τοπικές επιτροπές. Παρά την αγωνιστικότητά του όμως, δεν ήταν καθόλου ξεκάθαρο σε βασικά ζητήματα, στο ρόλο των αστικών θεσμών όπως το κοινοβούλιο, στο πώς μπορούσε να πάει η επανάσταση παρακάτω. Ετσι παλινδρομούσε διαρκώς ανάμεσα σε επαναστατικές και συμβιβαστικές θέσεις, ενίοτε δε, στήριζε και τις δύο ταυτόχρονα. Το πού θα κατέληγε κάθε φορά, εξαρτιόταν από την πίεση που του ασκούσαν οι ρεφορμιστές από τα δεξιά και οι επαναστάτες από τα αριστερά.

Επαναστάτες υπήρχαν στη Γερμανία και μάλιστα αναμφισβήτητων ικανοτήτων. Μέσα στο SPD δρούσε ανοιχτά σαν αντιπολίτευση ο Σπάρτακος, η οργάνωση της Ρόζας Λούξεμπουργκ, του Καρλ Λήμπκνεχτ, της Κλάρας Τσέτκιν. Η κριτική του Σπάρτακου στη ρεφορμιστική πολιτική της ηγεσίας των σοσιαλδημοκρατών ήταν 100% σωστή, παρέμενε όμως οργανωτικά μέσα στις γραμμές του SPD γιατί δεν ήθελε να χάσει την επαφή με τους πρωτοπόρους σοσιαλιστές εργάτες μέσα στο κόμμα. Οι Σπαρτακιστές έτρεξαν να στηρίξουν την επανάσταση και τα σοβιέτ με όλες τους τις δυνάμεις. Είχαν τη βούληση και τη συνείδηση να δώσουν όλες τις πολιτικές μάχες μέχρι τέλος, για τη νίκη της εξουσίας των εργατών κόντρα στους οπαδούς της μοναρχίας αλλά και στους συμβιβασμούς των ρεφορμιστών και τις παλινδρομήσεις των κεντριστών του USPD, όχι όμως και τη δύναμη για να τα πετύχουν. Ξαφνικά συνειδητοποιούσαν ότι είχαν να καλύψουν μεγάλο χάσμα.

Από τις πρώτες κι όλας μέρες της επανάστασης έγιναν εμφανείς οι δύο πόλοι εξουσίας: Τα συμβούλια συνεδρίαζαν και έθεταν μια σειρά ζητήματα για το προχώρημα, για το χτίσιμο μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας, προσδοκώντας από τη "δική τους" κυβέρνηση να τα υλοποιήσει. Ομως η κυβέρνηση Εμπερτ κινιόταν σε εντελώς αντίθετη κατεύθυνση. Αφησε τον κρατικό μηχανισμό άθικτο, επιτρέποντας να κατέχουν κρίσιμες θέσεις νοσταλγοί της αυτοκρατορίας. Την ίδια στιγμή που δήλωνε τη συμπαράστασή της στο αδελφό προλεταριάτο της Ρωσίας, προχωρούσε στο κλείσιμο της ρωσικής πρεσβείας. Μέσα από την απόλυτη πλειοψηφία που διέθετε στα εργατικά συμβούλια, "πέρασε" την απόφαση για αφοπλισμό των εργατών, προκήρυξη γενικών εκλογών και σύγκληση του κοινοβουλίου, επιχειρηματολογώντας για την αναγκαιότητα της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας σαν αντίβαρο στον αυταρχισμό! Στην πραγματικότητα ο Εμπερτ εκχωρούσε το δικαίωμα στις κοινωνικές τάξεις που ήταν αντίθετες στην επανάσταση να αποφασίζουν ισοδύναμα (μέσω της ψήφου) με αυτές που έκαναν την επανάσταση, υπονομεύοντας την εκτελεστική εξουσία των σοβιέτ.

Το SPD μπόρεσε να λειτουργήσει έτσι γιατί οι περισσότεροι γερμανοί εργάτες έμπαιναν για πρώτη φορά στον πολιτικό στίβο στη διάρκεια της επανάστασης του 1918. Η κρίση του κα-

πιταλισμού τραβούσε το προλεταριάτο πολύ πέρα από το αίτημα της ανατροπής του Κάιζερ, στην αμφισβήτηση της ίδιας της οικονομικής βάσης του συστήματος. Η συγκρότηση των εργατικών συμβουλίων απαντούσε αυθόρμητα σ' αυτή τη διάθεση. Αλλά, μαζί με τον αυθορμητισμό, οι εργάτες κουβαλούσαν όλη την απειρία και τα πολιτικά μπερδέματα γύρω από το τι συνειδητά κτίζουν και πώς το πετυχαίνουν. Και αυτό συχνά είχε αποτέλεσμα να εμπιστεύονται την ηγεσία των σοβιέτ στους ρεφορμιστές του SPD κι όχι στην ίδια τους τη δυναμική από τα κάτω.

Εργατικά συμβούλια

Στο ερώτημα "ποιος κυβερνούσε τη Γερμανία το Νοέμβρη του '18" η απάντηση είναι σαφής. Τα σοβιέτ κυβερνούσαν, αλλά μ' έναν τρόπο ανοργάνωτο, ασυντόνιστα, χωρίς ένα συνολικό σχέδιο κυβέρνησης της χώρας με βάση την εργατική δημοκρατία, όπως είχαν καταφέρει οι εργάτες στη Ρωσία μόλις ένα χρόνο πριν. Η διαφορά με τη Ρωσία ήταν ότι εκεί οι εργάτες είχαν από χρόνια κτίσει την οργάνωσή τους. Οι Μπολσεβίκοι το 1917 ήταν ένα μικρό κόμμα, αλλά είχαν ρίζες και επιρροή μέσα στα εργοστάσια, τους στρατώνες, τις γειτονιές. Μπορούσαν να λειτουργούν και να δίνουν τη μάχη από τα μέσα οργανωμένα, να ξεκαθαρίζουν τις διαφορές τους από το ρεφορμισμό, να στηρίζουν τους εργάτες που πάλευαν για την εργατική εξουσία μέχρι να νικήσουν.

Αντίθετα, στη Γερμανία του 1918 ο Σπάρτακος ήταν μια ομάδα προπαγανδιστικής παρέμβασης με απεύθυνση στα μέλη του SPD και του USPD. Δεν προσπάθησε να γίνει η ραχοκοκαλιά του κόσμου που πάλευε. Με το ξέσπασμα της επανάστασης, η Ρόζα και οι σύντροφοί της συνειδητοποιούσαν την απομόνωσή τους, το τεράστιο κενό που είχαν να καλύψουν. Δημοσιεύουν το κείμενο *"Τι ζητάει ο Σπάρτακος"* και προσπαθούν να χτίσουν μέσα στους πρωτοπόρους εργάτες το κόμμα που λείπει. Το ιδρυτικό συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας (KPD) που πραγματοποιείται τον Δεκέμβρη του 1918 αντανακλά αυτή ακριβώς την εικόνα της ανυπομονησίας των Σπαρτακιστών για την ολοκλήρωση της επανάστασης αλλά και την παντελή ανωριμότητα στην αντιμετώπιση του αστικού κράτους και των θεσμών του.

Στο συνέδριο αυτό η Ρόζα έδωσε μάχη να πείσει τους συντρόφους της για τις αδυναμίες του κινήματος, για την αναγκαιότητα της υπομονετικής δουλειάς στο γήπεδο του αντιπάλου, στα συνδικάτα, στις εκλογές για το κοινοβούλιο, για τη διαμόρφωση τακτικής απέναντι στο ρεφορμισμό. Η υπερψήφιση του προγράμματος που συνέταξε η ίδια, καθόλου δεν συνεπαγόταν την σε βάθος κατανόηση, πόσο μάλλον την αποδοχή των θέσεών της από την πλειοψηφία του Σπάρτακου.

Καθώς οι μέρες περνούσαν γινόταν φανερό πως οι δύο εξουσίες, η κυβέρνηση και τα συμβούλια δεν θα μπορούσαν να συμβιώσουν για πολύ. Στις 22 Δεκέμβρη, η κυβέρνηση Εμπερτ, προκειμένου να αποκτήσει επιτέλους αξιόπιστους υπερασπιστές της αστικής νομιμότητας, συγκρότησε το στρατιωτικό σώμα Frei Korps από παλιούς φιλομοναρχικούς αξιωματικούς και άλλα αντιδραστικά κομμάτια της παλιάς στρατιωτικής μηχανής. Τα Frei Korps από την πρώτη στιγμή επιδόθηκαν σε προκλήσεις και συγκρούσεις με τους επαναστάτες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η εμπιστοσύνη των εργατών στην κυβέρνησή τους να αρχίζει να κλονίζεται. Πριν χάσει το παιχνίδι, ο Εμπερτ και οι καπιταλιστές που τον στήριζαν πέρασαν στην αντεπίθεση.

Στις 4 Γενάρη η κυβέρνηση ανακοίνωσε την απόλυση του αριστερού διοικητή της αστυνομίας, του Εμιλ Αϊχορν. Στην πραγματικότητα προκαλούσε τα σοβιέτ σε μια αναμέτρηση για την οποία η ίδια είχε προετοιμαστεί ενώ οι επαναστάτες όχι. Οι εργάτες του Βερολίνου, εξαγριωμένοι από την απόλυση του Αϊχορν, συμμετέχουν μαζικά στην ειρηνική διαδήλωση διαμαρτυρίας που κάλεσε το KPD. Μέσα στην οργή τους καταλαμβάνουν το κτίριο της εφημερίδας των Σοσιαλδημοκρατών, "Εμπρός" και πετάνε τα τεύχη στο ποτάμι. Η Ρόζα είναι ξεκάθαρη ότι δε μπορούν ακόμη να σηκώσουν το βάρος μιας συνολικής αναμέτρησης. Ομως δεν έχει τη δύναμη να συγκρατήσει τους εργάτες, ούτε καν τους ίδιους τους συντρόφους της μέσα στο KPD (μεταξύ αυτών και τον Κάρλ Λήμπκνεχτ), οι οποίοι μεθυσμένοι από την οργή του κόσμου καλούν σε ανατροπή της κυβέρνησης και συγκροτούν χωριστή επαναστατική επιτροπή μαζί με τα στελέχη του USPD, η οποία ζητά την απομάκρυνση της κυβέρνησης Εμπερτ.

Οι εργάτες ανταποκρίνονται στα καλέσματα της επιτροπής για γενική απεργία, όχι όμως και στη διάλυση της "σοσιαλιστικής ενότητας". Η επαναστατική επιτροπή δεν τους έχει πείσει ότι η κόντρα αυτή είναι αναγκαία και προτιμά να συνεδριάζει όσο ο κόσμος περιμένει δράση. Η προβοκάτσια της κυβέρνησης είχε πετύχει. Τώρα το SPD κατηγορεί τους Σπαρτακιστές σαν διασπαστές και πραξικοπηματίες και καταφέρνει να τους απομονώσει από την πλειοψηφία των εργατών που πιστεύει στην ενότητα. Τα Frei Korps αναλαμβάνουν να επαναφέρουν την τάξη με τη βία. Ακολουθούν μέρες φρίκης. Στις 15 Γενάρη συλλαμβάνονται η Ρόζα και ο Λήμπκνεχτ, δολοφονούνται επί τόπου.

Στο τελευταίο άρθρο της στην "Κόκκινη Σημαία" η Ρόζα έγραφε : *"Τάξη επικρατεί στο Βερολίνο! Ηλίθιοι δήμιοι ! Η τάξη σας είναι χτισμένη πάνω στην άμμο. Η επανάσταση αύριο θα υψώσει τη βροντερή φωνή της ως τους ουρανούς. Τρομαγμένοι θα ακούσετε το νικητήριό της σάλπισμα : Ημουν, είμαι και θα είμαι !".*

Η αντεπανάσταση είχε ακόμη πολύ δρόμο και πολλές εξεγέρσεις να καταστείλει μέχρι το 1923, οπότε παίχτηκε το τελευταίο κεφάλαιο της γερμανικής επανάστασης. Η εργατική τάξη δημιούργησε νέες ευκαιρίες για το προχώρημα και τη νίκη της επανάστασης, την Ανοιξη του 1919 με την Κομμούνα του Μονάχου, το 1921 με την αντίσταση στην απόπειρα πραξικοπήματος και πάνω απ' όλα το 1923. Ομως η ηγεσία του KPD, ορφανεμένη από τη Ρόζα και τον Λήμπκνεχτ, αποδείχθηκε κατώτερη των περιστάσεων. Το KPD μεγάλωσε, αλλά ένα επαναστατικό κόμμα δεν χτίζεται την τελευταία στιγμή. Η επαναστατική ηγεσία χρειάζεται την εμπειρία των χρόνων της οικοδόμησης του κόμματος, πριν δοκιμαστεί στη φωτιά της επανάστασης.

Η Γερμανία το 1918 ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη βιομηχανική χώρα του κόσμου, ενός κόσμου που συνταρασσόταν από το ξέσπασμα των εργατών. *"Από τη μια άκρη της Ευρώπης μέχρι την άλλη, οι μάζες αμφισβητούν την υπάρχουσα πολιτική, κοινωνική, οικονομική τάξη πραγμάτων"* έγραφε ο Αγγλος πρωθυπουργός Λόιντ Τζωρτζ στον Γάλλο ομόλογό του, τον Κλεμανσό. Η ήττα της γερμανικής επανάστασης γκρέμισε τις ελπίδες ενός ολόκληρου κόσμου, γιατί οδήγησε στην απομόνωση τη ρώσικη επανάσταση και έστρωσε το δρόμο στην φρίκη του φασισμού και του Σταλινισμού. Η νίκη της θα είχε δώσει οριστικά τέλος στον καπιταλισμό, κλείνοντας την προϊστορία της ανθρωπότητας.

Το να ζωντανεύει κανείς αυτές τις σελίδες σήμερα, είναι χρήσιμο όχι μόνο γιατί ξεθάβει μια από τις πιο δυνατές στιγμές του επαναστατικού κινήματος σε μια εποχή με μεγάλες ιστορικές αναλογίες, αλλά και γιατί υπογραμμίζει την κρισιμότητα της ύπαρξης ενός επαναστατικού κόμματος, του υποκειμενικού παράγοντα που χρειάζεται να χτιστεί για να νικήσουν οι επαναστάτες την επόμενη φορά.

Η Κόκκινη Ρόζα

Οι ιδέες και η δράση της Ρόζας Λούξεμπουργκ είναι πηγή έμπνευσης και γνώσης για τους μαχητές του σοσιαλισμού σήμερα όπως αναλύει στο άρθρο αυτό η *Μαρία Στύλλου.*

"Η κατάργηση της καπιταλιστικής εξουσίας και η εγκαθίδρυση της σοσιαλιστικής κοινωνίας, αυτό και τίποτα λιγότερο είναι το ιστορικό καθήκον της σημερινής επανάστασης...

Ο δρόμος της επανάστασης προκύπτει καθαρά από την εποχή της. Η μέθοδος της προκύπτει από τα καθήκοντά της. Ολη η εξουσία στα χέρια των εργαζόμενων μαζών, στα χέρια των συμβουλίων των εργατών και των στρατιωτών..."

Αυτά έγραφε η Ρόζα Λούξεμπουργκ στην Κόκκινη Σημαία -εφημερίδα του Σπάρτακου- μια βδομάδα μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης στη Γερμανία.

Υποστήριζε από την αρχή πως μόνη προοπτική ήταν να γίνει και στη Γερμανία ότι και στη Ρωσία το '17. Να πάρουν οι εργάτες την εξουσία.

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ γεννήθηκε το 1871 στην Πολωνία, μερικούς μήνες πριν από την Παρισινή Κομμούνα. Από μαθήτρια ακόμα έγινε μέλος του "Προλετάριου", μιας επαναστατικής οργάνωσης, με δύναμη στους εργάτες. Το 1886, η σύλληψη της ηγεσίας του "Προλετάριου", η εκτέλεση 4 ηγετών του και η καταδίωξη της Ρόζας την κάνουν να φύγει από την Βαρσοβία και να πάει στη Ζυρίχη. Εκεί σπούδασε φυσικές επιστήμες, μαθηματικά και οικονομία.

Παρόλα αυτά ούτε από την εξορία σταματάει να συμμετέχει στο σοσιαλιστικό κίνημα της Πολωνίας. Μετά τη διάλυση του Προλετάριου μαζί με άλλους συντρόφους της φτιάχνουν το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα του Βασίλειου της Πολωνίας και αρχίζει να αρθογραφεί στην εφημερίδα του.

Το 1898 πηγαίνει στη Γερμανία, στο Βερολίνο, όπου γίνεται μέλος στο SPD. Το SPD είναι το μεγαλύτερο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα της Ευρώπης. Είναι η περίοδος που σε όλα τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα αρχίζει η δεξιά στροφή. Στη Γαλλία, το 1899, ο Αλεξάντρ Μιλεράν, ένας από τους ηγέτες των Σοσιαλιστών, γίνεται υπουργός στην κυβέρνηση του Ριζοσπαστικού κόμματος στην οποία συμμετείχε και ο στρατηγός Γκαλιφέτ -ο σφαγέας της Κομμούνας του Παρισιού. Αυτή η πράξη είχε πάρει τα συγχαρητήρια του Ζαν Ζωρές, ηγέτη του σοσιαλιστικού κόμματος.

Στη Γερμανία, ο Μπερνστάιν γράφει άρθρα υποστηρίζοντας ότι το SPD πρέπει να αλλάξει και από κόμμα της σοσιαλιστικής επανάστασης να γίνει κόμμα του κοινοβουλευτικού δρόμου.

Ξεκινούσε με την άποψη ότι η ανάλυση του Μαρξ για τον καπιταλισμό ανήκε πια στο παρελθόν. Οτι ο καπιταλισμός, μετά από μια περίοδο κρίσης κατάφερε να ξεπεράσει τις αντιφάσεις του και να γίνει πιο δυνατός. Η ανάπτυξη των τραπεζών, των τραστ και των καρτέλ του έδιναν μεγαλύτερες δυνατότητες να δουλεύει πιο προγραμματισμένα και να ελέγχει τις κρίσεις. Γι' αυτό ο Μπερνστάιν υποστήριζε ότι η προοπτική της καπιταλιστικής οικονομίας ήταν αυτή της συνεχούς ανάπτυξης και ευημερίας. Οι εργάτες δεν είχαν πια ανάγκη να

κάνουν επανάσταση για να καλυτερέψουν τη ζωή τους, μπορούσαν να το πετύχουν μέσα από τους νόμους που ψήφιζε η Βουλή.

Η στροφή αυτή ήταν πολύ απότομη, σε σχέση με το τι ήταν μέχρι τότε το SPD. Ενα κόμμα που είχε δημιουργηθεί πάνω στις ιδέες του Κομμουνιστικού Μανιφέστου και που τώρα η ηγεσία του τις αναθεωρούσε μία προς μία.

Η επίσημη γραμμή του SPD το 1890, ήταν *"ούτε ένας άνθρωπος, ούτε ένα φαρδίνι για το σύστημα"*. Και αυτό σήμαινε ότι αρνιόταν να ψηφίσει στη Βουλή οποιοδήποτε προϋπολογισμό έβαζε φόρο στους εργάτες και τους αγρότες για να συντηρεί την αστυνομία, τον στρατό, τα δικαστήρια και την καπιταλιστική τυραννία.

Καπιταλισμός και πόλεμος

Η πρώτη μάχη της Ρόζας ήταν να αποδείξει το πόσο λάθος ήταν αυτή η εικόνα για τον καπιταλισμό.

"Η ανάπτυξη του καπιταλισμού, που εμφανίστηκε στην Ευρώπη μετά από μια περίοδο πολέμων του 1860 και του '70, και που το '90 έφτασε στο ζενίθ, άνοιξε μια περίοδο 'καταιγίδων και εντάσεων' για τα κράτη της Ευρώπης: μια περίοδο ανταγωνισμών στην προσπάθεια τους να επεκταθούν προς μη καπιταλιστικές χώρες και ζώνες επιρροής..."

Η παγκοσμιοποίηση, όπως εξηγούσε η Ρόζα, δεν λειτουργεί σαν πανάκεια για τον καπιταλισμό.

Το κυνήγι για μεγαλύτερα κέρδη, οδηγεί σε κρίσεις. Οι ανταγωνισμοί και η αναρχία της αγοράς έχουν περάσει από το εθνικό στο διεθνές επίπεδο και άρα αντί για μια μακρόχρονη ειρήνη τα κράτη καταφεύγουν στους εξοπλισμούς και τον πόλεμο.

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ δεν περιορίστηκε απλά και μόνο να θυμίσει τι έλεγε ο Μαρξ, για να απαντήσει σ' αυτούς που έλεγαν ότι ο καπιταλισμός άλλαξε από την εποχή του. Χρησιμοποίησε τις ιδέες του Μαρξ για να προχωρήσει την ανάλυσή του στα φαινόμενα της εποχής της. Το βιβλίο της *"Η Συσσώρευση του Κεφαλαίου"* έκανε ακριβώς αυτό. Οπως και ο Λένιν με το έργο του *"Ιμπεριαλισμός, το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού"*, όπως ο Τρότσκι με τη θεωρία της συνδιασμένης και ανισόμερης ανάπτυξης του καπιταλισμού στη *"Διαρκή Επανάσταση"*, όπως ο Μπουχάριν με το *"Ιμπεριαλισμός και Παγκόσμια Οικονομία"*. Ολοι οι μεγάλοι επαναστάτες μαρξιστές στις αρχές του 20ου αιώνα, παρά τις πολεμικές αναμεταξύ τους, ξεκαθάρισαν ότι ο καπιταλισμός στη νέα τότε φάση του δεν είχε απαλλαγεί από τις αντιφάσεις των ανταγωνισμών και των κρίσεων, αλλά αντίθετα τις είχε οξύνει σε ανώτερο, σε διεθνές επίπεδο. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ ήταν πρώτη και καλύτερη σ' αυτό το ξεκαθάρισμα.

Αυτή η ανάλυση την οδήγησε από τη μια να συγκρουστεί με την στρατηγική των σταδιακών αλλαγών αντί για την επανάσταση και από την άλλη με τη στάση των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων απέναντι στον ιμπεριαλισμό και τον πόλεμο.

Στο βιβλίο της *"Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση"* συγκρούεται με την άποψη ότι ο καπιταλισμός μπορεί να αλλάξει μέσα από αλλαγές νόμων και διαταγμάτων.

"Γι' αυτό, αυτοί που υποστηρίζουν την μέθοδο των νομοθετικών μεταρρυθμίσεων σε αντίθεση με την κατάληψη της πολιτικής εξουσίας και την σοσιαλιστική επανάσταση δεν διαλέγουν στην πραγματικότητα έναν πιο ήρεμο και πιο αργό δρόμο που πηγαίνει στον ίδιο στόχο, αλλά ένα διαφορετικό στόχο. Αντί να υποστηρίζουν τη δημιουργία μιας νέας κοινωνίας, στηρίζουν επιφανειακές αλλαγές της παλιάς κοινωνίας".

Η επιβεβαίωση ήρθε στο συνέδριο της Β' Διεθνούς στην Στουτγκάρδη το 1907. Εκεί μπήκε το θέμα να πάρει το συνέδριο απόφαση που να καταδικάζει τις ιμπεριαλιστικές εξορμήσεις στην Αφρική και την Ασία. Το συνέδριο έσπασε στη μέση και οι μισοί αντιπρόσωποι υποστήριξαν ανοιχτά τους αποικιοκράτες.

Το ψήφισμα που καταδίκαζε τις επεμβάσεις πέρασε με πολύ μικρή πλειοψηφία.

Ο Κάουτσκι που ψήφισε μαζί με τη Ρόζα στη Στουτγκάρδη, υποστήριζε ότι οι καπιταλιστές δεν έχουν κανένα συμφέρον από τον πόλεμο. Οτι υπέρ του πολέμου ήταν μόνο κάποιες μικρές ομάδες καπιταλιστών (τραπεζίτες και βιομηχανίες όπλων) και ότι αυτή η τάση ήταν αντίθετη με τα συμφέροντα του καπιταλισμού γενικότερα.

Ο Μπερνστάιν ακόμα και το 1911 πίστευε ότι οι πάντες ήθελαν την ειρήνη και ότι η προοπτική του πολέμου ήταν ανύπαρκτη.

Η Ρόζα με καταπληκτικά επιχειρήματα ξετίναξε αυτές τις ιδέες.

"Η άποψη ότι ο καπιταλισμός μπορεί να προχωρήσει χωρίς επεκτάσεις, είναι θεωρητική φόρμουλα που πάει να καλύψει μια συγκεκριμένη τακτική. Αυτή η αντίληψη τείνει να αντιμετωπίζει την φάση του ιμπεριαλισμού όχι σαν μια ιστορική αναγκαιότητα, όχι σαν τον τελικό γύρο ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό, αλλά απλά σαν μια ανακάλυψη κάποιων σκοτεινών κύκλων..."

Το 1914, ξέσπασε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος. Η Γερμανία κήρυξε τον πόλεμο ενάντια στη Ρωσία και ζήτησε από τη Βουλή να εγκρίνει τις δαπάνες της εξόρμησης.

Στις 4 Αυγούστου του 1914, η ομάδα των βουλευτών του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος ψήφισαν μαζί με τον Κάιζερ τις πολεμικές δαπάνες.

Ο Καρλ Λήμπκνεχτ ήταν ο βουλευτής που αρνήθηκε αυτή την προδοσία της εργατικής τάξης και μαζί με τη Ρόζα Λούξεμπουργκ και την Κλάρα Τσέτκιν αποτέλεσαν τις φωνές του διεθνισμού μέσα στην καρδιά του Γερμανικού μιλιταρισμού. Η Ρόζα πέρασε το μεγαλύτερο μέρος του πολέμου κλεισμένη στις φυλακές, αλλά δεν έπαψε ούτε στιγμή να παλεύει. Εγραψε την παμφλέτα *"Η κρίση της σοσιαλδημοκρατίας"* ενάντια στον πόλεμο και διακήρυχνε ανοιχτά ότι η εναλλακτική λύση στο σφαγείο ήταν η σοσιαλιστική επανάσταση.

Οπως ο Μαρξ στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο έγραφε ότι το αποτέλεσμα της πάλης των τάξεων δεν είναι προκαθορισμένο και ότι η κατάληξη μπορεί να είναι η καταστροφή των αντίπαλων τάξεων και το πισωγύρισμα στη βαρβαρότητα, έτσι και η Λούξεμπουργκ υπογράμμιζε ότι η αστική κοινωνία έχει μπροστά της ένα δίλημμα, μια αμείλικτη επιλογή *"Είτε προχώρημα μπροστά, στον σοσιαλισμό, είτε κατρακύλισμα πίσω, στη βαρβαρότητα"*. Η φρίκη του παγκόσμιου πολέμου έδειχνε τι σήμαινε βαρβαρότητα. Η φωνή της Ρόζας ήταν η φωνή της διεξόδου μέσα από την εργατική επανάσταση.

Εργατική τάξη και Επανάσταση

Μπορούσε η εργατική τάξη να κάνει την Επανάσταση; Τότε όπως και τώρα, πολλοί απαντούσαν όχι, με τις ίδιες πάντα δικαιολογίες. Οι εργάτες είναι αντιφατικοί, παλεύουν μόνο για οικονομικά αιτήματα, ενδιαφέρονται μόνο στο να καλυτερέψουν τη ζωή τους και όχι να αλλάξουν την κοινωνία.

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ χρησιμοποιεί την Επανάσταση του 1905 στη Ρωσία για να απαντήσει πόσο λάθος είχαν όλοι αυτοί.

Στο βιβλίο της *"Μαζική απεργία, Κόμμα, Συνδικάτα"* περιγράφει το πώς η Γενική Απεργία μετατρέπει την εργατική τάξη σε δύναμη που μπορεί παλεύοντας όχι μόνο να αλλάξει τον εαυτό της αλλά και την κοινωνία.

Το πρώτο πράγμα που ξεκαθαρίζει είναι ότι η επανάσταση του 1905 δεν ήταν κανένα ρώσικο φαινόμενο. Μπορούσε να συμβεί σε κάθε χώρα γιατί παντού οι εργάτες εκείνη την περίοδο πάλευαν όπως και στη Ρωσία για το 8ωρο.

"έτσι η μαζική απεργία εμφανίζεται όχι σαν ιδιόμορφο ρώσικο προϊόν του απολυταρχισμού, αλλά σαν γενική μορφή της προλεταριακής ταξικής πάλης που ορίζεται από το σημερινό στάδιο καπιταλιστικής ανάπτυξης και ταξικών σχέσεων".

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ δεν περιορίζεται μόνο στο 1905, αλλά θυμίζει τους εργατικούς αγώνες της τελευταίας δεκαετίας στη Ρωσία από το 1896-1905. Ο στόχος της είναι να δείξει ότι υπάρχει συνέχεια ανάμεσα σ' αυτούς και στην επανάσταση του 1905, επιμένοντας ότι οι μαζικές απεργίες δεν πέφτουν από τον ουρανό:

"Τα γεγονότα της Μόσχας δείχνουν μια περιορισμένη εικόνα της λογικής εξέλιξης του επαναστατικού κινήματος στο σύνολό του: την αναπόφευκτη κατάληξη του σε μια ανοιχτή γενική εξέγερση. Ομως η τελευταία μπορεί να πραγματοποιηθεί ύστερα από την εμπειρία που αποκτιέται μέσα από το σχολείο των μερικών προπαρασκευαστικών εξεγέρσεων, που προσωρινά καταλήγουν σε εξωτερικές και μερικές 'ήττες', που αν θεωρηθεί αποσπασματικά η κάθε μια απ' αυτές τις μάχες μπορεί να φαίνεται σαν 'πρόωρη'".

Η "Μαζική Απεργία" ήταν η επισήμανση του ρόλου της απεργίας στην επαναστατική διαδικασία. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ τονίζει ότι όσο ο καπιταλισμός εξελίσσεται, η μαζική απεργία γίνεται όλο και πιο κεντρική στον τρόπο που παλεύει η εργατική τάξη.

Η σοσιαλιστική επανάσταση δεν είναι μόνο η πολιτική μάχη για την ανατροπή του καπιταλιστικού κράτους, αλλά και η σύγκρουση μέσα στους χώρους δουλειάς για να πάρουν οι εργάτες τα μέσα παραγωγής στα χέρια τους και να ανατρέψουν την εκμετάλλευση του καπιταλιστικού συστήματος. Γι' αυτό υποστήριζε ότι

"αυτό που άλλοτε ήταν η κυριότερη μορφή της αστικής επανάστασης, η μάχη στα οδοφράγματα, η ανοιχτή σύγκρουση με τις ένοπλες δυνάμεις του κράτους, στη σημερινή επανάσταση αποτελεί μόνο την κορύφωση, μόνο μια φάση στο σύνολο της διαδικασίας της προλεταριακής μαζικής πάλης".

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ συγκρούστηκε με τη ρεφορμιστική λογική που υποστήριζε ότι υπάρχουν σινικά τείχη ανάμεσα στις οικονομικές διεκδικήσεις και τις πολιτικές μάχες. Το πιο συγκεκριμένο παράδειγμα που χρησιμοποίησε ήταν η ίδια η επανάσταση του 1905. Οταν τον Γενάρη οι εργάτες στην Πετρούπολη κατέβηκαν σε απεργία, κρατούσαν τις φωτογραφίες του Τσάρου και επικεφαλής της διαδήλωσης βρισκόταν ένας παπάς, ο παπά-Γκαπόν. Τον Οκτώβρη, οι ίδιοι εργάτες ψήφιζαν τον Τρότσκι πρόεδρο στο Σοβιέτ της Πετρούπολης και τον Δεκέμβρη έστησαν οδοφράγματα με το σύνθημα "το 8ωρο και ένα όπλο".

Γι' αυτό η Ρόζα υποστήριζε ότι όταν οι εργάτες παλεύουν κάνουν άλματα στις σκέψεις, στις ιδέες και στις συνήθειές τους.

Συγκέντρωση στο Αμβούργο στις 17 Μάη 1923

Η μονάδα "Ναύτες του Λαού" - έτσι ονομάστηκαν οι ναύτες που εξεγέρθηκαν στο Κίελο- διαδηλώνουν στους δρόμους του Βερολίνου

"Μόλις αρχίζει μια περίοδος επαναστατικών αγώνων, μόλις δηλαδή οι μάζες εμφανίζονται στο πεδίο του αγώνα, εξαφανίζονται αμέσως και η διάσπαση του οικονομικού αγώνα και η έμμεση κοινοβουλευτική μορφή του πολιτικού αγώνα. Σε μια επαναστατική μαζική δράση ο πολιτικός και ο οικονομικός αγώνας γίνονται ένα..."

Απέναντι στις θεωρίες που ανθούν ακόμα και σήμερα, ότι οι άνθρωποι είναι εγωϊστές από τη φύση τους και δεν πρόκειται να θυσιάσουν την βολή τους για τα ιδανικά του σοσιαλισμού, η Ρόζα Λούξεμπουργκ περιέγραφε πως

"μέσα στην επαναστατική θύελλα, ο προλετάριος μεταμορφώνεται από έναν πάτερ-φαμίλια που το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι το πώς θα εξοφλήσει το δάνειο, σ' έναν 'ρομαντικό επαναστάτη' για τον οποίο το ίδιο το υπέρτατο αγαθό -η ζωή του- και φυσικά ακόμα περισσότερο τα υλικά αγαθά, έχουν μικρή αξία σε σχέση με το μεγάλο αγαθό του αγώνα".

Τι είδους κόμμα;

Η μεγάλη αδυναμία της Ρόζας ήταν ότι υποτίμησε τον ρόλο της γραφειοκρατίας των συνδικάτων και του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος. Πίστευε ότι εάν η εργατική τάξη στη Γερμανία ξεσηκωθεί όπως στη Ρωσία θα μπορούσε να τους κάνει πέρα.

"Εάν οι ηγεσίες των συνδικάτων έμεναν στο πλάι ή έβαζαν εμπόδιο στο κίνημα, το αποτέλεσμα μιας τέτοιας συμπεριφοράς δεν μπορούσε να είναι παρά μόνο αυτό: οι ηγεσίες των συνδικάτων και των κομμάτων θα έμπαιναν στην άκρη από τη δυναμική των γεγονότων και οι οικονομικοί και πολιτικοί αγώνες θα συνέχιζαν και χωρίς αυτές".

Η προδοσία του SPD το 1914 δεν ήταν έκπληξη για τη Ρόζα Λούξεμπουργκ, όμως παρόλα αυτά δεν έφυγε από το SPD. Μόνο όταν το 1917, οι Ανεξάρτητοι Σοσιαλιστές (USPD) αποχώρησαν, κάτω από την πίεση του ογκούμενου αντιπολεμικού κινήματος, μόνο τότε αποφάσισε να φύγει. Και μόνο το 1918 μέσα στην Επανάσταση έβαλε μπροστά το χτίσιμο του κόμματος, του Κ.Κ. Γερμανίας, στα χνάρια των μπολσεβίκων.

Η έλλειψη ενός επαναστατικού σοσιαλιστικού κόμματος πιο νωρίς, είχε τεράστιες συνέπειες για τη Γερμανική Επανάσταση. Η Ρόζα δεν είχε ένα κόμμα που να βρίσκεται μέσα στις μάχες πολύ πριν ξεσπάσουν τα γεγονότα. Αυτό σήμαινε ότι δεν είχε τις ρίζες μέσα στους εργατικούς χώρους για να αρπάξει όλες τις ευκαιρίες που άνοιξαν το 1918-19.

Η τραγωδία δεν ήταν μόνο η δολοφονία της Ρόζας Λούξεμπουργκ και του Καρλ Λίμπκνεχτ από τον στρατό. Ηταν η ήττα της Γερμανικής Επανάστασης, που είχε συνέπειες σε παγκόσμιο επίπεδο. Η κυρίαρχη τάξη στη Γερμανία ξαναπήρε τον έλεγχο και έστρωσε τον δρόμο για την άνοδο του Χίτλερ.

Ο Λένιν παρά τις διαφωνίες του με τη Ρόζα, την χαρακτήρισε αετό. Σε μια συγκέντρωση με την συμπλήρωση 3 χρόνων από τη δολοφονία της έλεγε γι' αυτήν: *"ένας αετός μπορεί μερικές φορές να πετάξει πιο χαμηλά και από μια κότα. Δεν μπορεί όμως, καμιά κότα να ανέβει στα ύψη ενός αετού".*

Αυτό τον αετό της επανάστασης, που τον δολοφόνησε η σοσιαλδημοκρατία, προσπάθησε πολλές φορές να τον αμαυρώσει ο σταλινισμός. Ο Στάλιν στη δεκαετία του '30 έβαλε την συκοφαντική προπαγανδιστική μηχανή του να ζωγραφίζει τη Ρόζα Λούξεμπουργκ όπως και τον Τρότσκι σαν "εχθρούς του λενινισμού". Σήμερα, 80 χρόνια από τη δολοφονία της Ρόζας, κάθε μαχητής του σοσιαλισμού πρέπει να είναι ξεκάθαρος ότι η Λούξεμπουργκ μαζί με τον Λένιν, τον Τρότσκι και τον Γκράμσι μας άφησαν την πιο πολύτιμη κληρονομιά στην πάλη για να απαλλαγούμε από τον καπιταλισμό.

Αριστερή στροφή

Τα εκλογικά αποτελέσματα στη Γερμανία, δείχνουν την απόφαση των εργατών να αλλάξουν τα πράγματα. Η διάψευση των ελπίδων θα φέρει θύελλες για τον Σρέντερ, υποστηρίζει στη συνέντευξή του ο *Φλόριαν Κίρνερ*, εκδότης της εφημερίδας "Linksruck" και μέλος της ομώνυμης οργάνωσης στη Γερμανία.

● **"Κόκκινος Οκτώβρης" χαρακτηρίστηκαν από τον τύπο τα αποτελέσματα των εκλογών στη Γερμανία. Εσύ τι νομίζεις;**

Οι σοσιαλδημοκράτες επιμένουν να αποδίδουν τη νίκη τους στα προσωπικά χαρίσματα του Σρέντερ, στην προσεκτική προσέλκυση των "κεντρώων" ψηφοφόρων ή ακόμα και στη μεγάλη ηλικία του Χέλμουτ Κολ.

Αυτές οι "ερμηνείες" όμως δεν μπορούν να εξηγήσουν την παταγώδη αποτυχία της δεξιάς στις εκλογές του Σεπτέμβρη. Ο δεξιος συνασπισμός (CDU/CSU) πήρε τα χαμηλότερα ποσοστά εδώ και 50 χρόνια. Από το 1953 μέχρι το 1994 δεν είχαν πέσει ποτέ κάτω από το 40%. Τώρα πήρε 35%.

Η αλλαγή οφείλεται στους αγώνες που έδωσαν οι εργάτες μέσα σε αυτά τα χρόνια. Αφετηρία και πηγή έμπνευσης ήταν η νίκη της OTV (Συνδικάτο των Εργαζόμενων στη Δημόσιο) το 1992. Οι αγώνες αυτοί έφτασαν στην κορύφωσή τους το 1996, με τη μεγάλη διαδήλωση 350.000 εργαζομένων στη Βόννη και τις απεργίες, την ίδια χρονιά, ενάντια στις περικοπές στα επιδόματα ασθενείας. Οι απεργίες στο Μέταλλο συγκλόνισαν την εργοδοσία. Ο Κολ κατάφερε τότε να περάσει το νόμο, οι εργοδότες όμως -με πρώτη τη Νταίμλερ-Μπενζ, που είχε γίνει το κέντρο της απεργίας- υποσχέθηκαν να μην τον εφαρμόσουν.

Αυτή η ήττα παράλυσε την κυβέρνηση του Κολ. Τα αφεντικά πίεζαν για μεγαλύτερες επιθέσεις στους εργαζόμενους. Οι εργαζόμενοι απαντούσαν: "Μολών λαβέ. Τόλμα και θα δεις!" Μετά την ήττα της Νταίμλερ-Μπενζ ο Κολ δεν μπορούσε να κάνει ούτε μπροστά ούτε πίσω.

Διαδήλωση των συνδικάτων στο Βερολίνο λίγο πριν τις εκλογές

Υστερα ήρθαν οι κινητοποιήσεις από τους φοιτητές, που ξεπέρασαν ποσοτικά αυτές του 1968, οι διαδηλώσεις ενάντια στα πυρηνικά απόβλητα, ενάντια στο ρατσισμό, ενάντια στους φασίστες κτλ. Ηταν αυτοί οι αγώνες, οι οποίοι μετέβαλαν τη γενική δυσαρέσκεια σε ταξική αυτοπεποίθηση και αγωνιστική διάθεση.

Αυτή η κατάσταση έσπρωξε τους ηγέτες των συνδικάτων να πάρουν όχι μόνο θέση, αλλά και ενεργό μέρος στην προεκλογική εκστρατεία.

Το SPD, οι Πράσινοι και το PDS (Κόμμα Δημοκρατικού Σοσιαλισμού, το πρώην Κομμουνιστικό Κόμμα της ανατολικής Γερμανίας) πέτυχαν το καλύτερο αποτέλεσμα που είχαν ποτέ στην ιστορία.

Η συντριπτική αυτή νίκη δεν οφείλεται στο "μεσόστρωμα" αλλά στην ίδια την εργατική τάξη. Στο Ρουργκεμπίτ - την καρδιά της βαριάς βιομηχανίας της Γερμανίας- το SPD πήρε την απόλυτη πλειοψηφία σε πάρα πολλές εκλογικές περιφέρειες. Σε 8 από αυτές τα ποσοστά του ξεπέρασαν το 60%. Τα στοιχεία είναι τόσο συντριπτικά που ανάγκασαν ακόμα και τους "σοβαρούς" σχολιαστές να παραδεχτούν ότι ο Σρέντερ χρωστάει τη νίκη του στους εργάτες. "Οι εργάτες και οι άνεργοι ψήφισαν SPD" έγραφε την επομένη το περιοδικό "Ντερ Σπίγκελ", "Στροφή προς τα αριστερά" ήταν ο κεντρικός τίτλος της εφημερίδας "Ντι Τσάιτ".

Τα εκλογικά αποτελέσματα έφεραν στην επιφάνεια τη βαθειά ταξική πόλωση -ανάμεσα στα αφεντικά και τους εργάτες.

● **Τι περιμένουν οι εργάτες από τη νέα κυβέρνηση;**

Κανένας δεν περιμένει ότι η νέα κυβέρνηση θα φέρει τον Παράδεισο στη γη. Ομως υπάρχει μια διάχυτη ανακούφιση που έφυγε ο Κολ και μια αισιοδοξία ότι η νέα κυβέρνηση θα φέρει κάποιες βελτιώσεις -πχ θα μειώσει την ανεργία. Στα γκάλοπ που έγιναν μετά τις εκλογές η δημοτικότητα των πολιτικών του SPD έχει τιναχτεί στα ύψη. Ο περισσότερος κόσμος δηλώνει ότι θα πρέπει να περιμένουμε τουλάχιστον τις 100 πρώτες μέρες της κυβέρνησης για να την κρίνουμε. Ομως, ακόμα και αυτοί που προπαγανδίζουν θερμά μια "περίοδο χάριτος" για τον Σρέντερ, δεν κρύβουν τις αμφιβολίες τους για το αν τελικά θα καταφέρει να ξεπεράσει τα προβλήματα.

Χάρη στους αγώνες των τελευταίων χρόνων, υπάρχει μια σημαντική μειοψηφία, που κρατάει μια πολύ πιο κριτική στάση απέναντι στη νέα κυβέρνηση, μια μειοψηφία που υποστηρίζει ότι ο Σρέντερ θα προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις μονάχα αν αναγκαστεί, αν πιεστεί από τα κάτω.

Υπάρχουν από τώρα σημεία τριβής. Η νέα κυβέρνηση, για παράδειγμα, έχει δηλώσει ότι θα αυξήσει τις στρατιωτικές δαπάνες στη χρονιά που έρχεται κατά 4 δισεκατομμύρια μάρκα και ότι θα συνεχίσει να υποστηρίζει την κατασκευή του "ευρωπαϊκού" μαχητικού αεροσκάφους "Γιουροφάιτερ". Αυτό τη φέρνει σε ανοιχτή αντίθεση με τα συνδικάτα.

Ο Κλάους Τσβίκελ, ο πρόεδρος του Συνδικάτου Μετάλλου (IG Metall), φωνάζει εδώ και δυο χρόνια για το "τέλος της λιτότητας". Τώρα το Συνδικάτο πιέζει για αυξήσεις 6,5%. Αυτό δεν είναι κάποιο αισθητά μεγάλο αίτημα, αλλά σε σύγκριση με τον τελευταίο χρόνο, είναι ένα σαφές δείγμα ότι οι πιέσεις δεν περιορίζονται στην κορυφή. Αν το συνδικάτο Μετάλλου απαιτήσει αυτές τις αυξήσεις για το 1999, η πολιτική κρίση θα μεγαλώσει.

Στο Δημόσιο η κυβέρνηση Σρέντερ, θα έχει να κάνει με την Ομοσπονδία των Δημόσιων Υπαλλήλων (OTV) -αυτή που το 1974 έκανε απεργία ενάντια στον Μπραντ και το 1992 ενάντια στον Κολ και νίκησε.

Για αυτό ο Σρέντερ είναι τόσο προσεκτικός στα πρώτα του βήματα.

● Ποια είναι σήμερα η σχέση ανάμεσα στο SPD και τα συνδικάτα;

Η DGB (η γερμανική ΓΣΕΕ) έριξε 8 εκατομμύρια μάρκα σε μια καμπάνια ενάντια στον Κολ και διοργάνωσε μια σειρά από μεγάλες διαδηλώσεις "για την αλλαγή". Σε μια κινητοποίηση της νεολαίας της DGB στη Φρανκφούρτη στα μέσα Σεπτέμβρη πήραν μέρος πάνω από 35.000 νέοι εργαζόμενοι. Τα συνδικάτα θεωρούν την ήττα του Κολ δική τους νίκη και αυτό φροντίζουν να το δείχνουν.

Ο Κλάους Τσβίκελ, από τις στήλες της εφημερίδας της IG-Metal, απειλεί συνεχώς τη νέα κυβέρνηση με κινητοποιήσεις εάν δεν προχωρήσει στις μεταρρυθμίσεις. Και η εφημερίδα της "Ομοσπονδίας των Εργαζομένων στα ΜΜΕ και τις Εκτυπώσεις" επιμένει, από τον πρωτοσέλιδο τίτλο της, ότι η πίεση από τα κάτω είναι απαραίτητο να συνεχιστεί.

Αυτή η επιθετική εμφάνιση των συνδικαλιστικών ηγεσιών είναι, φυσικά, πολύ θετική. Ομως πρέπει να είμαστε, γενικά, προσεκτικοί. Τα λόγια διαφέρουν από τις πράξεις. Οι ίδιοι συνδικαλιστές που σήμερα μιλάνε για κινητοποιήσεις μπορεί αύριο να είναι αυτοί που θα τρέχουν να κλείνουν τους αγώνες.

Οι ηγέτες των συνδικάτων διεκδικούν σήμερα τη δική τους επιρροή πάνω στην κυβέρνηση. Ξέρουν πολύ καλά ότι τίποτα δεν χαρίζεται και γι' αυτό κάνουν τώρα επιδείξεις δύναμης.

Ομως θα ήταν λάθος εάν θεωρούσαμε την αγωνιστική πλειοδοσία των συνδικαλιστικών ηγεσιών μόνο σαν μια "μανούβρα". Οι ηγέτες των συνδικάτων αναγκάζονται να πάρουν αυτές τις θέσεις από τις πιέσεις από τα κάτω. Ξέρουν ότι ο κόσμος θέλει πραγματικές μεταρρυθμίσεις. Ολοι πιέζουν για μεταρρυθμίσεις: τα σωματεία, οι οργανώσεις των προσφύγων, οι συνταξιούχοι, οι φοιτητές, οι αντιπυρηνικοί διαδηλωτές, οι ομοφυλόφιλοι και φυσικά οι άνεργοι.

Εάν ο Σρέντερ δεν φέρει καμιά αλλαγή, ένα κομμάτι της βάσης θα απαιτήσει να μετατραπούν τα αγωνιστικά λόγια του Τσβίκελ σε πραγματικούς αγώνες.

Οι υποσχέσεις που μοίρασε ο Σρέντερ στην προεκλογική εκστρατεία ξεπερνάνε τις υποσχέσεις όλων των υποψήφιων του SPD, από το 1982 -τη χρονιά που ανέβηκε για πρώτη φορά ο Κολ στην εξουσία- μέχρι σήμερα. Υποσχέθηκε ότι θα πάρει πίσω πολλές από τις περικοπές του Κολ, υποσχέθηκε 100.000 θέσεις εργασίας για νέους, υποσχέθηκε άμεση και σαφή μείωση της ανεργίας.

Το μοντέλο που προωθεί είναι η "συμμαχία για την εργασία" όπου με την καθοδήγηση της κυβέρνησης τα συνδικάτα και τα αφεντικά θα καταστρώσουν ένα κοινά αποδεκτό σχέδιο, που θα φέρει την οικονομική ανάπτυξη και μαζί με αυτή την μείωση της ανεργίας.

Μια παρόμοια "συμμαχία" είχε καταλήξει σε μια επώδυνη φάρσα για τους εργάτες, την εποχή του Κολ και μπορεί ξανά να έχει το ίδιο αποτέλεσμα.

Αν θα πιάσει το κόλπο αυτό σήμερα, είναι πολύ αμφίβολο. Το πιο πιθανό είναι ότι η Γερμανία θα μπεί τώρα σε μια περίοδο ύφεσης και τα αφεντικά απειλούν ότι θα μποϋκοτάρουν τον διάλογο αν η νέα κυβέρνηση ακυρώσει της περικοπές των κοινωνικών παροχών που είχε αποφασίσει ο Κολ.

Μέσα σ'αυτή την κατάσταση πολλοί λένε ότι η κυβέρνηση πρέπει να σπρωχθεί προς τ' αριστερά, έτσι ώστε να μην παρασυρθεί από τα αφεντικά. Αυτή την πίεση την αισθάνεται ήδη ο Σρέντερ. Ο σκιώδης υπουργός Οικονομικών του, ο νεοφιλελεύθερος Στόλμαν, ονειρευόταν κατά τη διάρκεια του προεκλογικού αγώνα ένα "νέο οικονομικό θαύμα". Δυο βδομάδες μετά τις εκλογές, κάτω από την πίεση των συνδικάτων και της βάσης του κόμματος, αρνήθηκε τη θέση του υπουργού Οικονομικών.

● Ποιές είναι οι προοπτικές σήμερα για τους Επαναστάτες;

Τα τελευταία χρόνια μπορέσαμε να πείσουμε ένα κομμάτι ότι η θεωρία και η δράση χάνονται αν δεν υπάρχει οργάνωση. Ετσι μέσα σε δυο χρόνια διπλασιάσαμε τον αριθμό των μελών μας από τα 400 στα 800. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα, μάθαμε να παρεμβαίνουμε αποτελεσματικά, στα μεγάλα γεγονότα. Χτίσαμε έτσι μια οργάνωση ευέλικτη και ταυτόχρονα ικανή για δράση. Παρά το μικρό μας μέγεθος έχουμε καταφέρει να έχουμε εντυπωσιακή παρουσία -στα πανό, τα πλακάτ και τα συνθήματα τουλάχιστον- σε διαδηλώσεις με 50.000 διαδηλωτές.

Αυτό ήταν το εφαλτήριο για την ανάπτυξή μας τα τελευταία δυο χρόνια. Σ' αυτό το διάστημα ήταν σχετικά εύκολο να στρατολογούμε κόσμο -συχνά αρκούσε μόνο η αγωνιστικότητά μας για να πεισθούν.

Τώρα η κατάσταση είναι διαφορετική. Η κρίση του νεοφιλελευθερισμού και η γενική στροφή στα αριστερά, επανέφεραν στο προσκήνιο διάφορες παλιές, ξεχασμένες "κεϋνσιανές" συνταγές κρατικής παρέμβασης και μαζί με αυτές και το δυνάμωμα ενός αριστερού, ρεφορμιστικού ρεύματος. Το PDS, για παράδειγμα, προσπαθεί τώρα να φτιάξει μια δική του νεολαΐστικη κίνηση. Ο ανταγωνισμός μέσα στην αριστερά είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερος από ότι ήταν δυο χρόνια πριν. Δεν μπορούμε πια να μεγαλώνουμε στηριγμένοι σε μια αγωνιστικότητα.

Η βαθιά ιδεολογική κρίση που κυριαρχεί μας δίνει τη δυνατότητα να συνεχίσουμε να μεγαλώνουμε με γρήγορους ρυθμούς -αλλά μόνο εάν μάθουμε να κερδίζουμε κόσμο πείθοντάς τους με επιχειρήματα, που στηρίζονται σε μια βαθειά, μαρξιστική ανάλυση και γνώση. Πρέπει να δίνουμε τη μάχη για τις ιδέες με πείσμα - να ξεσκεπάζουμε τα αδιέξοδα του ρεφορμισμού, σε οποιαδήποτε από τις εκδοχές του, όπως και τα αδιέξοδα του αριστερίστικου ριζοσπαστισμού.

Το δέσιμο των συντρόφων με τον περίγυρό τους, η συστηματική δουλιά με την εφημερίδα, η ποιότητα των βδομαδιάτικων συζητήσεων στους πυρήνες κλπ -είναι τα αποφασιστικά ζητήματα για μας σήμερα. Νομίζουμε ότι βρισκόμαστε σε μια πολύ καλή αφετηρία. Ομως θα χρειαστεί να αγωνιστούμε ακόμα πιο σκληρά απ' ότι τους προηγούμενους μήνες.

Το ανατρεπτικό θέατρο του Μπρεχτ

Φέτος συμπληρώνονται 100 χρόνια από τη γέννηση του Μπρεχτ. Η *Σταυρούλα Πανίδου* μιλάει για τη ζωή του και εξηγεί τις αντιλήψεις του, τις τεχνικές που χρησιμοποίησε για να στήσει ένα πολιτικό θέατρο.

Ο Μπρεχτ γεννήθηκε το 1898 στο Αουγκσμπουργκ της Γερμανίας. Είναι δεκάξι χρονών όταν ξεσπά ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος. Τον επιστρατεύουν ως νοσοκόμο σ' ένα στρατιωτικό νοσοκομείο. Ακρωτηριάζει πόδια, μεταγγίζει αίμα, βγάζει λόγχες από σώματα στρατιωτών. Η φρίκη της καπιταλιστικής βαρβαρότητας πότισε ως και το τελευταίο κύτταρό του. Η εμπειρία του θα μετατραπεί σε μίσος για τον πόλεμο, για τα εθνικιστικά παραληρήματα, για την κοινωνία των αστών.

Το Νοέμβρη του 1918 ξεσπάει ανταρσία των ναυτών του Κιέλου που απαιτούν να σταματήσει ο πόλεμος. Εργάτες και στρατιώτες απλώνουν την εξέγερση στις πόλεις, εμπνευσμένοι από τη ρώσικη επανάσταση και την προοπτική μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας. Ο Μπρεχτ εκλέγεται στην επαναστατική επιτροπή του Αουγκσμπουργκ, που ελέγχει την πόλη για λίγες μέρες, έως ότου τα στρατεύματα της σοσιαλδημοκρατικής κυβέρνησης του Εμπερτ σφάξουν τους επαναστάτες.

Πηγαίνει στο Βερολίνο. Αρχίζει να γράφει και να μετέχει όλο και πιο ενεργά στις διαμάχες της καλλιτεχνικής πρωτοπορίας. Διαμάχες που κάθε άλλο παρά μόνον "καλλιτεχνικές" ήταν. Ο τεράστιος πληθωρισμός στην ηττημένη στον πόλεμο Γερμανία μεγαλώνει ακόμη περισσότερο τις ταξικές διαφορές, δημιουργώντας μάζες εξαθλιωμένων ανθρώπων που λιμοκτονούν, ενώ πλουτίζει ακόμη περισσότερο αυτούς που εκμεταλλεύονται τη φτώχεια. Ο Μπρεχτ διαπιστώνει ότι η ειρήνη των καπιταλιστών είναι εξίσου βάρβαρη με τον πόλεμό τους. Ταυτόχρονα, όμως, υπάρχει μια γερά οργανωμένη εργατική τάξη, αποφασισμένη να μην αφήσει την καπιταλιστική βαρβαρότητα να περάσει. Οι εξεγέρσεις στην περίοδο της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, η ένταση των πολιτικών κρίσεων και της ταξικής πόλωσης, θα αναγκάσει την καλλιτεχνική πρωτοπορία να επιλέξει πλευρά. Κάποιοι από τους καλλιτέχνες θα πάνε προς τα δεξιά και θα καταλήξουν υποστηρικτές του Χίτλερ. Οι περισσότεροι, ανάμεσά τους ο Μπρεχτ, θα γίνουν σοσιαλιστές. Μέσα στη δεκαετία του '20, ο Μπρεχτ, ξεκαθαρίζοντας τις πολιτικές του απόψεις, θα ολοκληρώσει και τις απόψεις του για την τέχνη.

Σκοπός του είναι να δημιουργήσει ένα θέατρο που όχι μόνον θα απομυθοποιεί την πραγματικότητα, αλλά και θα λειτουργεί ως όπλο για την αλλαγή της. Ξεκινά από το ότι το αστικό θέατρο είναι αντιδραστικό, γιατί είναι παραπλανητικό. Κρύβει τη γεμάτη αντιφάσεις πραγματικότητα και στη θέση της βάζει έναν κόσμο πλαστής αρμονίας. Για να πετύχει αυτή την εξαπάτηση βασίζεται στη δημιουργία μιας ψευδαίσθησης του πραγματικού, ότι δηλαδή η θεατρική παράσταση αναπαράγει, αντανακλά άμεσα τον κόσμο. Σκοπός της είναι να παρασύρει το κοινό να προσλάβει τα θεατρικά δρώμενα ως πραγματικά και να βιώσει τα πάθη των θεατρικών ηρώων. Το κοινό του αστικού θεάτρου γίνεται παθητικός καταναλωτής ενός τελειωμένου, αμετάβλητου αντικειμένου τέχνης. Δεν διεγείρει το κοινό ώστε να σκεφτεί δημιουργικά, αφού παρουσιάζεται ως μια τετελεσμένη πραγματικότητα, στην οποία ο θεατής δεν έχει τη δυνατότητα να ασκήσει τον κριτικό στοχασμό του τόσο πάνω στον τρόπο αναπαράστασης, όσο και στα δρώμενα που αναπαριστώνται.

Μπρεχτ, 1927

Ο Μπρεχτ λέει ότι αυτή η αστική θεατρική τεχνική έχει έναν πολύ συγκεκριμένο ιδεολογικό στόχο. Να δείξει ότι ο κόσμος είναι σταθερός, δεδομένος και

αμετάβλητος. Γιατί ο νατουραλισμός και το νατουραλιστικό παίξιμο των ηθοποιών, καθώς προκαλούν στο θεατή την ταύτιση με αυτά που συμβαίνουν στη σκηνή, τον κάνουν να τα αποδέχεται ως φυσικά, ως στοιχεία της ανθρώπινης φύσης, ως καταστάσεις της ζωής επαναλαμβανόμενες και αναλοίωτες.

Στην αντίληψη αυτή αντιπαραθέτει την άποψη ότι η πραγματικότητα είναι μια μεταβαλλόμενη, ασυνεχής διαδικασία που παράγεται από τους ανθρώπους και γι' αυτό μπορεί να μετασχηματιστεί από αυτούς. Η αποστολή του δικού του θεάτρου, του *επικού θεάτρου* όπως θα το ονομάσει, είναι να δείξει με ποιον τρόπο οι χαρακτήρες και η δράση παράγονται ιστορικά. Να εκθέτει κι όχι να εξαφανίζει τις αντιφάσεις της κοινωνικής πραγματικότητας, παρακινώντας τους ανθρώπους να τις καταργήσουν στην αληθινή ζωή. Το θέατρό του δεν εστιάζει στο άτομο αλλά στις κοινωνικές καταστάσεις μέσα στις οποίες λειτουργούν οι άνθρωποι. Στον Μπρεχτ βλέπουμε τον άνθρωπο όπως η κοινωνία τον έχει διαμορφώσει κι όπως αυτός διαμορφώνεται στην προσπάθειά του να αλλάξει την κοινωνία.

Η Οπερα της Πεντάρας, παράσταση του Μπερλίνερ Ανσάμπλ

Το ζήτημα του πώς οι άνθρωποι και η κοινωνία μπορούν να αλλάξουν, τον απασχολεί στα περισσότερα από τα έργα αυτής της περιόδου. Με ποιον τρόπο οι άνθρωποι διαμορφώνονται από δυνάμεις που μοιάζουν ανεξέλεγκτες; Πώς μπορούν να απαλλαγούν από αυτές και να συνειδητοποιήσουν το ταξικό τους συμφέρον; Μέσα από τα έργα του μπορούμε να παρακολουθήσουμε το δικό του σταδιακό ξεκαθάρισμα. Το θέμα της ταξικής συνείδησης θα τον φέρει ακόμη κοντύτερα στο μαρξισμό.

Στο *"Αντρας γι' άντρα"* (1924-25), που είναι η ιστορία ενός ανθρώπου που μετατρέπεται σε δολοφονική μηχανή, ο Μπρεχτ έχει ακόμη μια μοιρολατρική αντιμετώπιση αυτών των δυνάμεων. Οπως ανακοινώνεται στην αρχή του έργου στους θεατές: *"Αυτό το βράδυ θα δείτε πώς ένας άνθρωπος μπορεί να ανακατασκευαστεί όπως ένα αυτοκίνητο. Πολύ περισσότερο: πώς μπορεί να τον μετατρέψουν ακόμη και σε χασάπη"*. Σ' αυτό όμως το έργο θα βάλει για πρώτη φορά μια νέα, θετική προοπτική: οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν.

Ετσι, στην *Αγία Ιωάννα των Σφαγείων* (1929-30), η ηρωίδα κατανοεί ότι η χριστιανική φιλανθρωπία και ο οίκτος προς τους άνεργους δεν μπορούν να προσφέρουν καμιά λύση. Οτι η ανθρώπινη δυστυχία προκαλείται από πολύ συγκεκριμένες δυνάμεις, από τα αφεντικά. Η Ιωάννα μεταμορφώνεται, αλλάζει, ακριβώς τη στιγμή που συνειδητοποιεί ότι και η κοινωνία μπορεί να αλλάξει.

Το έργο αυτό αποτελεί καμπή για τον ίδιο τον Μπρεχτ. Αρχίζει πλέον συνειδητά να εργάζεται για μια υλιστική δραματική προσέγγιση του επικού θεάτρου. Είχε παρακολουθήσει για 3 χρόνια τα σεμινάρια του Καρλ Κορς για τους εργάτες στη σχολή Καρλ Μαρξ του Βερολίνου. Οι έρευνές του, όμως, για την Ιωάννα των Σφαγείων τον οδηγούν να διαβάσει για πρώτη φορά το Κεφάλαιο. Ο Μπρεχτ ενθουσιάζεται, γιατί έχει πλέον ένα επιστημονικό εργαλείο για να κατανοήσει ο ίδιος τη λειτουργία της καπιταλιστικής κοινωνίας και των ανθρώπων μέσα σ' αυτήν. Οπως ο ίδιος γράφει: *"Οταν διάβασα το Κεφάλαιο του Μαρξ κατάλαβα τα θεατρικά μου έργα. Είναι φανερό ότι επιθυμώ την πιο πλατιά διάδοση αυτού του βιβλίου"*.

Πειραματίζεται συνέχεια στο επίπεδο της θεατρικής μορφής για να βρει τα εκφραστικά του μέσα. Οπως λέει ο ίδιος: *"Ισως έδωσα κάπως υπερβολική σημασία στις μορφικές αναζητήσεις. Ηθελα όμως να δείξω πόσο πολύπλοκο πράγμα είναι το γράψιμο για το θέατρο και πόσο αλληλένδετα είναι μορφή και περιεχόμενο: η επεξεργασία της μορφής εξαρτάται από το περιεχόμενο και με τη σειρά της το επηρεάζει"*.

Ο Μπρεχτ καταστρέφει τη σκηνική ψευδαίσθηση όχι ως αυτοσκοπό αλλά με στόχο να αποκλείσει τη διαδικασία της ταύτισης ανάμεσα στο θεατή και τους θεατρικούς χαρακτήρες. Τα τραγούδια και οι ανακοινώσεις που διακόπτουν τη ροή της αφήγησης, οι φωτεινές επιγραφές, όλα τα μέσα που χρησιμοποιεί -από το τσίρκο, το μποξ, τα λαϊκά τραγούδια, το γερμανικό καμπαρέ, τα αμερικάνικα μυθιστορήματα, τον κινηματογράφο- έχουν αυτό το στόχο. Να σπάσει η οργανική ενότητα της θεατρικής δράσης ώστε να δημιουργηθεί η απαραίτητη απόσταση ανάμεσα σ'αυτήν και στο θεατή και να του δοθεί η δυνατότητα να παρακολουθεί τη δράση με αποδεσμευμένο και κριτικό πνεύμα. Θέλει το κοινό να είναι αποστασιοποιημένο, να μπορεί να παρατηρεί τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων με το κριτικό, ψυχρό μάτι του ερευνητή που ανακαλύπτει.

Γι' αυτό δίδασκε στους ηθοποιούς του να μην ταυτίζονται με τους ρόλους τους, να μην απορροφούνται από αυτούς, αλλά να παίζουν με έναν τρόπο ψύχραιμο, ήρεμο, σχεδόν σαν να ανακοινώνουν το κείμενο. Να κάνουν σαφές ότι είναι ηθοποιοί σε ένα θέατρο κι όχι άτομα στην αληθινή ζωή. Τίποτα να μην δείχνεται ως φυσικό. Τα πιο συνηθισμένα και οικεία πράγματα, οι διαθέσεις και οι καταστάσεις πρέπει να εμφανίζονται ως πρωτόφαντα, να δημιουργούν έκπληξη και απορία στο θεατή, ώστε να μπορέσει να τα σκεφτεί με νέο τρόπο, όχι ως αναπόφευ-

κτα, μοιραία και απαράλλακτα, αλλά ως πράγματα που μπορούν να αλλάξουν.

Ο Μπρεχτ ανακαλύπτει ότι υπάρχει ένα τεράστιο κοινό που διψάει για το θέατρό του, για όλες αυτές τις νέες ιδέες. Οι παραστάσεις των έργων του γίνονται πραγματικά γεγονότα. Η πρώτη παράσταση του έργου του *"Η άνοδος και η πτώση της πόλης Μαχάγκονυ"* ήταν επεισοδιακή. Οπως γράφει ένας κριτικός *"Η επική μορφή του θεάτρου εξαπλώθηκε από τη σκηνή στο κοινό ... Πολεμικές ιαχές δονούσαν την πλατεία. Κάποιοι πιάστηκαν στα χέρια"*.

Πολύ περισσότερο απ' αυτό, ο Μπρεχτ βλέπει ότι οι εργάτες ενδιαφέρονται να είναι όχι μόνον θεατές αλλά και εκτελεστές των έργων του. Τα μέλη των νεολαιών και των λαϊκών ενώσεων, οι εργατικοί σύλλογοι, οι εργατικές χορωδίες, που στην Γερμανία της δεκαετίας του '20 είχαν πάνω από μισό εκατομμύριο μέλη, ζητούσαν συχνά από τους καλλιτέχνες να τους γράψουν έργα μισοθεατρικά, μισομουσικά για να τα παίξουν οι ίδιοι. Ο Μπρεχτ ανταποκρίνεται σ' αυτό το αίτημα. Γράφει πλέον τα έργα του γι' αυτούς *"που δεν είναι ούτε αγοραστές, ούτε έμποροι της τέχνης, που θέλουν μόνο να κάνουν τέχνη"*. Η άποψή του είναι ότι πρέπει να εξαλειφθεί κάθε διάκριση ανάμεσα στους ηθοποιούς και στους θεατές, αφού *"το να δρα κανείς είναι πολύ προτιμότερο από το να αισθάνεται"*.

Ο κοινωνιολόγος και φίλος του Μπρεχτ, Φριτς Στερνμπεργκ, γράφει: *ΜΜου ζήτησε και του έδωσα μερικά φυλλάδια του Μαρξ και του Ενγκελς. Προμηθεύτηκε πέντε αντίτυπα του Κομμουνιστικού Μανιφέστου, του Δρόμου προς το Σοσιαλισμό του Ενγκελς και άλλων μαρξιστικών κειμένων και τα τοποθέτησε σ' ένα ράφι της βιβλιοθήκης του. Ο Μπρεχτ ήταν τότε τόσο γνωστός, ώστε πολλοί νέοι συγγραφείς τον επισκέπτοταν και ζητούσαν συμβουλές. Οπως μου είπε, τους προσκαλούσε μπροστά στο ράφι με τα Μαρξιστικά φυλλάδια και τους ρωτούσε αν τους είναι γνωστά. Αν η απάντηση ήταν "Οχι" (που συνήθως έτσι γινόταν), ο Μπρεχτ απαντούσε: "Πάρτα σαν δώρο. Αν, αφού τα διαβάσεις, θεωρείς ότι το έργο σου αντέχει, έλα να με δεις ξανά"*".

Ολα αυτά δεν άρεσαν καθόλου στην άρχουσα τάξη. Οι ναζί είχαν το όνομά του στις λίστες τους ήδη από το '23, την εποχή του αποτυχημένου πραξικοπήματος του Χίτλερ. Στην παράσταση της *"Μάνας Κουράγιο"* έγινε έφοδος από την αστυνομία και το έργο απαγορεύτηκε. Ομως οι ηθοποιοί, που ήταν ως επί το πλείστον εργάτες, συνέχισαν τις παραστάσεις χωρίς σκηνικά και κοστούμια. Η αστυνομία παρέμβαινε κάθε βράδυ. Οι ηθοποιοί όμως συνέχισαν και, αφού τους απαγορεύτηκε να παίζουν, ανέβαιναν στη σκηνή και απλώς διάβαζαν τα κομμάτια τους σε ένα κοινό που κάθε βράδυ γινόταν όλο και περισσότερο, παρότι ήταν περιτριγυρισμένο από την αστυνομία.

Το Φλεβάρη του '33 ανεβαίνει στην εξουσία ο Χίτλερ. Ο Μπρεχτ θα φύγει την επομένη της πυρκαγιάς του Ράιχσταγκ και θα περάσει 15 χρόνια εξορίας στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Στα έργα του αυτής της περιόδου, στην *"Αποτρεπτή άνοδο του Αρτούρο Ουί"* και στο *"Τρόμος και αθλιότητα του Τρίτου Ράιχ"*, κυριαρχεί η πάλη ενάντια στο φασισμό και στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Μπρεχτ είναι πολύ καθαρός ότι ο φασισμός δεν είναι παρά ένα από τα πρόσωπα του καπιταλισμού, ότι ο αιματηρός πόλεμος είναι η σύγκρουση των καπιταλιστικών συμφερόντων. Θα κατηγορηθεί γι' αυτές του τις θέσεις όχι μόνον από τους δυτικούς, αλλά και από τους σταλινικούς.

Γράφει το *"Ρομάντσο της Πεντάρας"* (1935), τη μυθιστορηματική εκδοχή της Οπερας της Πεντάρας, μια από τις καλύτερες περιγραφές της σύνδεσης των καπιταλιστών με το οργανωμένο έγκλημα, τα *"Ντουφέκια της κυρά Καρράρ"* (1937) για τον ισπανικό εμφύλιο και το 1938 δίνει την πρώτη μορφή του *Βίου του Γαλιλαίου* με τίτλο *"Η γη γυρίζει"*. Ο Μπρεχτ θεωρούσε ότι τα κείμενα των έργων του ήταν πάντα υπό αίρεση. Τα ξανάγραφε, είτε στη βάση των αντιδράσεων του κοινού και ενθάρρυνε και όλους τους συνεργάτες του ή και το ίδιο το κοινό να συμμετάσχουν στο ξαναγράψιμό τους, είτε στη βάση των πολιτικών κέντρων της κάθε περιόδου.

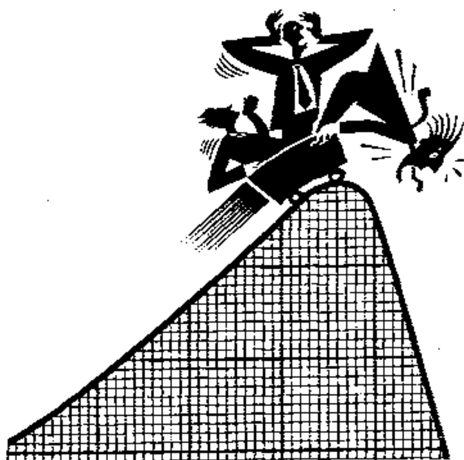
Το 1941 εγκαθίσταται στις ΗΠΑ. Τα έξι χρόνια που πέρασε εκεί ήταν δύσκολα για τον Μπρεχτ. Ανέβασε παραστάσεις παλιών και νέων θεατρικών του έργων, όμως το καλλιτεχνικό κατεστημένο τον απομόνωσε. Τον Οκτώβρη του '47 η Επιτροπή Αντιαμερικανικών Ενεργειών του Μακάρθυ τον καλεί για ανάκριση, ο Μπρεχτ αποφασίζει ότι δεν έχει πλέον καμιά δυνατότητα δημιουργίας στις ΗΠΑ και φεύγει. Το '48 εγκαθίσταται στην Ανατολική Γερμανία.

Μαζί με τη σύντροφό του, την ηθοποιό *Ελέν Βάιγκελ* δημιουργούν τη θεατρική ομάδα τους στο Βερολίνο, το *"Μπερλίνερ Ανσάμπλ"*, στο οποίο ο Μπρεχτ θα αφιερώνει όλο και περισσότερο χρόνο σαν δάσκαλος μιας ολόκληρης γενιάς ηθοποιών και σκηνοθετών.

Από τη μεριά του, το σταλινικό καθεστώς ήθελε να εκμεταλλευτεί την καλλιτεχνική φήμη του Μπρεχτ. Δεν ήταν όμως και τόσο εύκολο. Ο Μπρεχτ ήρθε συχνά σε σύγκρουση με τις αρχές. Οι *"Μέρες της Κομμούνας"*, έργο γραμμένο για την Παρισινή Κομμούνα, απαγορεύτηκε από την κυβέρνηση. Οι παραστάσεις της *Ανάκρισης του Λούκουλλου* από το Αλφαβητάρι του Πολέμου διακόπηκαν, γιατί το έργο επικρίθηκε ως "υπερβολικά φιλειρηνικό". Τον κατηγορούν ακόμη ότι ο τρόπος που σατιρίζει το γερμανικό εθνικισμό πλήττει την "πνευματική κληρονομιά" της Γερμανίας. Στις κριτικές των οπαδών του σοσιαλιστικού ρεαλισμού ότι οι σκηνοθεσίες του είναι "υπερβολικά πειραματικές, ψυχρές και κοιτούν τη μορφή και όχι την ουσία", ο Μπρεχτ θα απαντήσει ότι ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα ανοιχτά προπαγανδιστικό έργο, που δεν ξεφεύγει καθόλου από το πνεύμα της νατουραλιστικής σύμβασης και είναι ανίκανος να δημιουργήσει μαχητικότητα στους θεατές.

Τον Ιούνη του '53 ξεσπά εργατική εξέγερση στο Βερολίνο. Ο Μπρεχτ θα αρνηθεί να ξαναδουλέψει σε έργα που χρηματοδοτούνται από το κράτος και αποβλέπουν στην "Κομμουνιστική αναμόρφωση". Οταν η γραφειοκρατία απομονώνει την τελευταία φράση από μια επιστολή του για να φανεί ότι εκφράζει την αλληλεγγύη του προς το καθεστώς, ο Μπρεχτ δημοσιεύει την εξής απάντηση: *"Υστερα από την εξέγερση, ο γραμματέας της Ενωσης Λογοτεχνών έβαλε και μοιράσανε προκηρύξεις που έλεγαν ότι ο λαός έχει προδώσει την εμπιστοσύνη της κυβέρνησης και δεν μπορεί να την ξανακερδίσει. Δεν θα ήταν πιο απλό σ' αυτή την περίπτωση αν η κυβέρνηση κατέλυε τον λαό και εξέλεγε έναν άλλον;"* Εκδίδει μια σειρά ποιημάτων που δείχνουν τις διαφωνίες με το σταλινισμό. Σ' ένα από τα τελευταία του ποιήματα επιτίθεται στο Στάλιν και τον αποκαλεί *"Ο Τιμημένος Δολοφόνος του Λαού"*. Τον κατηγορεί ότι έχει ξεχάσει το Κομμουνιστικό Μανιφέστο κι ότι έχει γυρίσει την πλάτη του στο Λένιν.

Ο Μπρεχτ πέθανε τον Αύγουστο του '56. Η δουλειά του παραμένει πάντα μια πρόκληση για όσους ισχυρίζονται ότι η τέχνη και η πολιτική δεν μπορούν να συνυπάρξουν.

Τυφλός ανταγωνισμός

Η θεωρία ότι ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις επιχειρήσεις φέρνει ευημερία είναι ψεύτικη. Στην πραγματικότητα ο ανταγωνισμός, είναι η πηγή της οικονομικής κρίσης, όπως εξηγεί ο *Σωτήρης Κοντογιάννης*.

Μανιακός παραλογισμός μοιάζει να έχει καταλάβει τις παγκόσμιες αγορές τους τελευταίους μήνες. Τράπεζες καταρρέουν σαν πύργοι από τραπουλόχαρτα, χρηματιστήρια βυθίζονται, επιχειρήσεις χρεωκοπούν. Εκατομμύρια εργάτες πετάγονται στην ανεργία.

Ποιός φταίει για αυτή την καταστροφική μανία; Οι αστοί οικονομολόγοι επιμένουν, παρά την αποτυχία όλων τους των σχεδίων, να θεωρούν την κρίση αποτέλεσμα "κακής διαχείρισης". Ομως το πρόβλημα είναι πολύ βαθύτερο. Οπως έχει αποδείξει ο Μάρξ από τα μέσα του προηγούμενου κιόλας αιώνα, ο καπιταλισμός αναπόφευκτα καταλήγει σε καταστροφικές κρίσεις σαν την σημερινή, κρίσεις που όσο γερνάει το σύστημα τείνουν να γίνονται όλο και πιο βαθιές, πιο άγριες και πιο βάρβαρες.

Η αφετηρία, για να καταλάβουμε γιατί ο καπιταλισμός είναι καταδικασμένος να πέφτει ξανά και ξανά σε κρίσεις, βρίσκεται στην καρδιά του συστήματος, στην παραγωγή. Η παραγωγή στον καπιταλισμό δεν είναι οργανωμένη με βάση τις ανάγκες της κοινωνίας, αλλά με βάση το κέρδος. Οι καπιταλιστές δεν αποφασίζουν αν θα ρίξουν τα κεφάλαιά τους στην παραγωγή φαρμάκων, ρούχων ή σπιτιών με γνώμονα τι έχει ανάγκη ο κόσμος, αλλά με γνώμονα τι θα έχει μεγαλύτερη απόδοση -δηλαδή μεγαλύτερα ποσοστά κέρδους.

Αυτό το κυνήγι της μεγαλύτερης απόδοσης δεν είναι ούτε τυχαίο, ούτε οφείλεται στην (αναμφίβολα) διεστραμμένη φύση των καπιταλιστών. Οι καπιταλιστές είναι αναγκασμένοι να κυνηγάνε να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, αν θέλουν να παραμείνουν καπιταλιστές. *"Αυτό που στον φιλάργυρο είναι απλώς η ιδιοσυγκρασία του"*, γράφει ο Μαρξ, *"στον κεφαλαιοκράτη είναι το αποτέλεσμα ενός κοινωνικού μηχανισμού μέσα στον οποίο δεν είναι παρά ένας από τους τροχούς του..."*

Ο καπιταλισμός είναι ανταγωνιστικό σύστημα. Οι βιομήχανοι είναι αναγκασμένοι να επενδύουν συνεχώς σε νέα, σύγχρονα, πιο παραγωγικά μηχανήματα και να εφαρμόζουν τις πιο μοντέρνες μεθόδους παραγωγής αν δεν θέλουν να χάσουν τις αγορές τους από τους ανταγωνιστές τους. Για να το πετύχουν αυτό οι καπιταλιστές χρειάζονται κέρδη -κέρδη μεγαλύτερα από τους ανταγωνιστές τους, κέρδη όσο μεγαλύτερα μπορούν.

Αυτή η μανία για κέρδη και συσσώρευση έχει οδηγήσει πολλούς, ακόμα και βαθύπλουτους, καπιταλιστές σε μια παροιμιώδη, παρανοϊκή τσιγκουνιά: ο Πωλ Γκετύ ζούσε σχεδόν σαν ζητιάνος, ο Ρόκφελερ, το αφεντικό της Στάνταρντ Οιλ, είχε στο σπίτι του, για τους επισκέπτες, τηλέφωνο με κερματοδέκτη! "Συσώρευση, συσώρευση", έγραφε κοροϊδευτικά ο Μαρξ για τη νέα "θρησκεία" των καπιταλιστών, "Να ο Μωυσής και οι προφήτες".

Ο ανταγωνισμός έχει πάρει διαστάσεις "φετίχ" στα μάτια των αστών οικονομολόγων: ο δρόμος για την ανάπτυξη, την απασχόληση και την ευημερία περνάει μέσα από την ανταγωνιστικότητα, μας λένε.

Η πραγματικότητα, όμως, είναι πολύ διαφορετική. Ο ανταγωνισμός οδηγεί σε χάος, σε τυφλές επιλογές για τις επενδύσεις. Μετά από μια ξέφρενη κούρσα ανταγωνιστικών επενδύσεων, οι καπιταλιστές συνειδητοποιούν ότι είχαν χτίσει πάρα πολλά εργοστάσια για να παράγουν τα ίδια ακριβώς προϊόντα. Το αποτέλεσμα είναι να μένει η παραγωγή απούλητη, οι καπιταλιστές να κλείνουνε τα εργοστάσια αντί να χτίζουν νέα, οι εργάτες να απολύονται και ολόκληρη η οικονομία να μπαίνει σε μια πορεία "ύφεσης" -συρρίκνωσης της παραγωγής και ανεργίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι σήμερα η αυτοκινητοβιομηχανία. Τα τελευταία χρόνια όλες οι μεγάλες εταιρίες άρχισαν να χτίζουν, με πυρετώδεις ρυθμούς, νέα εργοστάσια σε κάθε γωνιά της γης. Αν τα βάλουν σε πλήρη λειτουργία οι οικονομολόγοι υπολογίζουν τώρα ότι η υπερπαραγωγή θα ξεπερνάει τα 20 εκατομμύρια αυτοκίνητα κάθε χρόνο!

Ο κύκλος της άνθισης και της ύφεσης έχει σημαδέψει τον καπιταλισμό από τα πρώτα του βήματα στις αρχές του περασμένου αιώνα μέχρι σήμερα. Μέσα στη τελευταία 25ετία η παγκόσμια οικονομία έχει περάσει από τρείς μεγάλες υφέσεις και σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις έχει μπεί κιόλας στην τέταρτη.

Οι αντιφάσεις της καπιταλιστικής παραγωγής, όμως, δεν σταματάνε εδώ. Το κυνήγι του κέρδους δεν οδηγεί τον καπιταλισμό

απλά και μόνο σε διαδοχικές, επαναλαμβανόμενες φάσεις άνθισης και ύφεσης: τον οδηγεί σε μια κατάσταση όπου οι "ανακάμψεις" γίνονται όλο και πιο επιδερμικές και οι υφέσεις όλο και πιο βαθιές και άγριες.

Η μεγαλύτερη και πιο γνωστή κρίση στην ιστορία του καπιταλισμού ήταν η κρίση της δεκαετίας του '30: τα εργοστάσια έκλειναν το ένα μετά το άλλο, οι τράπεζες χρεωκοπούσαν και εκατομμύρια εργάτες στην καρδιά του αναπτυγμένου κόσμου -στις ΗΠΑ και τη δυτική Ευρώπη- πετάχτηκαν στο δρόμο. Ολες οι προσπάθειες που έκαναν τότε οι κυβερνήσεις για να βγάλουν τις οικονομίες τους από την "μεγάλη ύφεση" έπεσαν στο κενό. Ο καπιταλισμός μπόρεσε να ξεπεράσει την κρίση της δεκαετίας του '30 μόνο με την βία, τον θάνατο και την καταστροφή: με τη βαρβαρότητα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου.

Αυτές οι κρίσεις, σύμφωνα με τον Μάρξ, είναι το αναπόφευκτο αποτέλεσμα της ίδιας της λειτουργίας του καπιταλισμού. Οι καπιταλιστές επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους με στόχο την συσώρευση, την αύξηση των κεφαλαίων τους, την επένδυση. Ομως, έλεγε ο Μάρξ, η ίδια η συσώρευση υπονομεύει τη δυνατότητα των καπιταλιστών να έχουν κέρδη.

Ο ανταγωνισμός οδηγεί σε τυφλές επιλογές για τις επενδύσεις και καταλήγει στο χάος και τον πανικό των χρηματαγορών

Ο Μαρξ μιλούσε για το "νόμο της πτωτικής τάσης του μέσου ποσοστού κέρδους". Οσο μεγαλώνουν οι επενδύσεις όλων μαζί των καπιταλιστών τόσο μειώνεται η απόδοση των κεφαλαίων, τόσο συρρικνώνονται δηλαδή τα ποσοστά κέρδους. Από ένα σημείο και πέρα τα ποσοστά κέρδους γίνονται τόσο χαμηλά που οι καπιταλιστές χάνουν κάθε κίνητρο να επενδύσουν. Γιατί να διακινδυνέψει τα κεφάλαιά του ένας βιομήχανος σε ένα νέο εργοστάσιο αυτοκινήτων -που θα τα δεσμεύσει για τουλάχιστον 10 ή 15 χρόνια- όταν τα κέδρη που μπορεί να περιμένει είναι 1,2 ή 3% κάθε χρόνο; Χίλιες φορές καλύτερα να τα αφήσει στην τράπεζα και να περιμένει μια καλύτερη ευκαιρία.

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανένας γιατί έχουν την τάση να πέφτουν τα ποσοστά κέρδους.

Το ποσοστό κέρδους

Οι καπιταλιστές χρησιμοποιούν ένα κομμάτι από τα κεφάλαιά τους για να χτίσουν τα εργοστάσια, να αγοράσουν τα μηχανήματα κλπ και ένα άλλο για να πληρώσουν τους εργάτες. Ο Μαρξ ονόμαζε το πρώτο κομμάτι "σταθερό" κεφάλαιο ενώ το δεύτερο "μεταβλητό". Το σταθερό κεφάλαιο αγοράζει "νεκρή εργασία" -αγοράζει προϊόντα που έχουν ήδη παραχθεί σε μια προηγούμενη φάση. Από το σταθερό κεφάλαιο ο καπιταλιστής δεν βγάζει κέρδη -τα κέρδη από την εκμετάλλευση των εργατών που έφτιαξαν πχ τα μηχανήματα τα έχει αρπάξει ήδη το δικό τους αφεντικό. Μόνο το "μεταβλητό κεφάλαιο", αυτό που οι καπιταλιστές χρησιμοποιούν για να "νοικιάζουν" τους εργάτες, αποδίδει κέρδη.

Η μοναδική πηγή του κέρδους των καπιταλιστών είναι η "υπεραξία", το αποτέλεσμα της εκμετάλλευσης των εργατών. Ομως οι καπιταλιστές χρησιμοποιούν ολοένα και μικρότερο κομμάτι από τα κεφάλαιά τους για να αγοράζουν την "εργατική δύναμη", την πηγή του κέρδους.

Οι καπιταλιστές είναι αναγκασμένοι, από τον ανταγωνισμό, να διαθέτουν όλο και μεγαλύτερο μέρος από το κεφάλαιό τους για την αγορά μηχανών και εγκαταστάσεων. Την εποχή του Μαρξ τα κλωστοϋφαντουργεία είχαν ακόμα χειροκίνητους αργαλιούς, που έβγαζαν κάθε μέρα λίγα μέτρα ύφασμα. Στα σημερινά κλωστοϋφαντουργεία ένας εργάτης ή μια εργάτρια αρκεί για να τροφοδοτεί και να επιβλέπει τέσσερις ή πέντε σύγχρονες, αυτόματες μηχανές που φτιάχνουν κάθε ώρα εκατοντάδες μέτρα ύφασμα η καθε μιά.

Το "μεταβλητό" κεφάλαιο γίνεται, όσο γερνάει ο καπιταλισμός, όλο και πιο μικρό, σε σύγκριση με το "σταθερό κεφάλαιο". Η αναλογία του "κερδοφόρου" κομματιού του κεφάλαιου γίνεται όλο και πιο μικρή -και φυσικά μαζί του γίνεται όλο και πιο μικρή και η συνολική απόδοση του κεφάλαιου, δηλαδή το ποσοστό κέρδους.

Η πτώση του ποσοστού κέρδους απλώνει την κρίση γρήγορα, πάνω σε ολόκληρη την οικονομία. Οι βιομήχανοι δυσκολεύονται να ξεπληρώσουν τα χρέη τους στους τραπεζίτες, τα βουνά από τα απλήρωτα δάνεια γίνονται όλο και πιο μεγάλα, και οι τράπεζες αρχίζουν να καταρρέουν η μια πίσω από την άλλη. Στα χρηματιστήρια, εκεί όπου οι καπιταλιστές ξαναμοιράζουν μεταξύ τους αυτά που έχουν αρπάξει από τους εργάτες, κυριαρχεί η απελπισία και οι πανικός καθώς βλέπουν την δεξαμενή των κερδών να αδειάζει. Ολόκληρες εθνικές οικονομίες -όπως η Ρωσία ή η Νότια Κορέα σήμερα-βυθίζονται στο χάος.

Η ιστορία της ανθρωπότητας είναι γεμάτη από άγριες οικονομικές κρίσεις. Παλιότερα -στην αρχαιότητα, στη φεουδαρχία κλπ- οι κρίσεις προκαλούνταν από ελείψεις στην παραγωγή. Στο Μεσαίωνα η Ευρώπη βυθιζόταν κάθε τόσο σε θανατηφόρους λιμούς, που προκαλούνταν είτε από κακές σοδειές είτε από την απότομη αύξηση του πληθυσμού. Η γη, με την τεχνολογία που υπήρχε δεν μπορούσε πια να τους θρέψει. Στον καπιταλισμό η κρίση προκαλείται ακριβώς από το ανάποδο, από την τεράστια παραγωγική δυνατότητα που έχει συσωρεύσει η άρχουσα τάξη στα χέρια της. Η κρίση δείχνει την παράνοια του καπιταλισμού σε όλο της το μεγαλείο: τα εργοστάσια κλείνουν, οι εργάτες μένουν άνεργοι και η φτώχεια απλώνεται πάνω στην κοινωνία όχι επειδή δεν υπάρχουν πόροι αλλά γιατί υπάρχουν πάρα πολλοί, γιατί οι καπιταλιστές έχουν συγκεντρώσει πάρα πολύ πλούτο στα χέρια τους.

Σήμερα ο καπιταλισμός βρίσκεται για δεύτερη φορά μέσα στον αιώνα μέσα σε μια μεγάλη κρίση. Αυτή τη φορά δεν πρέπει να αφήσουμε την άρχουσα τάξη να δώσει τη δική της βάρβαρη λύση - όπως το έκανε τη δεκαετία του '30. Ο Σοσιαλισμός είναι σήμερα πιο επίκαιρος παρά ποτέ.

Εκατόμβες για τα κέρδη

Η προβολή στους κινηματογράφους της ταινίας του Σ. Σπήλμπεργκ "Η διάσωση του στρατιώτη Ράιαν" προκάλεσε έντονη συζήτηση. Οσοι την είδαν σοκαρίστηκαν από τον ρεαλισμό των πρώτων σαράντα λεπτών της ταινίας, όταν η φρίκη του πολέμου μεταφέρεται χωρίς φτιασιδώματα. Ο σκηνοθέτης μιλώντας γι' αυτήν, είπε ότι *"κάθε πόλεμος είναι βάρβαρος ακόμα και ένας δίκαιος πόλεμος"*.

Αυτό το συμπέρασμα επαναλαμβάνεται συχνά αυτές τις μέρες με αφορμή διάφορες επετείους του πολέμου. Ο πόλεμος είναι πάντα βάρβαρος, ακούμε, αλλά τουλάχιστον ο συγκεκριμένος ήταν δίκαιος και αναπόφευκτος γιατί δεν υπήρχε άλλος τρόπος να μπει τέρμα στα φρικιαστικά εγκλήματα των ναζί.

Δεν υπάρχει καμμιά αμφιβολία ότι και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν βάρβαρος, 50 εκατομμύρια έχασαν τη ζωή τους. Καμμιά κινηματογραφική κάμερα δεν μπορεί να συλλάβει σε όλη του την φρίκη τον αφανισμό ολόκληρων πόλεων, το θάνατο από πείνα και αρρώστειες, τα στρατόπεδα εξόντωσης, τις εκατόμβες των σκοτωμένων στα μέτωπα. Ομως, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ούτε δίκαιος-αντιφασιστικός ήταν, ούτε αναπόφευκτος. Ηταν η διέξοδος που έδωσαν οι άρχουσες τάξεις στα αδιέξοδα που γέννησε η παγκόσμια κρίση της δεκαετίας του '30.

Την καλύτερη ανάλυση για την ιμπεριαλιστική φύση του πολέμου την έδωσε ο Λ. Τρότσκι. Εγραφε το Μάη του 1940: *"Ο τωρινός δεύτερος ιμπεριαλιστικός πόλεμος δεν είναι ένα 'ατύχημα', το αποτέλεσμα της θέλησης αυτού ή του άλλου δικτάτορα. Εχει προβλεφθεί εδώ και καιρό. Είναι η έκφραση των αντιθέσεων των διεθνών ιμπεριαλιστικών συμφερόντων... Η άμεση αιτία του τωρινού πολέμου είναι η σύγκρουση ανάμεσα στις παλιές πλούσιες αποικιακές αυτοκρατορίες της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας και τους στερημένους ιμπεριαλιστές λησταρχους, την Γερμανία και την Ιταλία.."*

Ο ίδιος ο φασισμός ήταν γέννημα-θρέμα του καπιταλισμού που σάπιζε. Το ναζιστικό κόμμα και ο Χίτλερ ανέβηκαν στην εξουσία το 1933 με την άμεση στήριξη -οικονομική και πολιτική- των μεγαλύτερων ονομάτων του γερμανικού καπιταλισμού για να υλοποιήσουν ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα: την πλήρη συντριβή του εργατικού κινήματος και την εξόρμησή τους για παγκόσμια κυριαρχία.

Τις ίδιες φιλοδοξίες είχαν και οι άρχουσες τάξεις των "δημοκρατικών" χωρών. Οι προσπάθειές τους να ξεπεράσουν την οικονομική κρίση στη δεκαετία του '30 με πολιτικές όπως το Νιου Ντηλ του Ρούσβελτ στις ΗΠΑ, έδωσαν φτωχά αποτελέσματα. Αυτό το αδιέξοδο μπορούσε να ξεπεραστεί μόνο με την συνολική αναδιανομή των αγορών, των αποικιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό μπορούσε να γίνει μόνο στα πεδία των μαχών.

Η Αγγλία και η Γαλλία είχαν βγει από τον προηγούμενο παγκόσμιο πόλεμο αδυνατισμένες οικονομικά αλλά διατηρώντας τις τεράστιες αποικιακές αυτοκρατορίες τους και ζώνες επιρροής. Αντίθετα, οι ΗΠΑ βγήκαν οικονομικά πιο δυνατές και διεκδικώντας την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία. Αυτοί οι "χορτάτοι" ιμπεριαλισμοί έκλειναν το δρόμο των "πεινασμένων" όπως της Γερμανίας -που βγήκε από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ηττημένη χωρίς αποικίες και στρατό- της Ιταλίας και της Ιαπωνίας: Μεγάλες βιομηχανικές χώρες χωρίς πρόσβαση στις αποικίες και τις πρώτες ύλες τους.

Ο "ζωτικός χώρος" που διεκδικούσε ο Χίτλερ στις παράλογες θεωρίες του, δεν ήταν τίποτα άλλο από τα κοιτάσματα του κάρβουνου της Πολωνίας, τα πετρέλαια του Καυκάσου και του Ιράκ, οι σιτοβολώνες της Ουκρανίας, τα εμπορικά περάσματα του Σουέζ και της Μ. Ανατολής. Στην Ασία οι Ιάπωνες καπιταλιστές και οι μιλιταριστές εποφθαλμιούσαν τις αχανείς εκτάσεις της Κίνας, το καουτσούκ και το πετρέλαιο που βρισκόταν στις αποικίες της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Ολλανδίας. Τελικά ήρθαν σε σύγκρουση και με τις ΗΠΑ που θεωρούσαν την περιοχή του Ειρηνικού σαν την "πίσω αυλή τους".

Καμμιά από τις κυβερνήσεις που βρέθηκαν να πολεμάνε τον Χίτλερ δεν είχε σαν κίνητρο την υπεράσπιση της δημοκρατίας και της ελευθερίας. Αλλωστε κάθε άρχουσα τάξη των "συμμαχικών" κρατών έφθασε στον πόλεμο, βαθιά διασπασμένη με ολόκληρα τμήματά της να εκφράζουν ανοιχτά τις συμπάθειές τους στα φασιστικά καθεστώτα που είχαν "επιβάλει την τάξη" στο εσωτερικό των χωρών τους. Ανάμεσά τους, ο Εδουάρδος, ο διάδοχος του θρόνου στην Αγγλία, οι περισσότεροι γάλλοι στρατηγοί μαζί με τον στρατάρχη Πεταίν που μετά τη συνθηκολόγηση της Γαλλίας συγκρότησε την κυβέρνηση των δοσιλόγων του Βισί.

Ακόμα πιο υποκριτικές ήταν οι διακηρύξεις των "συμμάχων" περί δημοκρατίας, στα μάτια των λαών στις αποικίες. Ο Τρότσκι έγραφε το 1938: *"οι αγγλογάλλοι ιμπεριαλιστές που χωρίς οίκτο θερίζουν τους αγωνιστές της ανεξαρτησίας στην Ινδία, την Συρία, στην Τυνησία, στο Αλγέρι, στην Παλαιστίνη, παντού, δεν αναγνωρίζουν παρά το 'ανεξάρτητο δικαίωμά τους να εκμεταλλεύονται εκατομμύρια σκλάβους, μαύρους, μελαψούς και λευκούς σε όλο τον κόσμο"*.

Στην πραγματικότητα, οι κυβερνήσεις των δυτικών δημοκρατιών όλες μαζί και η καθε μια χωριστά, προσπάθησαν πριν

ξεσπάσει ο πόλεμος να έρθουν σε συννενόηση με τον Χίτλερ και να εξασφαλίσουν τα δικά τους συμφέροντα.

Η αγγλική κυβέρνηση έκανε τα στραβά μάτια στο πρόγραμμα επανεξοπλισμού του Χίτλερ γιατί ήθελε ένα αντίβαρο απέναντι στην Γαλλία και την Ρωσία στην Ευρώπη. Οι κυβερνήσεις της Αγγλίας, της Γαλλίας και των ΗΠΑ -αρχικά και η Ρωσία του Σταλιν- επέβαλαν εμπάργκο όπλων στην Ισπανική Δημοκρατία στη διάρκεια του εμφύλιου, την ίδια στιγμή που ο Μουσολίνι και ο Χίτλερ ενίσχυαν με στρατεύματα και πολεμικό υλικό τον Φράνκο.

Το Σεπτέμβρη του 1938 ο άγγλος πρωθυπουργός Τσάμπερλαιν και ο γάλλος ομολογός του Νταλαντιέ υπέγραψαν τη Συμφωνία του Μονάχου με τον Χίτλερ με την οποία του παρέδωσαν κυνικά τη Σουδητία -την περιοχή της γερμανικής μειονότητας στην Τσεχοσλοβακία. Λίγο μετά, στην ίδια την Τσεχοσλοβακία εγκαθιδρύθηκε φιλοφασιστική στρατιωτική δικτατορία.

Ο Τρότσκι τότε διακήρυξε ότι αυτή η συμφωνία θα έχει δυο συνέπειες: να επιταχύνει το ξέσπασμα του πολέμου και να σπρώξει τον Στάλιν σε συμμαχία με το Χίτλερ. Εγραφε: *"Η ιδέα της Μόσχας για την συγκρότηση ενός 'μετώπου των δημοκρατιών' ενάντια στο φασισμό αποδείχτηκε φανταστικό κατασκεύασμα. Κανείς τους δεν θέλει να πολεμήσει για την αφηρημένη έννοια της δημοκρατίας. Για το μόνο που αγωνίζονται είναι τα υλικά τους συμφέροντα. Η Αγγλία και η Γαλλία προτιμούν να ικανοποιήσουν τις ορέξεις του Χίτλερ σε βάρος της Αυστρίας και της Τσεχοσλοβακίας παρά σε βάρος των δικών τους αποικιών."*

Και αυτή η πρόβλεψη του Τρότσκι αποδείχτηκε σωστή.

Ο ρώσικος κρατικός καπιταλισμός μπήκε στον πόλεμο διεκδικώντας το δικό του μερίδιο από την νέα μοιρασιά του κόσμου. Μπορεί οι αχανείς εκτάσεις της Ρωσίας να εξασφάλιζαν στην άρχουσα τάξη της επάρκεια πρώτων υλών και η στυγνή καταπίεση των εργατών και των αγροτών μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας. Ομως, τη στιγμή που όλες οι διεθνείς ισορροπίες κατέρεαν σαν πύργος από τραπουλόχαρτα, η Ρωσία δεν μπορούσε να μείνει απομονωμένη χτίζοντας το "σοσιαλισμό σε μια μόνο χώρα", όπως είχε βαφτίσει το κρατικο-καπιταλιστικό καθεστώς της ο Στάλιν.

Ο Στάλιν ρίχτηκε στις διπλωματικές μανούβρες: από το 1935 μέχρι το 1939 προσπάθησε να χτίσει την "αντιφασιστική συμμαχία" με την Αγγλία και την Γαλλία. Υστερα, έκανε απότομη στροφή και τον Αύγουστο του 1939 υπέγραψε "σύμφωνο μη επιθέσεως" με τη ναζιστική Γερμανία (το σύμφωνο Ρίμπεντροπ-Μολότωφ). Σε μυστικά εδάφιά του το σύμφωνο πρόβλεπε το διαμελισμό της Πολωνίας. Λίγο μετά την γερμανική εισβολή στην Πολωνία το Σεπτέμβρη του 1939, τα ρώσικα στρατεύματα κατέλαβαν τις ανατολικές περιοχές της και λίγους μήνες μετά τις -ανεξάρτητες τότε- χώρες της Βαλτικής. Το ειδύλλιο του Στάλιν με το Χίτλερ διακόπηκε μόλις τον Ιούνη του 1941, όταν ξεκίνησε η γερμανική εισβολή στην Ρωσία.

Ο πόλεμος δεν ήταν αναπόφευκτος. Οι αγώνες της εργατικής τάξης μπορούσαν να τον είχαν σταματήσει. Πολλές φορές στη διάρκεια της δεκαετίας του '30 η εργατική τάξη έφτασε να καθορίσει αυτή τις εξελίξεις ενάντια στο φασισμό και στον πόλεμο. Οι ευκαιρίες χάθηκαν γιατί οι σοσιαλδημοκρατικές και σταλινικές ηγεσίες των εργατικών κομμάτων ποτέ δεν πίστεψαν στις επαναστατικές δυνατότητες των εργατών. Αυτό κρίθηκε στην ίδια την Γερμανία και σε μια σειρά άλλες χώρες.

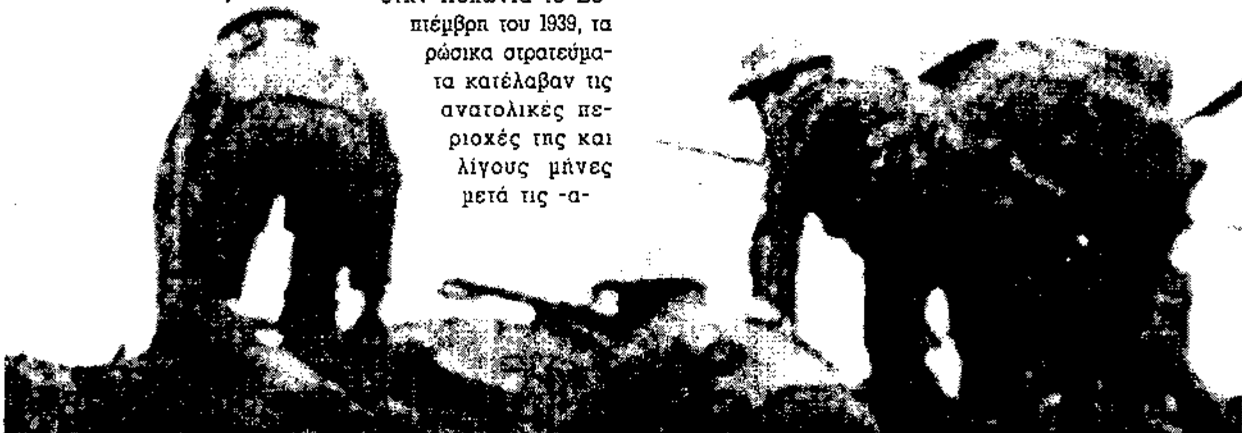
Στην Γερμανία, αν το ΚΚ πριν το 1933 είχε στην προοπτική του την εργατική επανάσταση -και πάλευε στην πράξη να κερδίσει τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες αντί να τους καταγγέλει σαν "σοσιαλφασίστες"- ο Χίτλερ δεν θα ανέβαινε ποτέ στην εξουσία. Τις ίδιες καταστροφικές επιπτώσεις είχε και η πολιτική της ηγεσίας της γερμανικής Σοσιαλδημοκρατίας που έλπιζε ότι οι ναζί θα "σέβονταν τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς" και αρνήθηκε να οργανώσει την παραμικρή αντίσταση εναντίον τους.

Στην Ισπανία αν νικούσε η επανάσταση του 1936, δεν θα σύντριβε μόνο το πραξικόπημα του Φράνκο αλλά θα άνοιγε ένα εντελώς διαφορετικό δρόμο για τις μελλοντικές εξελίξεις: την εργατική εξουσία αντί το πόλεμο και τον φασισμό. Στην Γαλλία, η Γενική Απεργία και οι καταλήψεις των εργοστασίων του Ιούνη του 1936 άνοιγαν την ίδια προοπτική. Στην Ελλάδα είχαμε την εξέγερση των εργατών στη Θεσσαλονίκη το Μάη του '36. Στις ΗΠΑ, το κύμα των καταλήψεων και των απεργιών το 1937-1938 ξεπέρασε κάθε προηγούμενο.

Στη διάρκεια του πολέμου αυτή η προοπτική ξαναγεννήθηκε. Εκατομμύρια εργάτες ρίχτηκαν στη μάχη ενάντια στο φασισμό μέσα από τα κινήματα της Αντίστασης στην Ευρώπη και αλλού, κάνοντας ένα πόλεμο πολύ διαφορετικό απ' αυτόν των Συμμάχων. Γι' αυτό οι άγγλοι ιμπεριαλιστές επέλεξαν στην Ελλάδα την στρατιωτική σύγκρουση με το ΕΑΜ και τον ΕΛΑΣ τον Δεκέμβρη του 1944.

Η ταινία του Σπήλμπεργκ είναι μια καταγραφή της βαρβαρότητας του πολέμου. Τα εκατομμύρια των νεκρών που χάθηκαν στα σφαγεία όπως της Νορμανδίας ή του Στάλιγκραντ ήταν το τίμημα που πλήρωσαν οι εργάτες όλου του κόσμου για την καταστροφική πολιτική των ηγεσιών τους τα προηγούμενα χρόνια. Για να μην ξαναζήσουμε αυτή την φρίκη πρέπει να παλέψουμε για να κάνουμε πράξη την προοπτική για την οποία πάλεψε ο Τρότσκι και οι σύντροφοί του: την εργατική επανάσταση και τον Σοσιαλισμό.

Λέανδρος Μπόλαρης

Χωρίς μεταφυσική

"Το Χρονικό του Χρόνου", Στήβεν Χώκινγκ, Εκδόσεις Κάτοπτρο, δραχμές 5.350, σελ. 286

Είναι παράξενο για ένα σοσιαλιστικό περιοδικό να παρουσιάζει από τις σελίδες του ένα βιβλίο που ασχολείται με τη Φυσική; Ξέρουμε ότι οι εργάτες κατεβαίνουν σε κινητοποιήσεις χωρίς οι περισσότεροι να έχουν ιδέα γύρω από τη γενική θεωρία της σχετικότητας ή τη κβαντομηχανική. Ομως και ο Ενγκελς και ο Λένιν πολύ συχνά μέσα στα έργα τους (*"Η Διαλεκτική της φύσης", "Αντι-Ντύρινγκ", "Υλισμός και Εμπειροκριτισμός"*) μας δίδαξαν ότι οι σοσιαλιστές όχι μόνο δεν πρέπει να μένουν αδιάφοροι για τα ζητήματα και τις διαμάχες που ανοίγονται γύρω από την ερμηνεία του φυσικού κόσμου αλλά αντίθετα να παρεμβαίνουν υποστηρίζοντας την υλίστική ερμηνεία σε αντιπαράθεση με διάφορες μεταφυσικές απόψεις που βάζουν την ύπαρξη του Θεού από την πίσω πόρτα.

Είναι πράγματι εντυπωσιακό και μας γεμίζει χαρά ότι το βιβλίο του **Στήβεν Χώκινγκ *"Το Χρονικό του Χρόνου"*** είναι ένα από τα πιο πολυδιαβασμένα βιβλία των τελευταίων ετών με ένα αναγνωστικό κοινό που ξεπερνάει κατά πολύ το στενό κύκλο αυτών που ασχολούνται επαγγελματικά με τη Φυσική. Η πρόσφατη δε επίσκεψή του στην Ελλάδα αναζωπύρωσε το ενδιαφέρον και εδώ για το έργο του.

Ο Χώκινγκ στο βιβλίο του προσπαθεί και το καταφέρνει να μας δώσει μ' ένα απλό (σ' όλο το βιβλίο υπάρχει μόνο μια εξίσωση, η διάσημη εξίσωση του Αϊνστάιν) αλλά επιστημονικό τρόπο τα συμπεράσματα της έρευνας της σύγχρονης φυσικής γύρω από το χρόνο και την δημιουργία του διαστήματος. Η κεντρική διαμάχη στις διάφορες θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί είναι κατά πόσο "χωράει" ή όχι μια ανώτερη μεταφυσική δύναμη που ευθύνεται για την έναρξη της δημιουργίας του Σύμπαντος. Ο ίδιος ο Χώκινγκ αναφέρει ότι τα αποκαλυπτήρια της θεωρίας του τα έκανε το 1981 ύστερα από ένα συνέδριο στο Βατικανό όπου ο Πάπας - που ήταν παρών - τους είπε ότι *"είναι σωστό να ασχολείστε με την εξέλιξη του διαστήματος μετά την "μεγάλη έκρηξη" αλλά δεν πρέπει να ερευνήσετε την ίδια, γιατί είναι η στιγμή της δημιουργίας και άρα έργο του Θεού".*

Στη σύγχρονη φυσική υπήρχαν δυο βασικές θεωρίες: η γενική θεωρία της σχετικότητας του Αϊνστάιν και η κβαντομηχανική. Οι δυο αυτές θεωρίες, σύμφωνα με τον Χώκινγκ και όχι μόνο, είναι τα μεγαλύτερα επιτεύγματα του πρώτου μισού του αιώνα.

Η ανάπτυξη της θεωρίας του Αϊνστάιν έφερε δύο επαναστάσεις στις απόψεις της εποχής του για το χώρο και το χρόνο. Πρώτα από όλα ότι ο χώρος και ο χρόνος αντικαταστάθηκαν από την ενοποιημένη έννοια του χωροχρόνου, από τον οποίο προκύπτουν οι χωρικές και χρονικές όψεις του κόσμου και δεύτερον εισήγαγε την έννοια της καμπυλότητας για να εξηγηθούν οι συνέπειες της βαρύτητας σε μια τέτοια χωροχρονική εικόνα του κόσμου.

Η κβαντομηχανική μας βοήθησε να καταλάβουμε την συμπεριφορά και την κίνηση σωματιδίων όπως π.χ. τα ηλεκτρόνια.

Σήμερα όμως γνωρίζουμε ότι αυτές οι θεωρίες είναι ασυνεπείς όταν πάνε να εφαρμοστούν στη μελέτη της "γένεσης του Σύμπαντος".

Για ολόκληρες δεκαετίες η "ορθόδοξη" άποψη στη σύγχρονη Φυσική γύρω από την δημιουργία του Σύμπαντος ήταν η θεωρία της "μεγάλης έκρηξης". Σύμφωνα με αυτή την άποψη το Σύμπαν προήλθε από μία έκρηξη που έλαβε χώρα στο παρελθόν, όταν όλη η ύλη του σύμπαντος ήταν συγκεντρωμένη σε ένα σημείο ή σωστότερα όλος ο χώρος ήταν συρρικνωμένος σε ένα σημείο. Στην αρχή αυτή η θεωρία φαινόταν σαν μια εξαιρετικά υλιστική εξήγηση γύρω από τη δημιουργία του Σύμπαντος, όμως μια τέτοια υπόθεση γεννά πολύπλοκα ερωτήματα. Η τωρινή κατάσταση του Σύμπαντος μπορεί να αναχθεί σε μια αρχική ανωμαλία του χωροχρόνου; Αν μέχρι τότε (στο χρόνο μηδέν) το διάστημα ήταν "νεκρό" τότε δεν θα έπρεπε να υπάρχει μια εξωτερική δύναμη (και αρκετά μεγάλη μάλιστα) για να προκαλέσει την "μεγάλη έκρηξη"; Εάν το Σύμπαν δημιουργήθηκε από τη "μεγάλη έκρηξη" τότε οι νόμοι που διέπουν τη γενική θεωρία της σχετικότητας και τη κβαντομηχανική καταρρέουν. Σύμφωνα με τον Χώκινγκ: *"αν όλοι οι νόμοι καταρρέουν σε αυτό το σημείο, τότε ο Θεός είχε την απόλυτη ελευθερία να διαλέξει τι συνέβη και πώς ξεκίνησε το Σύμπαν".*

Αντίθετα, η θεωρία του Χώκινγκ για τη γένεση του Σύμπαντος είναι η "Ενοποιημένη Θεωρία" που προήλθε από τη σύνθεση της γενικής θεωρίας της σχετικότητας και της κβαντομηχανικής. Σύμφωνα με τον Χώκινγκ το διάστημα δεν θα πρέπει να περιγράφεται από τρεις όμοιες διαστάσεις συν μία τέταρτη διαφορετική, τον χρόνο, αλλά απαιτείται η χρήση περισσότερων (10 ή για άλλους 26) διαστάσεων.

Μήπως όμως αυτή η άποψη απαιτεί τη χρήση της φαντασίας μας για να περιγράψουμε το Σύμπαν με 10 ή 26 διαστάσεις; Οχι. Το Σύμπαν έχει πολύ περισσότερες διαστάσεις απ' αυτές που μπορούμε να παρατηρήσουμε. Η εξήγηση στο γιατί δεν μπορούμε να τις παρατηρήσουμε όλες, βρίσκεται στο ότι οι υπόλοιπες εκτείνονται σε περιοχές που είναι τόσο μικρές (εκατομμυριοστό του εκατομμυριοστού της ίντσας) ώστε κατ' ουσία εμείς μπορούμε να παρατηρήσουμε στο Σύμπαν μόνο ένα χρόνο και τρεις χωρικές διαστάσεις. Δη-

Ο Αλμπερτ Αϊνστάιν

λαδή, το Σύμπαν έχει τέσσερις διαστάσεις, μόνο κατά προσέγγιση.

Η "Ενοποιημένη Θεωρία" τους Χώκινγκ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι είναι χωρίς νόημα να μιλάμε για την αρχή ή το τέλος του διαστήματος. Πρόκειται για μια θεωρία επανάσταση για τη σύγχρονη Φυσική γιατί πετάει έξω κάθε μεταφυσική δύναμη και κόβει "το χέρι του Θεού" πάνω στη δημιουργία του Σύμπαντος. Ο Χώκινγκ, έτσι, έρχεται να συναντήσει τον Ενγκελς που πριν από περισσότερα από 100 χρόνια έγραφε ότι *"δεν υπάρχει αρχή του διαστήματος γιατί κάθε άλλη άποψη θα απαιτούσε θεική επέμβαση"*.

Ο Τζων Γκρίμπεν παρουσιάζοντας το βιβλίο του Χώκινγκ συνόψισε με τον καλύτερο τρόπο τη συνεισφορά του: *"... Ο Χώκινγκ έχει ήδη βάλει ένα τέλος στη μεταφυσική. Τώρα είναι δυνατόν να δώσουμε μια σωστή επιστημονική απάντηση στην ερώτηση "από πού ερχόμαστε;" χωρίς να αναμιγνύουμε τον Θεό στη στιγμή της δημιουργίας"*.

Αν για τον Αϊνστάιν, τον Μπορν, τον Χάιζεμπεργκ η ύπαρξη του μεταφυσικού στις απόψεις τους γύρω από τον φυσικό κόσμο και τη δημιουργία του δεν σήμαιναν την ύπαρξη ενός παντοδύναμου όντος (π.χ. Θεού) που τον εξουσιάζει, πρέπει να απαντήσουμε στο ερώτημα γιατί στον αιώνα μας -ακόμα και στις μέρες μας- τον αιώνα των μεγάλων επιστημονικών επιτευγμάτων, η σύγχρονη φυσική διακατέχεται από μεταφυσικές ανησυχίες.

Για να απαντήσουμε σ' αυτό το ερώτημα χρειάζεται να δούμε την σχέση που υπάρχει μεταξύ του καπιταλισμού και της επιστήμης.

Σε κάθε κοινωνία υπάρχει μια διαλεκτική σχέση μεταξύ της επιστήμης, της τεχνολογίας και των δυνάμεων παραγωγής. Οι επιστημονικές εξελίξεις επιδρούν στην αλλαγή των δυνάμεων παραγωγής αλλά ταυτόχρονα το επίπεδο της επιστημονικής κατανόησης συνδέεται με το επίπεδο παραγωγής και τις σχέσεις παραγωγής. Τι σημαίνει αυτό; Η ανάπτυξη των επιστημών και της τεχνολογίας βοηθάει στον εκσυγχρονισμό και στην αύξηση της παραγωγής. Ταυτόχρονα όμως, το προς τα πού θα κινηθεί η έρευνα, ποιοι τομείς της επιστήμης θα αναπτυχθούν, καθορίζεται κατά κύριο λόγο από αυτούς που ελέγχουν τα μέσα παραγωγής και συγκεκριμένα σήμερα από τους καπιταλιστές.

Η επιστήμη και η τεχνολογία δεν είναι από μόνες τους ούτε η σωτηρία, ούτε η καταστροφή της κοινωνίας. Η εξέλιξη της επιστήμης έφερε όπλα μαζικής καταστροφής όπως τα πυρηνικά, αλλά χωρίς την ανάπτυξη της τεχνολογίας δεν υπάρχει αύξηση της παραγωγής και αφθονία των αγαθών πράγμα που είναι προϋπόθεση για μια σοσιαλιστική κοινωνία. Το κεντρικό ζήτημα είναι ποιος ελέγχει την κοινωνία και κατά προέκταση ποιος ελέγχει την επιστήμη και την τεχνολογία.

Ο Μαρξ πριν από 150 χρόνια έλεγε ότι σε κάθε κοινωνία οι κυρίαρχες ιδέες είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης. Αυτό ισχύει, σ' ένα μεγάλο βαθμό, στις απόψεις που κυριαρχούν και στην επιστήμη. Η κατασκευή επιστημονικών ερευνητικών προγραμμάτων ή οι θεωρίες που χρησιμοποιούν οι επιστήμονες για την ερμηνεία πειραματικών δεδομένων δεν είναι απαλλαγμένες από την κυρίαρχη ιδεολογία. Η ύπαρξη του μεταφυσικού στην ερμηνεία του φυσικού κόσμου εξακολουθεί να υπάρχει και στον καπιταλισμό γιατί αυτό εξυπηρετεί την κυρίαρχη ιδεολογία. Σε πείσμα της επιστημονικής προόδου, η κυρίαρχη ιδεολογία επιμένει ότι δεν μπορούμε να καταλάβουμε τον κόσμο, άρα ούτε και να τον αλλάξουμε.

Εδώ χρειάζεται προσοχή. Ολα τα απαραπάνω δεν σημαίνουν ότι οι επιστήμονες είναι πειθήνια όργανα των καπιταλιστών που δουλεύουν κάτω από τις διαταγές τους αναπαράγοντας την κυρίαρχη ιδεολογία. Αν ίσχυε αυτό τότε απόψεις σαν αυτές του Στήβεν Χώκινγκ δεν θα έβγαιναν ποτέ στην επιφάνεια. Μέσα από την έρευνα οι επιστήμονες φτάνουν σε συμπεράσματα που έρχονται σε αντίθεση με το τι εξυπηρετεί την κυρίαρχη ιδεολογία ακόμα και αν οι ίδιοι κουβαλάνε στα μυαλά τους αντιδραστικές ιδέες. Η ιδεολογία των επιστημόνων επηρεάζει, μόνο ως ένα σημείο, τις απόψεις τους. Δεν χρειάζεται να υπερεκτιμήσουμε αυτή την επίδραση. Ο Αϊνστάιν π.χ. κατηγορήθηκε στην αρχή από τους σταλινικούς σαν "ιδεαλιστής" και αργότερα θεοποιήθηκε από τους ίδιους σαν "αυθόρμητα διαλεκτικός". Μπορούμε να αποφύγουμε αυτή την ταλάντευση από το ένα άκρο στο άλλο, αν στηριχτούμε στις ιδέες του Μαρξ που εξηγούν τις αντιφάσεις ανάμεσα στις επιστημονικές θεωρίες και την κυρίαρχη ιδεολογία.

Η αγαπημένη αντίδραση του Χώκινγκ όταν ενοχλείται με κάποιον είναι να τον πατήσει με την πολυθρόνα του. Πρόσφατα σε μια συνέντευξη του στο "Μετρό" δήλωσε ότι το μεγάλο του παράπονο είναι ότι δεν έχει πατήσει ακόμα τη Θάτσερ. Του ευχόμαστε ολόψυχα να το πραγματοποιήσει, όμως αυτό δεν φτάνει. Χρειάζεται να ανατρέψουμε αυτό το σύστημα που ακόμα και στην αυγή του 21ου αιώνα μας βάζει εμπόδια στην κατανόηση του φυσικού κόσμου.

Γιώργος Ράγκος

Βιβλία για το '30

Η προηγούμενη κρίση

Ο πανικός στα χρηματιστήρια έφερε στην επικαιρότητα τη συζήτηση για τη δεκαετία του '30. Από τα άρθρα στον τύπο μέχρι τους τραπεζίτες, όλοι θυμούνται το Κραχ του 1929 και με τρόμο διερωτούνται αν η ιστορία θα επαναληφθεί.

Εχει σημασία να ξέρει κανείς τι έγινε το '30. Αλλά, ευτυχώς, δεν είναι αναγκασμένος να περιοριστεί στις διάφορες "αναλύσεις" που έρχονται από "τα πάνω". Από τις *εκδόσεις **Εργατική Δημοκρατία***, κυκλοφορούν εφτά βιβλία που ξετυλίγουν όλες τις σημαντικές πτυχές αυτής της κρίσιμης δεκαετίας.

Το κραχ του '29

Πώς μπορούμε να καταλάβουμε την οικονομική κρίση, τότε και σήμερα; Το βιβλίο του **Κρις Χάρμαν *"Η Οικονομία του Τρελοκομείου"***, εξηγεί με βάση την ανάλυση του Μαρξ για τον καπιταλισμό γιατί το σύστημα μπαίνει ξανά και ξανά σε κρίσεις.

"Η κρίση που άρχισε το 1929", γράφει ο Χάρμαν στο σχετικό κεφάλαιο του βιβλίου του, *"ήταν η χειρότερη που είχε γνωρίσει ποτέ το σύστημα, καθώς στις δυο μεγαλύτερες βιομηχανικές χώρες, τις ΗΠΑ και την Γερμανία, το ένα τρίτο του πληθυσμού ήταν χωρίς δουλειά. Το 1932 όλες οι προβλέψεις που είχε κάνει ο Μαρξ για το σύστημα φαίνονταν να εκπληρώνονται. Το ίδιο το βάθος της κρίσης γεννούσε τις πιο βάρβαρες δικτατορίες στην ιστορία. Η κρίση δεν έδειχνε ότι μπορούσε να τελειώσει μόνη της. Δεν φαινόταν πουθενά ελπίδα εκτός από την πλήρη ρήξη με τον καπιταλισμό".*

Ο Χάρμαν εξηγεί γιατί η ίδια η εκμετάλλευση των εργατών και ο τυφλός ανταγωνισμός των καπιταλιστών στο κυνήγι του κέρδους λειτουργούν αντιφατικά μεταξύ τους και βάζουν σε λειτουργία τον μηχανισμό που φέρνει τις κρίσεις.

Σήμερα, μπροστά στην κρίση της αγοράς, οι οικονομολόγοι ξεθάβουν διστακτικά τις θεωρίες του Κέυνς και του κρατικού παρεμβατισμού. Αλλά, όπως τονίζει ο συγγραφέας *"παρά τις κυβερνητικές παρεμβάσεις, το 1937 ένας στους εφτά εργάτες στις ΗΠΑ ήταν ακόμα άνεργος. Η πραγματική ανάκαμψη δεν ήλθε παρά μόνο το 1941, όταν η χώρα μπήκε στον Πόλεμο".*

Η κρίση που ξεκίνησε με το Κραχ του 1929 δεν έμεινε μόνο στην οικονομία. Μέσα σε λίγα χρόνια έγινε πολιτική κρίση. Από τη μια έφερε σύγχυση και διασπάσεις μέσα στις άρχουσες τάξεις. Από την άλλη έφερε εργατική αντίσταση, εξεγέρσεις, επαναστάσεις.

Γενική Απεργία

Το βιβλίο ***"Ιούνης '36, Γαλλία: οι καταλήψεις των εργοστασίων"*** στηρίζεται σε κείμενα του Τόνι Κλιφ, από το βιβλίο του για τον Τρότσκι στη δεκαετία του '30.

Το 1934 στη Γαλλία η εργατική τάξη ανάγκασε το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό Κόμμα να συνεργαστούν για να χτυπήσουν τους φασίστες. Δυο χρόνια αργότερα στις 3 Μαη του 1936 εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες πανηγύριζαν τη σαρωτική νίκη της αριστεράς, του Λαϊκού Μετώπου, στις εκλογές.

Οι εργάτες δεν περίμεναν πότε η κυβέρνηση θα ικανοποιούσε τις υποσχέσεις της. Προχώρησαν αμέσως σε γενική απεργία και καταλήψεις σε κάθε χώρο δουλειάς: από τα εργοστάσια μέχρι τα πολυκαταστήματα και τις τράπεζες, από το κέντρο του Παρισιού και τις μεγάλες αυτοκινητοβιομηχανίες της Ρενώ μέχρι τις γαλλικές αποικίες στη βόρεια Αφρική. Οι κόκκινες σημαίες κυμμάτιζαν στις διαδηλώσεις και η Διεθνής τραγουδιόταν από χιλιάδες στόματα.

Ομως, τα κόμματα του Λαϊκού Μετώπου, εγκλωβισμένα σε μια λογική κοινοβουλευτικών συμμαχιών δεν είχαν σκοπό να συγκρουστούν με την άρχουσα τάξη. Το Λαϊκό Μέτωπο ήταν μια εκλογική συμμαχία ανάμεσα στο Σοσιαλιστικό, το Κομμουνιστικό και το αστικό Ριζοσπαστικό Κόμμα. Καθώς η θύελλα της εργατικής εξέγερσης σάρωνε τη Γαλλία, η κυβέρνηση μαζί με τις συνδικαλιστικές ηγεσίες έτρεχε να υπογράψει συμφωνίες με τους εργοδότες. Ο γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος, Μορίς Τορέζ, δήλωνε: *"Δεν μπαίνει θέμα για την εργατική τάξη και το Κόμμα να διεκδικήσει την εξουσία... πρέπει να γνωρίζουμε πώς να κλείνουμε μια απεργία, ακόμα κι αν δεν έχουν ικανοποιηθεί τα αιτήματα".* Χωρίς ηγεσία αποφασισμένη να τους οδηγήσει στην τελική νίκη οι εργάτες σταμάτησαν τις απεργίες και τις καταλήψεις. Λίγους μήνες μετά η άρχουσα τάξη πέρασε στην αντεπίθεση.

Επανάσταση στην Ισπανία

Τη καλύτερη συνοπτική ιστορία της Ισπανικής Επανάστασης θα βρείτε στο βι-

βλίο ***"Ισπανία '36 - Η επανάσταση ενάντια στο φασισμό"***, με κείμενα του Τόνι Κλιφ. Κυκλοφόρησε τον Οκτώβρη του 1995 και έγινε ανάρπαστο. Σύντομα θα κυκλοφορήσει σε δεύτερη έκδοση.

Στην Ισπανία, την εκλογική νίκη του Λαϊκού Μετώπου τον Φλεβάρη του 1936, ακολούθησαν, όπως στη Γαλλία, μαζικές απεργίες στις πόλεις και καταλήψεις μεγάλων αγροκτημάτων στην ύπαιθρο. *"Οι βιομήχανοι και οι γαιοκτήμονες άρχισαν να στρέφονται για προστασία στο στρατό και στους φασίστες"*. Η ανταρσία του φα-

σίστα στρατηγού Φράνκο ξεκίνησε στις 17 Ιούλη. Η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου ζήτησε από τους εργάτες να καθήσουν ήσυχοι στα σπίτια τους. Ομως οι εργάτες άρχισαν να οργανώνουν μόνοι τους την αντίσταση. Κατέλαβαν τα στρατόπεδα και οπλίστηκαν:

"Η πρωτοβουλία τους οδήγησε στην εμφάνιση μιας δεύτερης, ανεπίσημης, εξουσίας... Η Βαρκελώνη ήταν το σύμβολο μιας επαναστατικής αλλαγής. Οι εργάτες χρησιμοποίησαν τη δύναμή τους για να απαλλοτριώσουν τους καπιταλιστές. Οι Επιτροπές έπαιρναν αποφάσεις για όλα τα άμεσα ζητήματα: τον έλεγχο των τιμών, την κοινωνικοποίηση της βιομηχανίας, την απαλλοτρίωση της γης του κλήρου και των γαιοκτημόνων, την αναδιανομή των κατοικιών στους άστεγους, την κατάσχεση πολλών τραπεζικών λογαριασμών, την οργάνωση της εκπαίδευσης και της πρόνοιας". Η Ισπανία ήταν βυθισμένη στη δίνη μιας επαναστατικής κατάστασης σαν κι αυτή που υπήρχε στη Ρωσία ανάμεσα στον Φλεβάρη και τον Οκτώβρη του 1917. Η εργατική τάξη, πολεμώντας τον Φράνκο και τους φασίστες έχτιζε τις δικές της μορφές εξουσίας - τις εργατικές επιτροπές και την πολιτοφυλακή. Οι εργάτες κατά δεκάδες χιλιάδες εντάσσονταν στις αριστερές και επαναστατικές οργανώσεις - στην αναρχική CNT και στο μαρξιστικό POUM.

Ομως αυτή η επανάσταση δεν νίκησε. Αν από τη μία πλευρά υπήρχαν οι εργατικές επιτροπές και οι επαναστάτες, από την άλλη βρίσκονταν το Σοσιαλιστικό και κυρίως το Κομμουνιστικό Κόμμα που ήταν ενάντια στην Επανάσταση και επιδίωκαν το συμβιβασμό. Το ΚΚ προσπάθησε από την αρχή να βάλει φραγμούς στις πρωτοβουλίες των επαναστατημένων εργατών για να μην μπει σε κίνδυνο η συνεργασία του με τους αστούς πολιτικούς. Οι περισσότεροι απ' αυτούς είχαν ανοιχτά περάσει με τη μεριά του Φράνκο. Δεν ήθελε να χαλάσουν οι συμμαχίες του Στάλιν με τις δυτικές κυβερνήσεις που έβλεπαν με τρόμο την προοπτική μιας εργατικής επανάστασης στην Ευρώπη.

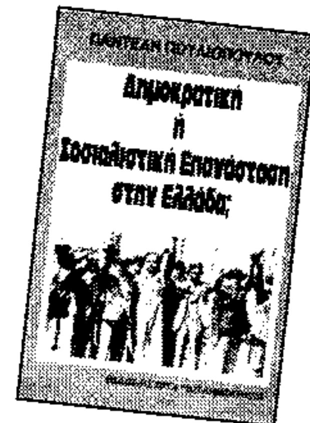
Η διάλυση των εργατικών επιτροπών και της πολιτοφυλακής, το χτύπημα των επαναστατικών οργανώσεων από την κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου άνοιξε το δρόμο για τη νίκη του Φράνκο.

Μάης του '36

Το δίλημμα σοσιαλιστική ή δημοκρατική επανάσταση μπήκε με τον πιο έντονο τρόπο στην Ελλάδα το Μάη του 1936.Το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα δεν έμεινε έξω από τη μαζική ριζοσπαστικοποίηση και τους αγώνες που έδιναν οι εργάτες στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Το Μάη του 1936 η Θεσσαλονίκη πέρασε για τρεις μέρες κάτω από τον έλεγχο των εξεγερμένων απεργών και ο εργατικός ξεσηκωμός άρχισε να εξαπλώνεται και στις υπόλοιπες πόλεις. Οταν η κυβέρνηση έστειλε το στρατό να χτυπήσει τους απεργούς διαδηλωτές, πολλοί φαντάροι συναδελφώθηκαν με τους εργάτες.

Ποια ήταν η συνέχεια της εξέγερσης; Ο **Παντελής Πουλιόπουλος** από το 1934 στο βιβλίο του ***"Δημοκρατική ή Σοσιαλιστική Επανάσταση στην Ελλάδα;"***, υποστήριζε ότι η στρατηγική για το ελληνικό προλεταριάτο δεν μπορούσε να είναι άλλη απ' αυτή της Σοσιαλιστικής Επανάστασης. Το βιβλίο του ήταν η απάντηση στο ΚΚΕ που 15 χρόνια μετά την ίδρυσή του, "ανακάλυπτε" ότι η στρατηγική της σοσιαλιστικής επανάστασης ήταν "λάθος" και έπρεπε να αντικατασταθεί με το "αστικοδημοκρατικό στάδιο".

Το βιβλίο του Πουλιόπουλου είναι κλειδί για να καταλάβουμε γιατί χάθηκε αυτή η μεγάλη ευκαιρία του '36 για το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα. Οπως στην Ισπανία και τη Γαλλία, η ηγεσία του ΚΚΕ φρέναρε

αυτούς τους αγώνες για να μην διαλύσει τη συμμαχία της με το Βενιζελικό κόμμα. Η εξέγερση χωρίς ηγεσία ηττήθηκε και λίγους μήνες αργότερα, τον Αύγουστο του 1936 ο Μεταξάς επέβαλε μαζί με τον βασιλιά τη στυγνή δικτατορία του.

Η πάλη ενάντια στον φασισμό

Σήμερα, με την επανεμφάνιση διάφορων φασιστικών οργανώσεων στην Ευρώπη η εμπειρία της δεκαετίας του '30 είναι πολύ σημαντική. Γιατί το εργατικό κίνημα στη Γερμανία δεν μπόρεσε να αποτρέψει την άνοδο του Χίτλερ; Τι λάθη έγινα και πώς μπορούμε να τα αποφύγουμε σήμερα;

Την απάντηση μπορούμε να τη βρούμε στο βιβλίο του **Κρις Μπάμπερι** ***"Ποτέ ξανά φασισμός"*** που δίνει ξεκάθαρες απαντήσεις σε πολλά ερωτήματα: τι είναι ο φασισμός, μέσα σε ποιες συνθήκες μπόρεσαν οι ναζί να φτάσουν στην εξουσία, με τι τακτική μπορούμε να τους σταματήσουμε, γιατί το εργατικό κίνημα δεν μπόρεσε να τους φράξει το δρόμο στη Γερμανία τη δεκαετία του '30;

"Ο φασισμός", γράφει ο Μπάμπερι χρησιμοποιώντας την ανάλυση του Τρότσκι, *"είναι ο πολιορκητικός κριός που διαλύει την εργατική τάξη. Μπορεί να έλθει στην εξουσία μόνο σε περιόδους βαθύτατης οικονομικής κρίσης. Τότε που οι καπιταλι-*

στές βρίσκονται σε τόσο μεγάλη απόγνωση που να είναι έτοιμοι να εγκαταλείψουν τη σχετική σταθερότητα του συνηθισμένου τρόπου διακυβέρνησης και να ρισκάρουν να συνδέσουν τις τύχες τους με τους φασίστες. Αυτό συνέβη τη δεκαετία του '30. Ο Χίτλερ πήρε την εξουσία μόνο όταν οι βιομήχανοι και οι τραπεζίτες αποφάσισαν με τον πιο κυνικό τρόπο να τον στηρίξουν".

Χρειαζόταν ένα ενωμένο ισχυρό εργατικό κίνημα για να συντρίψει τους φασίστες πριν γίνουν δυνατοί. Αλλά *"η προσκόλληση του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας (SPD) στην αστική 'νομιμότητα' εμπόδιζε τους εργάτες που επηρέαζε να παλέψουν ενάντια στους φασίστες... Στις αρχές του 1933 οι ηγέτες του SPD αποδέχθηκαν ακόμα και τον διορισμό του Χίτλερ σαν καγγελάριου, επειδή όλα γίνονταν 'σύμφωνα με το σύνταγμα'... Το Κομμουνιστικό Κόμμα, από τη μια είχε υποτιμήσει τελείως τον κίνδυνο του φασισμού και από την άλλη είχε μια καταστροφική πολιτική που θεωρούσε το SPD κι όχι τους φασίστες σαν τον κύριο εχθρό".*

Η πολιτική των δυο αυτών κομμάτων αφόπλισε πολιτικά και ιδεολογικά την εργατική τάξη κι έδωσε τη δυνατότητα στους ναζί να πάρουν την εξουσία. Το βιβλίο του Μπάμπερι χρησιμοποιεί την αρνητική εμπειρία της Γερμανίας τη δεκαετία του '30, για να βγάλει τα συμπεράσματα για το πώς παλεύουμε τους φασίστες σήμερα.

Αντεπανάσταση στη Ρωσία

Εκατομμύρια εργάτες που έβλεπαν την απειλή του φασισμού έστρεφαν τις ελπίδες τους στη χώρα της Οκτωβριανής Επανάστασης. Ομως τη δεκαετία του '30, αλλαγές δεν έγιναν μόνο στη Δύση, αλλά και στην Ανατολή. Η Ρωσία του Στάλιν δεν ήταν συνέχεια του '17, αλλά ένα καθεστώς που στηρίχτηκε στην ανατροπή των κατακτήσεων του Οκτώβρη.

Το βιβλίο ***"Πώς χάθηκε η Ρώσικη Επανάσταση;"*** των **Κρις Χάρμαν, Αλεξ Καλλίνικος** και **Πάνου Γκαργκάνα** περιγράφει το τι σήμαινε σταλινική αντεπανάσταση. Η απομόνωση της επανάστασης έφερε τον εκφυλισμό των θεσμών της εργατικής εξουσίας του Οκτώβρη 1917 και τροφοδότησε έτσι την άνοδο της γραφειοκρατίας που ήταν συσπειρωμένη γύρω από τον Στάλιν.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '30, αυτό που επικράτησε στη Ρωσία δεν είχε καμιά σχέση με το εργατικό κράτος, αντί-

θετα ήταν η πλήρης άρνησή του. Ηταν ένα εκμεταλλευτικό και καταπιεστικό καθεστώς γραφειοκρατικού κρατικού καπιταλισμού. Το σταλινικό δόγμα του "σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα" σήμαινε ότι ο κεντρικός στόχος της γραφειοκρατίας έγινε η γρήγορη συσσώρευση για να μπορέσει η Ρωσία ν' ανταγωνιστεί τους δυτικούς καπιταλισμούς. Ταυτόχρονα σήμαινε την εγκατάλειψη του διεθνισμού και την προδοσία των επαναστάσεων στις άλλες χώρες. Οι ηγεσίες των Κομμουνιστικών Κομμάτων προσάρμοσαν τη τακτική τους σε μια στρατηγική συμμαχιών με τα αστικά κόμματα προκειμένου να μην διαταραχτούν οι σχέσεις του Στάλιν με τις άρχουσες τάξεις της Δύσης.

Η άνοδος του Γκορμπατσώφ στη Ρωσία το 1985 και η κατάρρευση του '89, δεν ήταν παρά η συνέχεια μιας κρίσης του μοντέλου που έστησε ο Στάλιν.

Η εναλλακτική λύση

Το '30 είναι η δεκαετία των πολέμων και των Επαναστάσεων. Την φλόγα της επανάστασης την κράτησε ο Λέον Τρότσκι. Το βιβλίο του **Ντάνκαν Χάλας *"Ο Μαρξισμός του Τρότσκι"*** περιγράφει τις μάχες του εκείνη την περίοδο. Το βιβλίο αυτό είναι μια συνολική παρουσίαση των ιδεών του μεγάλου επαναστάτη, και περιέχει ένα ολόκληρο κεφάλαιο για τη δεκαετία του '30.

Ο Τρότσκι υποστήριζε ότι η άνοδος του Χίτλερ δεν ήταν αναπόφευκτη. Μπορούσαν να την σταματήσουν οι εργάτες αν έδιναν ενωμένοι τη μάχη. Και γι' αυτό έκανε πολεμική και στους σοσιαλδημοκράτες που δεν συγκρούονταν με τους ναζί και στο ΚΚ που ακολουθούσε μια διασπαστική τακτική.

Ο Τρότσκι πρόβαλε την εργατική επανάσταση σαν εναλλακτική διέξοδο από την κρίση. Υποστήριζε ότι οι απεργίες έπρεπε να προχωρήσουν και ότι στην Ισπανία οι εργάτες έπρεπε να πάρουν την εξουσία.

Ο Τρότσκι ήταν αυτός που ξεκαθάρισε ήδη από τότε, ότι το καθεστώς του Στάλιν δεν είχε καμιά σχέση με την επανάσταση του Οκτώβρη, ότι ήταν μια αντεπανάσταση. Σε όλη τη δεκαετία του '30, μέχρι τη δολοφονία του από τους πράκτορες του Στάλιν το 1940, πάλεψε χτίζοντας επαναστατικές οργανώσεις σε όλο τον κόσμο.

Για τον καθένα και την καθεμιά που θέλει να καταλάβει την προηγούμενη μεγάλη κρίση του συστήματος, και τα εφτά αυτά βιβλία είναι αναντικατάστατα εργαλεία. Κάτι περισσότερο: είναι δυνατά όπλα για να νικήσουμε στις μάχες που έρχονται.

Κώστας Πίττας